

BUDAPESTI NAPLÓ

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
Kerepesi-ut 25.

Főszerkesztő: VÉSZI JÓZSEF.
Felelős szerkesztő: BRAUN SÁNDOR.
Kiadja: A SZERKESZTŐSÉG.

Egész évre 28 k., (14), 1/2 évre 14 k., (7), 1/4 évre 7 k., (3,50), egy hónapra 2 k. 40 fillér, (1,20 frt).
Egyes szám Budapesten 8, vidéken 10 fillér.

Foszló köd.

Budapest, augusztus 3.

(v.) Magyarország miniszterelnöke ma valahára megfordult bírái előtt. Terjedelmes vallomást tett és kijelentéseit becsületszavával erősítette meg. Nézzük meg hát, mire adta a kegyelmes ur becsületszavát? A legnagyobb nyomattal arra, hogy ő Szápáry László cselekedeteire „semmi befolyást nem gyakorolt”. Tehát se nem tanácsolta, se nem támogatta, se nem kérte barátjától, hogy megvesztegesse az egész politikai közeletet: a parlamentet, a sajtót és az utcát. Ha mindezt Szápáry mégis megcsinálta, hát tette ezt a saját jószántából és a saját egyéni felelősségére. Így szól a kormányelnök általános kijelentése. Már ebben az általános kijelentésben is van egy feltűnő homályosság. Khuen-Héderváry arra veti a súlyt, hogy semmi módon nem befolyásolta Szápáry akcióját. Hát tudni tudott-e vajjon felőle? *Igenis tudott.* Ő maga ismerte be ezt a keresztkérdések során. Mandel Pál, tehát egy kormánypárti képviselő, intézte hozzá a kérdést, szabad-e azt a formulát, hogy befolyást nem gyakorolt Szápáry cselekvésére, úgy érteni, hogy nem is tudott felőle? A miniszterelnök nem azt a feleletet adta, amelyet hívei reméltek, hanem igenis be kellett ismernie, hogy tudta Szápáry László bűnös szándékait, de azokat különkódésnek tartotta. Hát itt álljunk meg egy kissé. Ellenzéki hírlapok megvásárlását s ellenzéki képviselő megvesztegetését a magyar kormányelnök *csupán* különkódésnek nézi. Erre mifelénk, a Dráva innenső partján az ilyesminek egészen más a neve. A kormányelnök ur hivatalánál fogva vezére a magyar parlamentnek s e minőségében az ő legfőbb erkölcsi kötelessége az, hogy a törvényhozás hírnevének szepőltsége felett a legnagyobb éberséggel őrködjék. Ha a magyar kormány feje arról értesülne, hogy valamely külföldi parlamentben a magyar képviselőház, vagy valamely magyar párt megvásárolhatóságáról beszélnek, a magyar nemzet becsületsége iránt való kötelessége az volna, hogy helyéről felpatyanjon s a legerélyesebb hangon utasítsa vissza ezt a magyar közéletre nézve mélyen sértő, gyalázatos gyanusítást. Merné-e a kormányelnök ur ily esetben a rágalmat azzal mentegezni, hogy kár azon felbuzdulni, hiszen az egész nem egyéb „különkódésnél”? No hát itt nem a külföldön állítottak, hanem a belföldön *cselekedtek* ilyesmit. Nagy csomó pénz nyomtat a markába egy ellenzéki képviselőnek azért, hogy hallgasson. S ki tette ezt? Olyasvalaki, aki a kormányzatnak maga is tagja s a kormányelnök ural idejébe óta naponta sűrűn érintkezett. Hát szabad-e Magyarország miniszterelnökének türnie, hogy körülötte ilyen különök lebzseljenek? S ha még azzal tudna védekezni, hogy nem tudott e dolgok felől. De maga is kénytelen meggyónni, hogy igenis tudta, miben sántikál a különök, mivelhogy ez sokszor beszélt neki szándékai felől. Hogyan? Jól értettük-e? Szápáry megmondta a miniszterelnöknek, hogy jó volna a leszerelést vesztegetésekkel ki-
eszközölni, s a miniszterelnök ur nem mutatott ajtót neki? Türte a közelében azt az embert, aki ilyen ocsmány eszközökkel akarta az ő politikáját elősegíteni? Khuen-Héderváry hiába hivatkozik arra, hogy Szápáry bűnös

inszinuációját mindenkor visszautasította. Lám Szápáry nem tudott eligazodni ezen a viselkedésén. Nyilván úgy okoskodott és joggal okoskodhatott úgy, hogy ha a kormányelnök az ő tervét *csak* visszautasítja, akkor ez nem jelenti azt, hogy a tervet el kell ejteni. Mert aki hallani sem akar a korrupció ilyen foku alkalmazása felől, az nem akként jár el, ahogy a miniszterelnök ur cselekedett. Az már az első szónál a szavába vág Szápárynak s ezt mondja neki: „Hallod-e, ha még egyetlen egyszer ezt az alávalóságot megpendít előttem, csengetek az ajtónállónak és kidobatlak!” Szeretném én látni, végigcsinálta volna-e Szápáry a dolgát, ha Khuen-Héderváry már az első alkalommal így bánik el vele. Am e helyett a miniszterelnök állandóan türte maga körül a vesztegetés szándékával viselő Szápáryt, megengedte neki, hogy e tárgyról több ízben is beszéljen vele, végighallgatta előadásait, hogy mibe kerül ez az újság s mibe amaz, melyik képviselőt milyen áron lehetne elhallgattatni. Persze hogy visszautasította a közreműködést, de nem utasított vissza valamit, amit vissza kellett volna utasítania, ha érzi a kötelességét s ha tudja a politikai felelősségnek mivel tartozik; vissza kellett volna utasítania a tovább való érintkezést azzal a meghibbant erkölcsű emberrel, aki őt ilyen gyalázatos gondolatokkal környékezi. A többszörös visszautasítást méltán tekinthette Szápáry leplezett bátorításnak, hogy csak csinálja a dolgot. Mert ha a kormányelnök mindjárt előszörre nem követelte tőle a lemondását, ha még azután is baráti viszonyban maradt vele, ha azontul is még nyílt többszörös alkalmat a „különök” terveihez visszautasítására, — nohát akkor joggal láthatott Szápáry mindezekben burkolt biztatást. Aminthogy csakugyan látott is. És aminthogy csakugyan engedett is a burkolt biztatásnak.

Hát ahhoz mit szólunk, hogy Khuen-Héderváry — mint ma saját maga bevallotta — már szerdán este 9 órakor tudta Sélley miniszteri tanácsostól, hogy Szápáry a vesztegető banda feje s *erről se a szerdai ülésen, mely éjjel utánig tartott, se a csütörtöki egyetlent szót sem szólt a parlamentnek?* Türte, hogy hívei Polónyi-stikliről beszéltek. Türte, hogy a népképviselőt hangulatának láza az izgalom tetőpontjára emelkedjek a birtelen felbukkant borzasztó titok hatása alatt. Türte makacs hallgatással az öt ostromló kérdéseket, hogy szóljon hát, mit tud a szörnyű rejtély felől s van-e neki része a dologban. S türte, hogy e némasága a keiseriség paroxizmusába ejtse az egész közvéleményt. Türte, hogy a látóló izzó parlament két ülésen át a sötétben botorkáljon, holott ha tisztán lát, lehiggad a vére s nyugodt fölvet tud intézkedni Dienes elfogatása iránt. S türte, hogy a parlament e tehetetlenségét az érdekelt tényezők felhasználják Dienes megszőkötésére.

Ma panaszkodik a miniszterelnök a reá súlyosodó gyanu miatt? *Ma*, amikor Dienes talán már a tengeren vitorláz? Hát mért nem volt rajta, hogy Dienes meg ne szökhessen, *hogy itt tartásd s szabadon válhasson gróf Khuen-Héderváry ártatlansága mellett?* Hát ugyan kik szöktették meg ezt a nyomorultat? *Talán a kormányelnök ur ellenségei?* Lássuk csak a szöktetőket. A pénzt a szökéshez Szápáry László adta. Ugyanaz a Szápáry, aki iránt Khuen-Héderváry szánalmat érez, akkora

szánalmat, hogy a tett felfedése után is még kétszer érintkezett vele, — természetesen a kaszinóban és a parkklubban. A szökés áráról s egyéb feltételeiről pedig gróf Bánffy Miklós értekezett Dienesel Szápáry nevében, ahogy maga mondta ma a bizottság előtt: mint szerencsétlen barátjának szöcsöve. Nos kérjük: ellensége-e a kormányelnök urnak akár Szápáry László, akár Bánffy Miklós? Szöktetője volt továbbá Dienesnek többrendbéli kormányhatóság. Először az ügyészség, mely *öt óra* után értesült az igazságügyminiszter révén Dienes pontos berlini címéről s arról, hogy Dienes este hétkor a berlini telefonállomásnál lesz, de a rendőrséget erről *csak hat órakor* értesítette. Aztán a rendőrség, mely a berlini telefonvonalon zavart észlelt ugyanakkor, mikor más mindenki zavartalanul beszélhetett Berlinnel s mely a táviratot Berlinbe *csak hat óra és ötven perckor* adta fel. És végül a táviróhivatal, mely a hat óra ötven perckor feladott táviratot *csak hét óra huszonöt perckor* továbbította, — jól megértjük: *azt* a táviratot, mely *hét óra* jelezte Dienesnek a berlini telefonközponton való megjelenését. Ime, ezek a Dienes megszőkötői. S ezeknek köszönjes meg a miniszterelnök ur, ha az a bizonyos gyanu elháríthatatlanul hozzája tapad.

A közvélemény igenis gyanakszik. Van is jó oka a gyanakvásra. Mikor azt látja, hogy rengeteg pénzáldozatokkal (ugy mondják: százezer korona árán) kiszöktetik az országból a koronatanut! Mikor azt látja, hogy hogy a szöktetésben résztvesz a kaszinó egy ifju leventéje s e törekvést elősegítik a különböző rendű és rangu állami hatóságok! S mikor mindezt látva, tudja, hogy Dienes itthonmaradása nélkül nem fejthető fel a bonyodalmas eset szála, pedig ezek felfejtésére az ártatlanságát hangoztató kormányelnöknek lett volna a legnagyobb szüksége! Magára s barátaira vessen a kormányelnök, ha fájdalmasan érzi a terhét a reá nehezédő gyanunak. Magára, aki az országot két napon át homályban hagyta. S barátaira, akik e homályt arra használták fel, hogy eltávolítsák azt az embert, akinek kiballgatása nélkül ez az ügy fel nem deríthető.

Végül még egyet. Távol magányból, ahol izgalmaik kipihen, ma a vizsgáló-bizottság színe elé küldte gróf Szápáry László Dienes Mártonnak azt a nyilatkozatát, amelyet a szökés éjjelén vitt el tőle gróf Bánffy Miklós. A szökés ára fejében *ráadásul* ezt a nyilatkozatot követelték Dienesről Szápáryék. A nyilatkozat egy hazugsággal indul: tagadja a vesztegetést, holott Szápáry már beismerte. S a mágns urak mégis azt kívánják, hogy ami e hazugság után következik, azt való igaznak ismerje el mindenki. Vajjon miért? Mert a második része a nyilatkozatnak Pap Zoltán és Nessi Pál becsületében vajkál. Egy szökéséért megfizetett gonosztevőtől gyanusításoktól duzzadó pamfletet csikarni ki, aztán bevárni, míg ez a gonosztevő tulvan az elfogatás veszedelmén, s amikor már nyoma veszett, akkor dobni a szennyes kézből eredt szennyiratot a nyilvánosság elé, hogy a meg-rágalmazottak számon se kérhessék rágalmozójuktól a becsületükön esett sérelmet: — az ilyen eljárásra csak egy szó illik:

— P/fuj!

A parlamenti vizsgálat.

Budapest, augusztus 3.

Magyarországon egyetlenegy türelmes ember van, azt is idegenből hozták ide. A miniszterelnök az a türelmes ember. Napok óta kereng feje fölött a legsötétebb gyanu s még mindig nem hallottuk olyan szavát, mely — ha egyébe nem — legalább tiltakozás volna. A mai napon mégis bizonyosra vette már mindenki, hogy a miniszterelnök ur megjelenik a parlamenti vizsgáló-bizottság előtt és nyilatkozni fog. A délelőtti ülést ilyen várakozás fogadta. De a miniszterelnök ur türelmes és még mindig akadtt sietősebb dolga. Maga helyett csak üzenetet küldött. Délelőtt nem volt ideje ő exoellenciájának s csak délután jelent meg a bizottság előtt.

Nélküle is elég szenzáció volt azért a délelőtti ülés.

A delegációs terem előtt a folyosó teli volt publikummal. Képviselők, újságírók, arisztokraták tolongtak ott s jó, hogy buffetrol is gondoskodtak, mert abból az izgató atmoszférából elmenni senkinek sem volt kedve. Főként ez a látványosság a legizgalmasabb színjátékkal. Hiszen a folyosó látta meg először, hogy kik jöttek el tanuskodni; a folyosó vizsgálta meg először a tanuk arcát s valóságos fogadásokat köthetett, hogy melyik mentő és melyik sujtó tanu; a folyosó hallotta meg először a tárgyalásból kiszűrődő híreket; a folyosó kommentálhatta először a vallomásokat. Szóval: nagyon érdemes és nagyon érdekes volt ma a folyosón forgolódni.

Az igazi szenzáció-fészek a tárgyalás terme volt. Már a szombati jegyzőkönyv hitelesítése körül is fodrozni kezdtek a hullámok. Valahogyan észre volt vehető, hogy a parlamenti bizottság nem minden elfogultság nélkül végzi munkáját s egyik-másik bizottsági tag nem az adatokat vizsgálja, hanem bizonyítékokra halász, melyek az előre elfoglalt álláspontot igazolhatnák. A jegyzőkönyv hitelesítése körül éppen emiatt folyt egy kis csapetapát.

Nagy mozgás fogadta Singer Arturt: az itthon maradt koronatanut. Azt nem illenék mondani, hogy sokat vártak vallomásából, mert világosságot alig reméltek az ő szavai alapján. De ha keveset vártak is, ilyen keveset mégsem. Singer Artur egyszerűen lemásolta gróf Szápáry László eljárását. Felolvastott egy nyilatkozatot s azzal azt mondta, hogy megtagad minden felvilágosítást. Nyilatkozatában elismerte, hogy a fiunei kormányzó, aki mindig jóindulattal volt iránta, bevonta az ellenzék leszerelésére tervezett akcióba, így aztán érintkezett is Dienes Mártonnal, de közbenjárásért nem kért és nem is kapott semmit. Hogy a Magyarország kiadéshivatali főnökével a lap megvesztegetése dolgában tárgyalt volna, azt egyszerűen letagadta. Mindezt irásból olvasta s nem is valami sablonos följegyzésből, hanem kifírázott, tréfás hangon tartott, néhol erősen csipős cikkelyből, mely inkább újság számára íródott, mint vallomásnak. Mikor mentegetőzött, másokat mart, a hozzá intézett kérdésekre pedig a választ megtagadta.

Még azok se tudták rokonszenvet mutatni, akik szívesen hallották vallomását. A hallgatóság ellenben hol nevette, hol erős felindulással fogadta előadását és Eötvös Károly egyszer úgy kijött a sodrából, hogy felkiáltott:

— Ki kell dobni!

De sem nevetés, sem felindulás, sem közbeszólás nem tudta a koronatanu urat megzavarni. A kérdésekre nem felelt s a végén annyit mondott: — En a magam elé szabott kereten belül nyilatkoztam, tovább nem megyek.

Hát ez a keret, melyet bizonyos tanuk maguk elé szabnak, mikor vallomásra jelentkeznek, s ez a feltűnő vallomási keret-rendszer mindenestire nagyon jellemző. Gróf Szápáry László volt a feltaláló, Singer Artur a népszerűsítő s a délutáni tárgyaláson gróf Bánffy Miklós a tőkelestitő. Mert gróf Bánffy Miklós, aki a délutáni tárgyaláson elsőnek állott a vizsgálóbizottság elé: igazi művészettel alkalmazta a keret-rendszert. Megmaradt a maga elé szabott kereten belül. Mindent elmondott, amire egyéni reputációja érdekében szüksége volt, de egy bűtöt sem abból, amire közérdekből volna szükség. El-

mondta, hogy a terv előzményeiről mit sem tudott s csak a leleplezés után tette meg gróf Szápáry Lászlónak, még pedig kifejezett kívánságára, azt a baráti szolgálatot, hogy Dienes Mártonnal az ügyet rendezze. Elmondta, hogy hányszor, mikor és milyen körülmények között volt Dienesnél, de hogy mit vitt oda s mit hozott onnan, milyen meghatalmazással kereste és mit tud az ügy érdeme szempontjából: arról egy árva szót sem mondott. Az ő kerete: egyéni reputációja volt s ebben a tekintetben vallomását becsületszavával is erősítette. Tovább azonban nem ment. A közérdek kívül esett a kereten. A közérdeknek be kell érnie azzal, hogy a gróf ur hallgatott, az igaz, hogy elég beszédesen hallgatott. Mert hiszen ezek a keret-rendszerrel valló urak elfelejtik, hogy a közvélemény e pillanatban keveset törődik ő velük s vallomásaikból éppen csak azt tartja fontosnak és igen-igen terhelőnek, amit nem akartak elmondani. Aki azt mondja: „nem tudom” — annak lehet hinni, de aki azt mondja: „nem akarok felelni” — az a rossz helyett a még rosszabbat hiteti el az emberekkel. Nagy dolog lehet az, aminek el nem mondására így fölszervezkedtek a tisztelt urak!

Még több érdekes momentum került délután.

Nagyon rokonszenvesen hatott eleinte gróf Szápáry Pál, aki megjelent a vizsgálóbizottság előtt megmondotta, hogy hol tartózkodik a bátyja, hol Ritter Imre s egyáltalán a legnagyobb előzékenységgel jelezte, hogy megtört bátyja helyett intézkedni fog ama bizonyos takarékpénztári kimutatás haladéktalan bebetéjesítése iránt. De annál vizsgálóbb hatást tett, mikor végül átadta az ellenzéknek azt az írást, melyet Dienes Márton szökése előtt fogalmazott s mely gróf Bánffy Miklós útján került gróf Szápáry Lászlóhoz. Dienes ebben a felolvasásra került írásban még azt mondja, hogy Pap Zoltánnal nem politikai természetű dologban értekezett s a pénzt nem megvesztegetési célból adta át neki. Ebben az írásban még tagadja Dienes, amit Szápáry azóta maga megvallott. Ellenben mérgezett nyilat van az írásban elrejtve Pap Zoltán ellen, akit különböző panamákkal vádol. Örült ma ennek az írásnak a mágnashallgatóság. De nem sokáig. Mert Pap Zoltán nyomban fölemelkedett s önértékes hangon jelentette ki, hogy bár az olyan írás, melynek első fele evidens hazugság, másik felében sem lehet valami nagyon hitelt érdemlő, mégis komolyan áll Dienes írásba foglalt vádjainak elébe s a legszigorubb vizsgálatot fogja ő maga ellen követelni.

Sokan siettek most Pap Zoltánnal kezét szorítani. Hozzá siettek többek között Bethy Akos és Kaas Ivor is.

A kaszinói urainak pedig megnyult az orra. Még egy kis vídám epizód is volt ezután. Valami Rék nevű szabó jelentkezett sürgősen kihallgatásra s mikor a bizottság elé került, először is így szólt:

— Kérem, ki van már derítve, hogy a letétbe helyezett pénz gróf Szápáry Lászlóé?

Az előző mosolyogva felelt:

— Ön téved, tisztelt tanu ur! Mi azért vagyunk itt, hogy önt kérdezzük s nem azért, hogy önnel feleljünk.

Egy pillanatra vídamság szökött a terembe. S a szabócska elmondta, hogy gróf Szápárynak nem lehet pénze, mert tőle is perelni hagyta magát, Wiesingertől is, másoktól is. Nagyon csekély tartozások fejében.

— Ezt akartam elmondani! — végezte a szabó.

Aztán Sümege Vilmos került sorra, aki mindenben megerősítette Lovász Márton bejelentését és fenntartotta, hogy Singer Artur vele a Magyarország támadásainak mérséklése dolgában konferált.

S ekkor következett a vizsgálat csaltanója: gróf Khuen-Héderváry Károly miniszterelnök jelent meg a bizottság előtt. Uri fesztelenséggel, szájában az égő szivarral, fült helyére s az ő ismert szentvelen hangján mesélte, hogy gróf Szápáry László viselkedését maga is különösnek találta. A legnagyobb mértékben különösnek. Szabadságát idefenn töltötte, mindig a parlamentben forgolódott, folyton ideái voltak s szavaiból állandóan valami *misztikus homály* áradt. Minden-

féléről beszélt. Hogy a szocialistákkal meg-egyezésre kellene jutni. Hogy meg kellene nyerni az újságokat. Hogy az ellenzéki képviselőket anyagilag kellene leszerelni. És sok egyebet beszélt. De ő, a miniszterelnök, ezt csak külön-külön tartotta s nem is vette nagyon komolyan, mert a fiunei kormányzóval bensőbb baráti viszonyban nem is volt s inkább csak azért nézte jóindulattal, mert atyjához fűzte barátság. Elmondta a miniszterelnök, hogy a Nemzeti Kaszinóban állítógaz lefolyt találkozás mese. A leleplezéstől visszamenőleg legalább öt-hat napon keresztül nem is találkozott Szápáryval. Csak a leleplezés után határozta el magát nagy kéreésre, hogy a Kaszinóban fogadja Szápáryt. Szánalom-ból tette. Szápáry akkor mindent megvallott s be is jelentette neki, hogy milyen nyilatkozatot fog a vizsgáló-bizottság elé terjeszteni.

Mindez elég kedvezően hatott s annyi bizonyos, hogy a miniszterelnök nyilatkozata után Seres László előadásának a kaszinói jelenetre vonatkozó része a Dienes Márton meséjénél többnek nem tekinthető.

De a bizottság egyes tagjainak hozzá intézett kérdéseire a miniszterelnök több, igen érdekes vallomást is tett. Mandel Pál azt kérdezte tőle, miképpen értelmezendő az a nyilatkozata, hogy Szápáry tervébe be nem folyt? Szabad-e azt úgy magyarázni, hogy nem is tudott róla?

A miniszterelnök az felelte: nem.

Igenis tudott róla, de nemcsak Szápáry, a Kaszinóban többen is beszéltek az ellenzék ilyenforma leszerelésének lehetőségéről.

Egy másik kérdésre elmondta a miniszterelnök, hogy mikor Szápáryt a Kaszinóban fogadta, környezetében voltak: — gróf Andrásey Gyula, gróf Bánffy Miklós és Rudnay Béla főkapitány.

S a legérdekesebb kérdés:

— Mit gondol exoellenciád, mért tette gróf Szápáry László, amit tett? Miniszter akart talán lenni?

— Nem. Szives akart hozzám lenni.

— És mondotta, hogy meg fogja vesztegetni az ellenzéki képviselőket?

— Ilyen pozitív formában nem mondotta.

Elég érdekes vallomások kerültek tehát a miniszterelnök nyilatkozatából s annyi már világos, hogy akik tulbuzgógn érsködtek amellett, hogy a miniszterelnök semmit sem tudott Szápáry szándékáról: túllétek a célon. Valamit mégis csak tudott róla. Már azt ő maga mégis csak jobban tudja.

A mai ülés végére maradt Eötvös Károly, aki igen érdekes adatokkal bizonyította, hogy Dienes Mártonnak már a múlt hónap második felében sok pénze volt s nyíltan mondotta, hogy ellenzéki képviselők megvesztegetésére, ellenzéki újságok megvételére annyi áll rendelkezésére, amennyi kell. Mikor egy ügynök kételkedett szavaiban, az ügynök útján még váltókölosont is juttatott — Nessi Pálnak. Ekkor szakadt aztán az ügynök a kételkedőkhoz, hogy ne féljete, van pénz, mint a pelyva...

Délelőtti.

A bizottságban ma az elutazott Rohonyi Gyula helyett Miklós Ödön elnökölt. Az ülés megnyitása után az elnök jelenti, hogy gróf Teleki Sándor és gróf Károlyi Mihály kéri sürgős kihallgatásukat. Vita után a bizottság úgy határozott, hogy gróf Teleki Sándort még ebben az ülésben és hogy gróf Károlyit később fogja kihallgatni.

(A Rendőrség jelentése.)

Ezután a főkapitány jelentését olvasták föl a Dienes elfogatására tett eddigi intézkedésekről. A jelentés a következő:

Tisztelt bizottság! Dienes Márton letartóztatása iránti intézkedések tárgyában e hónap 1-én kelt nagybecsi megkeresésre, van szerencsém megküldeni a múlt hónap 31-én délután és éjjel központi felügyeleti szolgálatot teljesített dr. Pekáry Ferenc rendőrfőkapitány idevonatkozó napjelentésének hitelesített másolatát, ugyancsak a megtörtént föladásról szóló eredeti bizonylatot. Együttal tisztelettel közlöm, hogy magam is érdeklődtem az elfogatás sikere iránt, annak elrendelését az igazságügyi miniszter úrnál július hó 31-én délután személyesen szorgalmaztam és midőn tőle értesültem, hogy az ügyesség már megfelelő utasítást nyert, siettem a központi felügyeletéhez, kit gyors intézkedésre azonnal utasítottam, hogy tudomást szereztem arról, hogy Dienes Berlinben a Hotel Centralban van megszállva, tehát ez közlendő a berlini rendőrséggel; meg is történt. Tüsző útján legna-

gyobb sajnálatomra nem tudunk beszélni a berlini rendőrséggel, bár azt ismétlenül megkíséreltük, mert valami forgalmi zavar volt a vonalakon, hogy milyen, azt a többszöri igazgatósága állapíthatja csak meg. Végül nagybetsű tudomására hozom azt is, hogy végre ma reggel sikerült a berlini rendőrséggel távzó útján beszélni és onnan az a szóbeli válasz adatott át, hogy a táviratot július 31-én este megkapták és azonnal intézkedtek a letartóztatás iránt, azonban Dienes akkor már Berlinből megszökött. Ez teljesen érthető, mert hiszen a t. bizottság előtt azon vallomás lett téve, hogy a letartóztatás lehetőségéről barátai öt már július 31-én délután három órakor távzó útján értesítették. Teljes tisztelettel vagyok Budapest, 1903. augusztus 2-án. Rudnay Béla főkapitány.

Ezútan fölolvasták a központi felügyelő tisztviselő jelentését, amely a következő:

Másolat. A központi felügyelő tisztviselőtől. Napi jelentés. 1903. július hónap 31-én délután hat órakor. Megjelenik Geszty Andor kir. ügyész és átadja a család és váltóhamisítás büntetével gyanusított Dienes Márton hirtápiróra vonatkozó iratokat a nyomozásnak, a megkeresés értelmében leendő haladéktalan folyamathoz tétele oéljából. — Erre a következő táviratok expedáltak: „Polizei-Direktion, Berlin, Martin Dienes, wohnhaft Hotel Central, wird heute Abend 7 Uhr durch das internationale Telefon mit Budapest sprechen. Wegen Betrug und Wechselfälschung bitte ihn arreiren, Geld saissiren. In seiner Gesellschaft ist Gisella Geiger und Eugen Hegyi Zeitungsschreiber, gegen welche keine Anzeige vorliegt. Im Falle er von dort abgereist wäre, bitte ihn nachschosen und sein Einsteigen auf das Schiff zu verhindern. Martin Dienes ist Zeitungsschreiber, 35—40 Jahre alt, spricht ungarisch, hoch gewachsen, stark gebaut, braunes, rundes Gesicht, schwarzes Haar und Augenbrauen, braune Augen, breite Nase, proportionierter Mund, mittelgrosser schwarzer Schnurbart, Gesicht rasirt, runder Kinn. Kleidung verschieden, trägt meistens schwarzen runden Hut. Drahtantwort gebeten. Oberstadthauptmannschaft.“ „Polizei-Direktion Wien, Dresden, Leipzig, München, Hamburg, Bremen, Antwerpen, Amsterdam, Rotterdam címére a következő szövegű távirat expedáltak: „Wegen Betrug und Wechselfälschung bitte Martin Dienes Zeitungsschreiber 35—40 Jahre alt, spricht ungarisch, hoch gewachsen, stark gebaut, braunes, rundes Gesicht, schwarzes Haar und Augenbrauen, braune Augen, breite Nase, proportionierter Mund, mittelgrosser schwarzer Schnurbart. Übrigen rasirt, runder Kinn, bitte ihn zu arreiren. Geld saissiren. In seiner Gesellschaft ist Gisella Geiger und Eugen Hegyi Zeitungsschreiber, gegen welche aber keine Anzeige vorliegt. Drahtantwort wird gebeten. Oberstadthauptmannschaft.“ Ezután bejött a tanúkihallgatásra Nessi Pál dr. országos képviselő, kinek vallomási jegyzőkönyve csatoltatik. Ezen kihallgatás után a következő távirat expedáltak: „Polizei-Direktion Berlin. Mit heutigen Telegramm wurde um Arreirung des Martin Dienes ersucht. Bitte die bei ihm etwa findenden Wechsel auch zu bewahren; über Resultat Drahtantwort gebeten. Oberstadthauptmannschaft.“ — Megkísérletett az első távirati megkeresésnek Berlinen telefon útján való sürgős közlése is, ez azonban eredményre nem vezetett, mert Berlin a bemonadást nem volt képes megérteni a telefonkészülék tökéletlensége miatt. A táviratok sürgős földadása és egyéb nyomozási cselekmények sürgős fogantatása érdekében három bércsoi is vételtel igénybe és ezek közül a 375. számú kőfogatu részére 1 korona 80 fillérről és a 106. számú kőfogatu részére 6 korona 20 fillérről szóló nyugta állított ki. Dienes Márton fényképének beszerzésével Brosch Miksa és Merle Mihály detektívek bizattak meg. Az arckép beszerzését, a fényképezést utasítottam a sokszorosításra. A nyomozási iratokat csatolom Kmft. dr. Pekáry Ferenc s. k. kerületi kapitány-felügyelőnek.

A hivatalos másolat hitelül:

Budapest, 1903. augusztus 2-án.

Nagy László
elnök előadó.

Elnök: Jött azután egy értesítés, amely a következőket tartalmazza: Éreztett egy távirat Berlinből a főkapitány urhoz, amelynek másolata így hangzik: „Kriminalpolizei Budapest. Dienes nicht ergriffen. Vermuthlich Freitag abgereist. Hamburg, Bremen benachrichtigt, sichere Spur fehlt, Gepäck beschlagnahmt, wird Übersendung beantragt? Kriminalpolizei.“ Erre vonatkozólag a főkapitány ur intézkedett, hogy a lejogalt podgyász Budapestre a főkapitányához beküldessék. A dátum tehát július 31 délután hat óra.

Felnyúl Géza: Kérem, nincsen bennem, hogy mikor adatott föl? Déntán hat órakor jelent meg Geszty ügyész a főkapitányságon, hogy a sürgöny mikor adatott föl, az a táviratról ki nem tűnik?

Elnök: Itt van az is a kézbesítési ív mellékletén. Az a távirat, amelyet a budapesti főkapitányság a berlini rendőrgazgatósághoz Dienes Márton elítélésére ügyben intézett, az általam megtekintett fildó-jegyzék szerint fildóadt, 1903. július 31-én este 6 óra 50 perckor 3916. szám alatt fölvetélt és 7 óra 35 perckor továbbított Berlinbe.

Felnyúl Géza: Kérem alásán, 6 óra 50 perckor fildóadt, 7 óra 25 perckor továbbított.

(A meghívások.)

Elnök: A főkapitányságtól értesített érkezett az iránt, hogy amennyiben szükségesnek látta a bizottság, hogy a rendőrség részéről állandóan kéznél legyen valaki, akitől a szükséges adatokat megkapjuk: Potoczky urat rendelte ki, aki itt tartózkodik és a bizottságnak rendelkezésére áll. Jelentem továbbá, hogy a tegnapi ülésben kelt határozat értelmében a kézbesítési ívek szerint megidézettek tanukul: Ritter Imre, a kézbesítési

ív tanúsága szerint ismeretlen helyre elutazott. Gróf Szápáry László szintén elutazott, Singer Artur itt van, Sümeji Vilmos nem volt odahaza, azonban a takarítónője átvette a kézbesítést, Tarányi Béla miniszteri tanácsos személyesen vette át a meghívót, ugyszintén Buday Zádor és neje is. Gróf Bánffy Miklós ma délelőtt érkezik Budapestre és a bizottság előtt meg fog jelenni, ugyszintén gróf Teleki Gyula is. Gróf Khuen-Héderváry miniszterelnök ur délutánra van meghívva.

Rátkay László: Gróf Szápáry László az első kihallgatása alkalmával akként nyilatkozott, hogy megidézhetése végett tartózkodási helyéről gróf Andrássy Gyula urat fogja értesíteni.

Gróf Andrássy Gyula: Engem közvetlenül nem értesített, hanem testvéremmel találkoztam és neki azt mondtam, hogy Sorok-Ujfalun tartózkodik.

Miklós Ödön elnök: Táviratilag fogjuk értesíteni gróf Szápáry Lászlót arról, hogy a bizottság azt óhajítja, hogy minél hamarabb jelenjék meg.

Gróf Andrássy Gyula: Talán telefonon is lehetne megkérdezni.

Elnök: Próbálja meg az iroda telefonon beszélni.

(A jegyzőkönyvek hitelesítés.)

Ezután a szombati ülések jegyzőkönyveit hitelesítették. A tanvallomások hitelesítésénél:

Olay Lajos a maga vallomása dolgában rövid előterjesztést kíván tenni. Én megtörtént tanuazsom alkalmával nem akartam adataimat előterjeszteni azért, mert Eötvös Károly barátommal arra a megállapodásra és eredményre jutottunk, hogy nem áll Magyarország érdekében az, hogy ha a miniszterelnök ur helyéről önként távozik, mi a leleplezésüket teljesen megtegyük. Most azonban abban állapodtam meg Eötvös Károly barátommal, hogy a történetek után nem szabad tekintettel lennünk semmire és meg kell tennünk a leleplezéseket. Én tehát nagyon röviden, minden indokolás nélkül, a nélkül, hogy kérdésekre felelnek — amire nincs is jogom — egyszerűen bejelentem tanuim és pedig: olasz Márta Lajost, a Közgazdasági Hivatal szerkesztőjét és Reimant, gróf Szápáry Pál vagy Lászlónak titkártját, aki állítólag tudja, hogy a megvesztegetési célokra honnan jött a pénz és hogy hogyan használtott az föl, továbbá arra nézve, hogy Dienes Márton hogyan tüntették el a fővárosból. Aztán, hogy milyen pénzeket kapott, hogyan szerezték meg a pénzeket; hogyan történtek a megvesztegetések: mindezekre nézve bejelentem tanuk Löwinger Sámuel, Marmorstein Ignácot, valamint újból Deák Jenő és Seres László urakat. Végre bejelentem a szociálisták megvesztegetésére vonatkozó adatok előterjesztése szempontjából Goldner Adolf, Grossmann Miksa és Bokányi Dezső tanukat. Egyéb előterjeszteni valóm nincs.

Elnök: A t. bizottság tudomásul veszi tanu urnak azt a kijelentését, hogy a naplóban foglaltak ellen észrevétele nincs. (Helyeslés.) Az tehát helyesnek ismertetik el.

A t. bizottság tudomásul veszi továbbá a tanu urnak e pótbjelentését s a tárgyalás sorrendje szerint esetleg a most következők tanuk után vagy az esetleg beálló változások folytán később fog határozni arról, hogy az itt most általa bejelentett tanuk mikor és minő sorrendben fognak megidézteni. (Helyeslés.)

Felnyúl Géza: A tanu ur vallomásra nézve egy kérdésem lenne. A képviselő ur vallomása e tekintetben világosan van fölveve a naplóba; Ivánka Oszkár képviselő ur kérdést intézett hozzá eziránt. A képviselő ur t. i. olyan kijelentést tett, hogy más képviselőkről is tudja, hogy meg lettek vesztegetve. Ez van benne a naplóban.

Olay Lajos: Rosszul van benne.

Felnyúl Géza: Később a képviselő ur kijelentette, hogy tévesen mondta ezt és kérte, hogy e kijelentése a naplóból hagyják ki, mert ő ezt nem állítja. Ezt a tényt kérem megállapítani. A képviselő ur tehát lesz szives konstátálni azt, hogy vallomásában ez csak kiuszított a száján, de nem kívánja ezt föntartani és mondottak tekinteni.

Olay Lajos: En is úgy értem a dolgot.

Elnök: Kérem méltóztatssék megengedni, mivel Ivánka Oszkár képviselő ur is aposztroáltott, ő is nyilatkozzék.

Ivánka Oszkár jeleníti, hogy a vallomások hitelesítésének szubjektív értelmezésnek, és a szöveghez kapcsolt eszmefuttatásnak nincs helye.

Felnyúl Géza: Nem szeretném, ha félreértene a t. bizottság. Én nem kérdést intézek a tanuhoz, hanem azt mondtam, hogy tanu azt állította, hogy ő ezt a naplót, öszintén megvalva, nem is olvasta szorgosan át. Ugy-e, ez a kijelentés megtörtént? (Ugy van!) De minden bizottsági tagnak joga van a történet tények tekintetében konstátálni. Én tehát konstátom, hogy Olay Lajos képviselő ur határozatlan visszavonta azt az

állítást, mintha több képviselőre vonatkozó megvesztegetésről volna tudomása. Hogy ez így történt, csak azt akarom konstátálni.

Elnök: A t. képviselő ur oly dolgot említ, mely tényleg megtörtént és a naplóban bennfoglalatik. Ragaszkodnom kell a tárgyalás rendjének szempontjából ahhoz, hogy ami történt, az a gyorsiroda által fölveve naplóban híven van fölveve. Olay Lajos képviselő ur kifogást nem tett az ellen és most nincs más hátra, minthogy elfogadjuk Olay Lajos képviselő ur kijelentését, hogy vallomását autentikusnak ismerte el.

Olay Lajos: Már a multkor kiemelttem, hogy én azt a bizottság előtt nem úgy értelmeztem és egyáltalában nem akartam senkit belekeverni a dologba.

Az elnök: Jelentem, hogy sürgős tanuazásra gróf Szápáry Pál ur jelenkezett. Kihallgatjuk, amint a sor rákerül. (Helyeslés)

(A kaszinó.)

Böthy Ákos: Bocsánatot kérek, én egy rövid tényleges rektifikációt akarok tenni, hogy eloszlassak egy félreértést, amely a mult évi folyamán, mondhatom, akaratomon kívül idézetett elő. Ez a félreértés abból származott, hogy mikor Seres László tanu beszélt arról az állítólagos találkozásról, amely Singer Artur és gróf Szápáry László között a Nemzeti Kaszinó udvari helyiségeiben történt. Mikor én ezt hallottam, szomszédaimnak azt mondtam, nekem az az impresszióm, hogy ez a valóságban megfelel. Később jött képviselőtársam, gróf Andrássy Gyula, aki azt mondtam, hogy olyan udvari helyiség a kaszinóban nincs, ahonnan egy másik mellékszobába ajtó nyílnék. Reflektált erre később képviselőtársam Polónyi Géza s ellentétet hozott létre köztem és gróf Andrássy között, mondván, hogy Böthy Ákos konstátálta, hogy igenis van ilyen helyiség. Mikor ez az előadás történt, én már elhagytam az ülést. Másnap azonban a Nemzeti Kaszinóban találkoztam gróf Andrássy Tivadarral, aki fölhirovt arra, hogy nézzük meg azokat a földszinti helyiségeket, hogy miképpen állnak a dolgok. Megnéztük azokat és azt láltam csakugyan, hogy amint a két udvari szoba egymás mellett van, közöttük közajtó, összekötöttes nincs. Azonban azt is találtam, hogy az egyik udvari szobának van egy nagy tűkrős üvegaajtaja, amely egy illűkébe, toalettszobába vezet. Ennek az impressziója alatt álltam én, mikor azt hittem, hogy a két szoba közti van összekötöttes ilyen módon. Az én impresszióm, mondhatnám, helyes volt, de a valóság az, hogy a képviselőtársamnak az az állítása, hogy a két udvari szoba közti ajtos összekötöttes nincs, a valóságban teljes mértékben megfelel, amit tehát én itt nagyon szivesen konstátálok.

Gróf Andrássy Gyula: Köszönettel veszem tudomásul a t. bizottsági tag ur kijelentését és bátor vagyok a Nemzeti Kaszinó földszinti helyiségeinek tervrajzát átadni, amelyet a kaszinói titkárság adott át nekem azzal a kéressel, hogy ha már nem lesz rájuk szükség, visszaadassék.

(A berlini telefon.)

Mandel Pál: A tegnapi délutáni ülés alkalmával az igazságügyminiszter ur jelentette, hogy a telefonösszekötöttes Budapest—Berlin között hét óra tájban meg volt zavarva. Később kihallgatták Deák Jenőt, aki pedig azt mondta, hogy 7 órakor a telefonhivatalban volt és ott a szolgálattelvő kisasszony neki azt mondta, hogy a telefon igenis működik. Beszédéből tehát azt lehetne következtetni, mintha ilyen akadály a telefonnál Budapest és Berlin között nem volna. Ugy látszik, ennek fontosságát tulajdonitanak némely részről. Van is jelentősége, mert ellenmondásban áll az igazságügyminiszter ur hivatalos jelentése a tanu-vallomásokkal. Azt vagyok bátor ennélőgva indítványozni, hogy a telefonigazgatóság hivassék föl, tegyen itt jelentést nekünk, hogy vajjon az említtett időben, 31-én este hét óra tájban, Budapest és Berlin között a telefon akadálytalanul működött-e, tételt-e kísérlet az államrendőrség részéről beszélgetésre és milyen eredménnyel.

Az elnök: Ha a t. bizottság belenyugszik, a telefonigazgatóság felelős vezetője meg fog idézteni.

(Gróf Teleki Sándor vallomása.)

Az elnök: Ezek után ráterhetünk tárgyalásainkra. Gróf Teleki Sándor képviselőtársam jelenkezett az elnökségnél, hogy sürgősen óhaj tanu-vallomást, illetőleg nyilatkozatot tenni. (A tanu helyet foglal.)

Kérném, méltóztatssék mindazt elmondani, amit az ügyre nézve szükségesnek tart.

Gróf Teleki Sándor: A tegnapi napon a Felvidéken voltam és ott az este érkezett újságokból értesültem a történetről és én azonnal kötelességemnek tartottam a vonatra ülni, Budapestre jönni és itt a t. bizottság előtt jelentkezni. Dienes Márton az egyetemről ismerem. Semminemű összekötöttes nem tartottam fűnn vele, de az ismeretséget megújítottam vele akkor, amikor képviselővé lett. Mint képviselővel nem sokat érintkeztem, mert amennyire

omlékzem, Dienes Márton nagyon keveset járt be a Házb. Azonban a Ferenc József-rakodópart 19. szám alatt egy nagyhírű tudósunk Vámbéry Armin lakik, akinek gyakran szoktak elátogatni. Ebben a házb. a lépcsőn, nagyon gyakran találkoztam Dienesel. Azon a napon szintén találkoztam vele, amikor a *Független Magyarország* első száma megjelent, és megszólított, hogy látam-e már a lapot és mit szólnak hozzá. Én erre azt mondtam, hogy teljesen fölösleges egy új napilap, mert az biztos bukás. Erre ő azt válaszolta, hogy belemert családjának egész vagyonával. Én azt feleltem neki, hogy nagy bolondot teit.

Igy még többször is találkoztunk. Ő nagyobbára egy nő társaságában volt és ezért nem beszélünk egymással. Később a lépcsőn megint megszólított: hogy igazságom volt, tönkrement mindene, elveszett családjának és barátainak egész vagyon. Valószínűleg a részvét, amelyet iránta tanúsítottam, bátorította föl őt arra, hogy 6 nekem június 4-én...

Polónyi Géza: 1903-ban?

Gróf Teleki Sándor: Igen 1903 június 4-én egy levelet írjon, a melyt én a helytelen címzés folytán csak 5-ikén vagy 6-án reggel kaptam meg. E levél oly tartalmú volt, hogy meg vagyok róla győződve, hogy nincs a bizottságnak egy tagja sem, akit e levél olvasása után a teljes részvétet nem fogott volna el. Egy ember írta azt, aki arról panaszkodik, hogy azon idő alatt, amíg ő párbaj-vétség miatt negyven napig fogságban ülni kénytelen, bonyolódni a családjának, barátainak, rokonainak összes anyagi dolgai. Elképzelhetni azt a szomorú helyzetet: párbajvétség miatt lecsukva lenni és itt e kellemetlen-ségek özöne. Eppen ezért elhatároztam, hogy kérséne támogatást végett, amelyet a kabinetirodára benyújtott kegyelem miatt, egy pár szót Pócs Sándornak szólni fogok. Csakugyan Pócs Sándor igazságügyminiszterrel találkoztam is és nagyon rövidesen megemlíttem neki a dolgot. Pócs Sándor az ügyet nem ismervén, nem igen reagált erre, hanem azt mondta, hogy ez nem igen fog menni.

Erre én megmutattam Pócs Sándornak a levelet is. Pócs Sándor azt mondta: — Enyre, szerencsésen ember, még ha halasztási kérvényt adott volna be! — Nekem sem kellett több, áttértem a tárgyalás más térére, ezután elmentem a sűrűnyhivatába és sűrűnyöztem Vácra, hogy adjon be halasztási kérvényt. Aznap este, vagy másnap, hetedikén, én egy levelet is írtam neki oly értelemben, hogy ha a dologból nem is lenne semmi, ne hagyja el magát, de hátha lesz mégis a dologból? Így próbáltam benne a lelkiért fenntartani. Erre, azt hiszem, ő még egyszer, gondolom, 10-dike vagy 12-dike körül írt levelet hozzám, de egészen bizonyos csak az, hogy ez nem 13-15-dike után volt és én róla többet nem hallottam, azt sem tudtam, hogy kegyelmezés, vagy halasztás folytán került-e, sőt abban sem voltam egészen biztos, hogy kikerült-e általában. Ugyanis ezen sok zavar között, ami a képviselőházban jördült elő, továbbá elutasítás következtében, egészen kiment az eszemből és csak akkor jutott ismét eszembe, amikor nevét Pap Zoltán kiejtette. Ha tehát arról van szó, hogy Teleki írt levelet, vagy küldött sürgönyt Vácra, az én vagyok. Elmondtam okaimat, hogy miért tettem, de egyszerűsággal kijelentem, hogy ezenkívül semminemű összeköttetésem sem volt sem azelőtt, sem aztán soha Dienesel.

Az elnök: Mielőtt a tanu távoznék, kötelességem bejelenteni, hogy ma reggel a *Független Magyarország*tól az elnökséghez egy levél érkezett, amelyet Dienes Márton írt akkor Vácról. Ez is beigazolja azt, amit a képviselő ur mondott. E levelet az iratokhoz csatoljuk. A postabélyegző szerint a kelet: Vác, június 9.

Gróf Teleki Sándor: Én meg a hozzám intézett levelet nyujtom be.

Az elnök: Mindkét levél, — melyek a dátum megállapítása céljából szükségesek, — a börtöncéklal együtt az iratokhoz csatolattik. (Helyeslés.)

Mandel Pál: Miután azt méltóztatott mondani, hogy humanitási szempontból érdekelték ennek az embernek sorsa iránt és hogy eltávolozvan nem törtédt többé a dologgal, kérdelem, nem bizolt-e meg a képviselő ur más valakit, aki ez ügyben eljár? Mert itt más valaki lett megnevezve, aki eljár volna.

Gróf Teleki Sándor: Tényleg, bizonyos kontradikció van abban, hogy elutasított. Méltóztatnék megengedni, hogy röviden nyilatkozzam. Én ama kéréseket, amelyek nagy számmal érkeznek hozzám, sohasem hagyjam anyagi vagy erkölcsi támogatás nélkül. De ha mi képviselők minden dolgot, amely szánalmat gerjeszt bennünk, annyira magunkévá tennék, hogy miattok el se utazassunk; akkor a váci raboknál is jobban le lennék kőve.

Az elnök: A folyamatosan levő ügyben július 20-ikától kezdve, sem szóval, sem írásban nem érintkezett Dienesel?

Gróf Teleki Sándor: Nem látam, nem hallottam felőle semmit.

Az elnök: Több kérdést nem óhajtának intézni a tanuhoz? (Nem!) Köszönöm.

Következik **Vézi József** képviselő ur.

(**Vézi József** kijelentése.)

Nagy Ferenc tagtársunk kíván e tekintetben előszőr nyilatkozni.

Nagy Ferenc: Ebben a személyes kérdésben, miután megneveztek, nyilatkozni kívánok, mert azt hiszem, hogy azzal az egész dolog tárgytalan lesz. **Vézi József** a hétfői ülésen jelentkezett az elnöknel vallomástételre. Arról az elnök a következő jelentést tette a t. bizottság előtt (Olvassa.) „**Vézi József** képviselő ur a déli ülés zárta alkalmával jelentkezett nálam mint tanu és kérte, hogy nyomban és lehetőleg minidjárt a délutáni ülés elején halgattassék ki. Azzal indokolta kívánságát, hogy Vázsonyi Vil-

mos vallomása ez által valószínűleg fölöslegessé válik; ha pedig nem, antecedenciája annak, amit Vázsonyi vallani fog. Honnan tudja ezt, honnan nem, azt én nem tudom, de a dolog úgy van.“ Ezt jelentette az elnök, amire én megjegyeztem, hogy az mégis szokatlan, hogy egy tanu a másikkal teendő vallomását tudja és hogy ez úgy tűnik föl, mintha összebeszéltek volna. Egyébiránt az elnöknek is úgy tűnt fel a dolog és amit én mondtam, az csak az elnök fölszólalásának visszhangja volt. Ha azt hallom, hogy egyik tanu hivatkozik egy másik tanura és azt mondja, „az én vallomásom fölöslegessé fogja tenni a másik tanu vallomását“ és ezt maga az elnök így adja elő: akkor én mégis kénytelen vagyok itt mint bírő konstátálni, hogy a két vallomás között összefüggés van.

Vézi József: Tisztelt parlamenti bizottság! Legyen szabad egy rövid nyilatkozat megtételére szót kérem. Én Nagy Ferenc t. képviselőtársamnak e nyilatkozatát tudomásul veszem. Csak egy megjegyzésem van rá és ez az, hogy amikor én két újabb bejelentés megtételére, hivatkozással a hirdetőnyom foglalt erkölcsi parancsra, itt megjelentem, akkor, gondolom, méltán elvárhattam volna, hogy ne 48 óra múlva kelljen nekem meg tudnom azt, hogy közvetlenül e terembe való belépésem előtt rólam és egy másik képviselőtársamról az összejárás lehetőségére itt egy képviselőtársam által kimondott. Én elvártam volna, — igenis nincs okom enyhíteni ezt a kifejezést, — elvártam volna, hogy deponizálom megtétele után Nagy Ferenc t. képviselő ur szót emel és fölvilágosít bennünket arról, hogy a szavaiban foglalt ránk nézve sértő gyanu ezenel tárgyalanná volt. Ezt akartam a tisztelt bizottság előtt a magam igazolására kijelenteni.

Nagy Ferenc: Én ezekre azt a megjegyzést teszem, hogy ha ennek az egész dolognak jelentőséget tulajdonítottam volna, úgy legyen meggyőződve arról a t. képviselő ur, hogy ezt a nyilatkozatot megtettem volna. Ennek fogva méltóztatnék az imént tett kijelentésemet úgy tekinteni, mintha akkor tettem volna meg.

Vézi József: Kérem szépen. Az ország közvéleménye előtt azonban negyvennyolc óráig meg voltam bélyegezve azzal a gyanuval, hogy esetleg összebeszéltem.

Az elnök: Vázsonyi Vilmos képviselő ur személyes kérdés címén óhajt a bizottság előtt kijelentést tenni.

Vázsonyi Vilmos: Az én kijelentésem teljesen azonos azzal, amit Vézi József t. barátom adott elő. (Halljuk!) Én is csak a hírlapokból értesültem arról, hogy távollétemben, még mielőtt ki lettem volna hallgatva, az a rám nézve végtelenül sértő inszinuáció mondatot ki, hogy én Vézi Józseffel összebeszéltem volna. Megjegyzem, hisz vallomásom ismeretes a bizottság előtt, hogy nem szóltam semmi egyébről, mint arról, hogy Vézi József baráti megbízásából mint jártam el dr. Dávid Miksa ügyvédnél, hogy mi volt ezen megbízatásom eredménye és hogy miképpen rejteltam arról Vézi Józsefnek. Arról tehát, hogy én mit tudok ez ügyben, Vézi Józsefnek nemcsak hogy lehetett tudnia, hanem logikailag kellett is tudnia, mert hiszen az ő megbízásából jártam el.

Elnök: Kérdelem a t. képviselő urat, tudomásul veszi a történet nyilatkozatát?

Vázsonyi Vilmos: Igenis, tudomásul veszem a nyilatkozatot, de ma utólag is tiltakozom az ellen, hogy egyáltalában föl merték rólam tenni azt, hogy akár mint tanu, akár bármilyen minőségben valakivel összebeszéltem.

Nagy Ferenc: Egy megjegyzést kívánok tenni. Én, bocsnatot kérek, azt hiszem, hogy a t. uraknak elégtételt szolgáltatam.

(**Polónyi Géza** előterjesztése.)

Polónyi Géza: Napirend előtt kívánok előterjesztést tenni. Az elnök úrnál már háromszor jelentkeztem, méltóztatnék megengedni de kötelességem, hogy nagyon sürgősen bejelentsem a következőket: Azt hiszem, hogy legfontosabb illadata a bizottságnak, hogy ha egyrészt gyanu merül föl a képviselőkkel szemben, az kiderítéséért, másrészt meg fontosabb, hogy a kormányt az ügyben való ingerenciája tisztába hozassék. Ez tulajdonképpen a parlamenti bizottság legfőbb illadata. Ennél sürgősebbet nem ismerlek. Erre vonatkozólag tisztelettel van szerencsém fölolvanni a *Pesti Napló* 1903. augusztus 2-iki számának a következő értesítését: (Olvassa.) Dienes Márton rendes utlevéllel elutazt szökött meg. Röviddel a szökés előtt megjelent nála, mint értesülünk, a Ferenc József rakodópart 19. szám alatt a belügyminisztérium egy nagyragu tisztviselője és a Geiger Gizella lakásán átadott Dienes Mártonnak egy szabályszerűen kiállított utlevélet, amelyben nem volt megjelölve, hogy melyik külföldi államra érvényes; az egész világ bármely részébe, tehát Amerikába is eljuthat a szökevény. Másnap, miután Dienes már utban volt Berlin felé, ugyancsak a nagyragu tisztviselő ismét megjelent a 19. számú házban. Négy férfi kísérte, akik közül három detektív volt. (A belügyminisztérium ma hivatalos nyilatkozatot tesz közre, amely szerint ez a hír elejétől végig valótlán.)

E közlemény egyenesen kifejezi azt a gyanut, hogy a kormány közegeinek közvetítésével szabályszerű utlevéllel szökötték meg Dienes. Erre vonatkozólag a következő kérelmet terjesztsem elő: Először is a *Pesti Napló* szerkesztője hívassék fel arra, hogy az adatok tekintetében nyilatkozzék, mert nincs megnevezve a belügyminisztérium illető magasragu tisztviselője. Továbbá ezzel kapcsolatban tisztelettel kérem, méltóztatnék megkeresni a rendőrséget, a büntető-járási bíróságot és a királyi törvényszéket, mint büntető-bíróságot arra vonatkozólag, hogy hiteles adatok aljának a bizottságnak rendelkezésére az iránt, hogy Dienes Márton ellen azokivül, hogy megszakította fogházbüntetést, volt-e felejtés büntetőügyek miatt, volt-e ellene vizsgálat elrendelve valamely ügyekben és milyenk.

Kérem továbbá, hívassék meg az *Országos Takarékpénztárnak* az a pénztárnoka, aki a csekk-számlát kezeli és aki a depót-kifizetését teljesíti, továbbá a *Takarékpénztár jókönyvelője* is, hogy meggyőződjünk, hányféle számlája volt gróf Szápary Lászlónak a kérdéses banknál, ezen számlákra ki által történtek utalványozások és mikor, mennyi pénz szolgáltatott ki és kinek a kezéhez?

Ivánka Oszkár: Az én célom is az, hogy minél inkább világosságot derítsünk ebben az ügyben, és ezért most hozzájárulok mindazokhoz, amelyeket Polónyi t. képviselőtársam mondott.

Polónyi Géza: Még kiegészítem fölszólalásomat azzal, hogy Deák Jenőnek és Seres Lászlónak újból való kihallgatását is kérem, mert ezek is látták az utlevélet.

Ivánka Oszkár: Ezeket az itt bejelentett dolgokat fényleg olyanoknál tartom, amelyeknek szigorú megvizsgálása az ügy érdekében leszik, de kérem a t. bizottságot, hogy ezt csak mint kivételt tegyék, hogy hírlapi közlemények alapján tanukat idézünk be és vizsgálatokat tartunk, mert különben ennek nem lesz soha semmi határa.

Polónyi Géza: Meg kell ismételniünk a fölhihivat a szerkesztőségekhez azzal, hogy amennyiben valamiről közvetlen tudomásul birtak, azonnal jelentkezzenek.

Az elnök: Az ülés végén óhajtottuk volna a további eljárásra nézve és az ilyen momentumokra vonatkozólag a bizottság határozatát kikérni. Nem tudom, méltóztatnak-e most határozni abban az irányban, amit Polónyi képviselőtársunk fölhozott.

Beöthy Akos: Előfogadjuk!

(**Singer Artur** kihallgatása.)

Az elnök: Most átérünk a tulajdonképpeni napirendre. **Singer Artur** tanunk behívását kérem. **Singer Artur,** római katolikus, szerkesztő, rovatlan előlélti.

Az elnök: A bizottság szükségesnek találta meghívni uraságodat az irányban, hogy mindazt, amit a Dienes Márton által e követelt megvesztegetési ügyben tud, legjobb tudomása szerint itt a bizottság előtt előadni sziveskedjék. Főkérem tehát erre vonatkozólag, hogy előadását ilyen irányban tegye meg.

Singer Artur: T. bizottság! Az igen t. elnök ur meghívása folytán megjelentem. A t. bizottság engedelmével mindennekeltő a *Magyarország* ügyéről nyilatkozom, amely ügyben Lovaszy képviselő ur fölszólalása szerint én közvetlenül cselekedtem abban, hogy Lovaszy t. képviselő ur teljes jóhiszeműen és bizva Sümegi ur igazmondásában, tette meg nyilatkozatát a Házb. Relata retült. Én azonban, amint azt az általam szerkesztett lapban kijelenttem, most is határozottan kijelentem, hogy Sümegi Vilmos ur bementása elejétől végig kóholmány. Beszélgetésünk négyesemközti történt. Akkor Sümegi urral az ősi községi választásokról folytatott beszélgetésünk véget ért, amelynek részleteit a lapokban megjelent nyilatkozatomban közöltem, Sümegi urral együtt elhagyva az ő szóját, bementünk a kiadóhivatal nagyertermébe, ahol több ur dolgozott. A pénztári asztal előtt éppen akkor állott Wildmann ur, a Sidoli-cirkusz tükára, aki szem- és fültanuja volt annak, hogy Sümegi ur nagyon szivesen, nagyon barátságosan, meleg kezesítással és szokása szerint az ő Robespierre-moderátor, polgártársának címzve engem, bucsuzott el tőlem, amit a Sümegi-főle letelepések megjelenése után maga Wildmann ur jutatóit emlékezembe. T. bizottság, egy megvesztegetési kísérlettel szemben korrekt ember két-féle állapponra helyezkedhetik. Vagy fölháborodva ajtó mutató megvesztegetőnek, vagy kelepecébe csalja a megvesztegetőt, beleemve látszólag a megvesztegetési ajánlatba. Sümegi ur ebben az esetben úgy járt el, mint mintaképe, Robespierre. (Zaj.)

Az elnök: Méltóztatnék szorosán a tárgyhoz és azokhoz a dolgokhoz ragaszkodni, amelyek a tárgyra vonatkoznak és tényeket tartalmaznak.

Singer Artur: Még egy szóm van csak. Ő nem mutatott ajtó a megvesztegetőnek, hanem egy harmadik utat választott, hogy t. i. három napra rá háborodott föl. Ezek után azt hiszem...

Nagy Ferenc csak egy kérdést: Miért járt a tanu ur egyáltalában a *Magyarország* kiadóhivatalában?

Singer Artur: Az ősi községi választások miatt.

Polónyi Géza: Junius elején?

Singer Artur: Igen, mert akkor kell már dolgozni.

Polónyi Géza: Melyik hitközségi választásra? (Derültség és fölkiáltások: Községi választásra.)

Én községi ember vagyok és nincs tudomásom arról, hogy Budapesten ily mozgalom bármely kerületben folyamatosan volna. Nem volna oly szives megmondani, másokkal is érintkezett?

Singer Artur: Hogyne. Voltam Vázsonyi képviselő úrnál is, mert akkor már gyűjtötték az íveket, a szavazóbárcaikat, akkor már jólyamatban volt az egész kampány. Ezek után azt hiszem, tisztában lehet a bizottság a vád komolyságával és már most átértheték a Pap-Dienes-affára.

Ebben ez ügyben a hírlapok nekem majd a fő-ügyész, majd a közbenjáró, majd pedig holmi fátyolos hölgy szerepét tulajdonították. Igaz ebből csupán az, hogy nekem ezen ügyről tudomásom volt. Ellenben határozottan valótlán az, hogy én bármely irányban aktív cselekvőséget fejtettem volna ki. Nem létezik politikusi, képviselő vagy újságíró, aki, eltekintve a Magyarország komolyságában nem menő esetétől, rólam azt állíthatná, hogy én az ismert céllal bárkit megkörtönykeztem, bárkinek bármit kínáltam vagy adtam volna. Ebből önként következik az, de különösen is én ezt itt a legünnepesebb formában állítom, hogy ugyanezen ügyhöz semmi néven nevezendő anyagi érdek nem kapcsolódott. Én senkitől ez ügyben pénzt, vagy egyéb anyagi előnyöket számomra nem kértem és nem kaptam. Szereplésem ezen ügyben kizárólag azon bizalomtól és jóakarattól indult ki, amelyet, miként ez a tisztelt bizottság sok tagja előtt ismeretes gróf Szapáry László excellenciájára irántam már évek hosszu sora óta tanusítani képes volt. Ő megmondhatójára volna annak és úgy remélem, hogy ennek a megmondására alkalma is nyílik még, hogy én ezen ügyből kifolyólag anyagi előnyt nem vártam és nem kaptam. Ami már most az ügy egyes részleteit illeti, ezekre bővebben kiterjeszkedni nem tartom szükségesnek, mert ezek a dolgok lényegére befolyással ugysem bírnának. Szapáry ő excellenciája előadta tekintetben a bizottságnak mindazt, amit előadni szükségesnek vélt. Én nem érzem magam hivatva arra, hogy ő nagyméltóságának kijelentéseit kibővítssem, hogy én azokból bármit elvegyek, vagy azokhoz bármit hozzáadjak.

Ellenben nyilatkoznom kell még Seres László urnak tegnapelőtti e helyütt tett vallomásában foglalt és csekély személyekkel kapcsolatos ténybeli tévedésekről.

Leglényegesebb e tekintetben a vallomásnak ama része, amely nem tartalmazza ugyan Seres ur közvetlen tapasztalatait, hanem csak Dienes elbeszélését, de amely mindazonáltal bizonyos főtűnést idéztet elő. (Olvasza.) Én Singer Artur, a krajaóros német újság szerkesztője, így meséli Seres ur, illetőleg Dienes — fogtam magam és sans phrase benyitottam a Nemzeti Kaszinó szeparéjába. A portás, a kinek a kéjében rendes körülmények között a Nemzeti Kaszinóban értesülést kereső hírlapírók misztérióját véget szokot térni, bebozsolt, a szőlák, akik természetesen épp úgy, mint a portás, tudomással bírnak arról, hogy én a Khuen-Hédervány-Szapáry összeesküvésnek egyik feje vagyok, mélyen hajongva létréáltam az utból, úgy hogy akadálytalanul meglepethettem...

Az elnök: Kérem, ezeket már tudjuk, ezeket más mondta el. Azt mondja el tanu ur, ami személyes impressziója, illetőleg személyes tudomásával kapcsolatban van.

Polónyi Géza: T. bizottság! Gróf Szapárynak megengedték, hogy írásból olvassa föl nyilatkozatait. Lehetően, hogy a pártatlanság szempontjából ezt elől a tanutól megtagadjuk. (Helyeslés.) És kérem a bizottságot, méltóztassék a tanut megillető eme jogánál fogva végrehallgatni mindazt, amit ő feljegyzett és elmondani kíván, a paritás és méltanyosság szempontjából.

Az elnök: Senki az ellen kifogást nem tett, hogy a tanu az írásból olvassa föl vallomását, csak arra kértem, hogy rövidítse meg ama aperzsüket amelyek a do.og érdemére nem tartoznak. A tanu legyen szives jólyatni előadását.

Singer Artur: (Olvasza.)... bajlongva féreálltam az utból, úgy hogy akadálytalanul meg ephettem beszélgetés közben Khuent és Szapáryt. Az előbbi, zavarában elpirulva, kisetett a szobából nyit-a maradt azonban a szoba ajtaja, nehogy Khuen letagad-hassa, amit Szapáryval beszéltek.

Ily körülmények között tolyt volna le a szenzációs beszélgetés. Mélyen t. bizottság, sajnálom, hogy Seres ur vallomását, illetve Dienes elbeszélését meg kell fosztanom azon romantikus meztől, amelyet e jelenet elbeszélése neki köcsönöz. Kénytelen vagyok a valósághoz híven kijelenteni, hogy én soha e ctemben a Nemzeti Kaszinó termeiben nem voltam és nem is lehettem.

Az egész beszélésből tehát egy szó sem igaz. Én a miniszterelnökkel soha, sem közvetve, sem közvetlenül nem érintkeztem. És habár nem érzem magamat hivatva arra, hogy a miniszterelnök ártatlansága mellett tanúságot tegyek, mégis a valósághoz híven ki kell jelentenem, hogy gróf Szapáry László nekem ismételten megmondotta, hogy gróf Khuen nem tud a dologról és hogy ő, tudniillik gróf Szapáry nem is szeretné, ha megídná.

Ezzel befejeztem előterjesztésemet. Elmondtam mindazt, amit az ügyről előmondhatom és határozottan ki kell jelentenem, hogy eddigi nyilatkozataimon kívül semmiféle más nyilatkozatot tenni hajlandó nem vagyok.

(Nem nyilatkozik!)

Polónyi Géza: T. tanu ur! Méltóztassék mindenekelőtt arra nézve felvilágosítást adni, mikor járt ön az idén Karlsbadban?

Singer Artur: Ámbár kiesne feltett szándékomból, ha erre a kérdésre felelnék, mégis felelek. Vagy kérem, bocsánatot kérek, még ezzel is akarom bizonyítani, hogy nem akarok felelni, hogy még egy ilyen alárendelt kérdésre is megtagadom a választ. (Nagy mozgás.)

Polónyi Géza: Ön Bécsben is járt és ott közbenjáró Dienes Mártonnal? (Singer Artur tagadólag int.)

Igaz vagy nem igaz? Bocsánatot kérek, fejosóválás nem vétethetik be a naplóba.

Singer Artur: Ezt is láttam a jegyzőkönyvben. (Mozgás és zaj.)

Elnök: Figyelmeztetnem kell a tanu urat az ügy fontosságára. Méltóztassék igent vagy nemet mondani.

Singer Artur: Nem soha!

Polónyi Géza: Mire vonatkozik ez? Nem járt soha Bécsben vagy nem nyilatkozik?

Singer Artur: Nem fogok nyilatkozni.

Polónyi Géza: Igaz-e az, hogy a tanu ur, mikor Dienes Márton outazott Berlinbe, ott volt Dienes lakásán, ott elaját és fellocsolatott? (Tanu hallgat.) Erre sem nyilatkozik?

Singer Artur: Nem.

Polónyi Géza: Ismeri tanu ur gróf Bánffy Miklóst?

Singer Artur: Nem nyilatkozom. (Élénk derült-ség. Egy hang a hallgatósok sorából: Ki kell dobni!)

Elnök: Méltóztassék csendben lenni! Csakis a bizottság tagjainak és a tanunak van joga szólni. Tisztelt képviselőúraim, igen kívánatos, hogy az elnök itt szigorubbán járjon el. (Helyeslés. Halljuk!)

Gróf Andrássy Gyula: Mikor látuk, hogy el-tökélt szándéka a tanu urnak nem megmondani azt, amit tud, talán nem intéznénk hozzá további kérdéseket. (Helyeslés.)

Polónyi Géza: Nem utolán tovább a t. bizottságot, sem a t. tanut, bár számtalan kérdések lettek volna még. Most csak egy kéresem van. A közvélemény előtt és az eddigi tanuvallomások szerint úgy áll ön, Singer Artur ur, mint aki ennek az egész vesztegetési ügynek közvetítője volt, mint aki közbenjáró Dienes Márton és Szapáry László között és közvetítette a pénzeket is. Nem tartja a tanu szükségesnek, hogy mint becsültes ember saját reputációja érdekében azt a gyanut magáról elhárítsa? S végeztül, hogy összefüggésben lássa a tanu ur, mit akarok tudni, kérem, hogy miután Dienes Márton megszüketése körül az eddigi adatok szerint többen működtek közre, — kik, azt nem mondom meg most, — mivel magyarázza meg a tanu ur, hogy az ön megszüketése iránt nem tettek lépéseket, mással mint azzal, hogy bíztak abban, hogy ön vallomásokot tenni nem fog? (Mozgás.)

Singer Artur: Erre a kérdésre válaszolok. Ami a közvélemény előtti gyanut illeti, arra nézve szerepemet előadtam már nyilatkozatomban. Nem akarom utatni a t. bizottságot azzal, hogy azt megismételjem. Ha a közvélemény előadásom után is gyanakodni fog reám úgy ezt a gyanut azzal sem fogom eltüntetni, ha erre a kérdésre felelek, mert nekem nem fognak hinni, akárhogy erőstem is. Én kinyilatkoztattam a gyanut illetőleg, hogy nekem anyagi előnyöm e dologból nem volt. Ami Dienes szöketését és ezen nyilatkozat szerkesztését illeti, arra nézve határozottan kijelentem, hogy én velem szemben senki, de senki szöketési kísérleteket nem tett, nekem senkinek ajánlotta fel tanácsát, hogy szökjem és arra nincs is okom. Ami Dienes ur szöketését és az én ottléteimet illeti, arra nézve azt hiszem, nyilatkozatomból is kivehető, miért és hogyan voltam ott Dienes lakásán. A locsolási jelenetre csak annyit mondom, hogy bizonyára kellemes en helyzetben volt már valaki, meg én is. Ha rosszul lettem...

Polónyi Géza: Tehát tényleg rosszul lett?

Singer Artur:... úgy kijelentem, hogy én két-heti karlsbadi kura alatt vagyok.

Polónyi Géza: Tehát tényleg rosszul lett?

Singer Artur: Most is van epebántalmam, mindennap van epebántalmam és ezért vissza is kell mennem Karlsbadba.

Polónyi Géza: Még egy kérdésem van. Azt a kérdést kell még feltennem, hogy ezen most itt tett nyilatkozatáért tettet-e önnek valamely ígért vagy adatott-e önnek valamely pénzösszeg?

Singer Artur: Soha; nem felelek. Én tanukra hivatkozhatom, e saját írásmatom impurumban magammal hoztam, a képviselő ur láthatja benne rossz magyarságot, láthatja annak helyesbítéseit és javításait, amint azok ügyvédemnek lakásán, aki rokonom, tegnap délután eszközölve lettek. Én e nyilatkozatomat két újságíró kollégámon és — talán megbocsát a képviselő ur — apámon kívül senkinek, de senkinek nem mutattam, senkivel erről nem táncskoztam.

Polónyi Géza: Nem ez a kérdés, hanem az, hogy ígérték-e önnek valamit és ezzel be.olyásolták-e önt?

Singer Artur: Befolyással senksem volt reám; nékem sem pénz, sem más anyagi előny nem ígértett, sem nem adatott és ilyet nem is várok.

Elnök: Ivánka Oszkár képviselő ur óhajt a tanuhoz kérdést intézni.

Ivánka Oszkár: A tanu ur azt mondja, hogy

megtagadja a kérdésekre a feleletet. Én azt a kérdést intézem a tanu urhoz, hogy micsoda oka és célja van annak, hogy a feleletet a kérdésekre megtagadja. Miután a tanu ur intelligens ember és tudja azt, hogy a magyar parlament ezt a vizsgáló-bizottságot az ügy felderítésére küldte ki és hogyha valaki ilyen hozzá intézett kérdésekre a feleletet megtagadja és ezáltal mintegy utját állja annak, hogy mi missziókat teljesíthessük, annak mindenesetre komoly okának kell erre lenni, tehát legyen szives megmondani, hogy miért nem akar felelni?

Singer Artur: Szabad e kérdésre nyilatkoznom?

Elnök: Tessék a tanu urnak a feltett kérdésre nyilatkozni.

Singer Artur: Ivánka Oszkár képviselő ur ő méltóságának azzal felelek, hogy nyilatkozatomra utalok. Erre vonatkozólag abban a következőket mondtam: egész csak három szó volt — „Ami már most az ügy egyes részleteit illeti, ezekre bővebben kiterjeszkedni nem tartom szükségesnek, mert ezek a dolgok lényegére, arra tudniillik, hogy mi történt, befolyással ugysem bírnának. Gróf Szapáry excellenciája előadta e tekintetben a bizottságnak mindazt...

Ivánka Oszkár: Ezt fa részét a dolognak halottuk, erről van tudomásom, de az csak a tanu urnak egyéni véleménye, hogy az a dolog felderítésére fontos-sággal nem bírna, ha a kérdésekre felelné, amde a kiküldött vizsgáló-bizottságnak más a véleménye, mert ha a mi véleményünk is az volna, akkor természetesen nem intéznék a tanu urhoz kérdéseket. Azt hiszem, hogy ha a tanu ur álláspontjától bizonyos mértékig eltávolodnék és legalább bizonyos kérdéseket, amelyekre nézve ő maga is látni fogja, hogy az a tény a körülménynek felderítésére bir fontossággal, felelné, az nagyon kívánatos volna. mert ha a tanu ur valamely kérdésre alappal azt mondaná, hogy az nem bir fontossággal a ténykörülménynek felderítésére, hogyha bizonyos invektíváknak volna valamely vizsgáló(bizottság) tag részéről kitéve, amit nem tart helyesnek vagy amire nem akar válaszolni: erre joga van, de azt hiszem, hogy igen sok olyan kérdést is intézhetnének a tanu urhoz, amelyek éppen a ténynyel szoros összefüggésben vannak s éppen azért nagyon szükséges lenne, hogy válaszával ezen ténykörülményeket felderítő feleletet adjon, annál is inkább, mert az eddigi történt tanuvallomásokból is olyan kontroverz állítások derülnek ki, olyan dolgokról is, amikről tanu ur is beismerő nézetben volt, hogy vallomása esetleg bizonyíték lenne vagy legalább támogatná egyik vagy másik tanuvallomás erejét vagy erőtlenségét. Azért kérem, sziveskedjék a kérdésekre felelni, mert nekünk kötelességünk az ügy érdekében és szükségesnek látjuk a tényállást felderíteni.

Singer Artur: Abban a keretben, amelyet én nyilatkozatommal magamnak szabtam, már megfelelt Polónyi Géza képviselő ur kérdésére. (Mozgás. Ellenmondások.) Ő már tett két kérdést, amelyekre feleltem. Hát kérem, én egy bizonyos keretben belül mozgok. Ami az én dologom arra nyilatkozom, másnak a dologra nem nyilatkozom, mert nem érzem magamat arra hivatva.

Beöthy Ákos: Nem is akarjuk.

Elnök: Ivánka Oszkár bizottsági tag ur kívánja kérdést tenni.

Ivánka Oszkár: Hát ha a tanu urhoz ezen keretre vonatkozólag, melyet érintett, kérdéseket fogok intézni, fog-e erre felelni?

Singer Artur: Kérem, majd a kérdés után.

(Mozgás)

Ivánka Oszkár: Először is azt mondta a tanu ur, hogy a Nemzeti Kaszinóban nem volt. Nem is arról van szó Seres urnak az előadásában, hanem arról, hogy a Nemzeti Kaszinóknak vannak földszinti helyiségei, u. n. előfogadó-és étkező-szobák és hogy ezen előfogadó-szobák egyikében volt együtt tanu ur, a miniszterelnök ur és gróf Szapáry László ur, csak azt akarom kérdezni a tanu urtól, hogy volt-e ott; mert ami az odavaló bejuthatás illeti, oda mindenki bejuthat, aki a Kaszinóknak valamely tagjával beszélni akar, a szolgál bejeleníti és azután bevezetik. Én ha valakivel beszélni akarok, megmondják, hogy az ott van, bejűhet a Kaszinó helyiségébe, szóval bejűhet oda minden ember és nincs megafolyva a beszélgetés lehetősége, amit a tanu ur mondott. A tanu ur ahelyett, amit mondott, határozottan és egyszerűen azt mondhatta volna, hogy én ezenel kijelentem, hogy soha a Nemzeti Kaszinó földszintjén, vagy bármely helyiségében sem gróf Szapáry Lászlóval, sem a miniszterelnök ural nem beszéltem.

Singer Artur: Én ezt mondtam!

Az elnök: Tessék csak végrehallgatni.

Beöthy Ákos: Ugy van!

Ivánka Oszkár: Mert oda mindenki bejűthet, aki ott valakivel beszélni akar. De tanu ur arra hivatkozott, hogy ez nem is volna lehetséges. Éz pedig határozottan nem áll. Az iránt szeretném megkérdezni tanu urat és erre fog tán felelni, nincs is oka, hogy

megtagadja a feleletet, hogy akkor este, mielőtt Dienes elment volna, hányan voltak a lakásban és kik?

Singer Artur: Nem tudom — tizenketten — úgy egy tuat ember.

Ivánka Oszkár: Mert az itt elhangzott különféle előadásokból nem tudom megmagyarázni, hogy hogyan történt a lakásban az elhelyezkedés.

Singer Artur: Két szobában.

Ivánka Oszkár: Az egyik ur azt mondja, hogy ott három szoba van.

Singer Artur: Kettő.

Ivánka Oszkár: Egy kis szoba, egy nagyobb szoba és egy alkov.

Singer Artur: Igen. Egy szoba és egy alkovos szoba.

Ivánka Oszkár: Igy adatot elő. Egyik ur azt mondja, hogy ő az egyik szobában beszélgetett Dienessel hosszabb ideig. Nem uraságod az az ur, aki vállomast tett. Időközben a másik szobában tartózkodtak a többiek, akik jelen voltak a lakásban többé-kevésbé állandóan és néha jött még valaki, akit nem látott, akiről azt mondták, hogy gróf Bánffy Miklós, és akkor Dienes kiment és beszélt Bánffyval. Tehát ott így voltak elhelyezkedve. A másik előadás szerint úgy van a dolog, hogy amikor Bánffy Miklós jött, akkor bevezették oly helyre, ahol más nem volt. Nem tudom a dolgot magammal megmagyarázni: mikor csak két szoba van, az egyikben tartózkodott három vagy több ember, aki majdnem elejétől fogva végig jelen volt, a másikban Dienes beszélgetett Bánffyval. Lehetségesnek tartom, hogy kiment a szobából, ha valaki jött, az az ur, akivel Dienes beszélgetett, de hogy ő ment volna ki Bánffyhoz, azt, ha harmadik szoba nincs, nem tartom lehetségesnek. Talán volna szives felderíteni, hogyan voltak elhelyezve a jelenlevők és ha valaki jött, pl. gróf Bánffy Miklós, ki ment ki?

Singer Artur: Méltóságos uram megengedi, felelek erre, amennyiben én arról a mozgalmal éjszakai egyes részleteket nem tudok.

Földnyál Géza: Hísz jelenlét.

Ivánka Oszkár: Pár pillanatra eltávolozott, vissza is jött.

Singer Artur: ... Amennyiben én — a t. bizottság meg fog érteni — azokra, amik ott történtek, ma már vagy egyáltalán nem, vagy csak rosszul emlékszem. Nagy zűrzavar volt ott, összepakoltak és nem tudom még mit csináltak, mint a bolondok szaladtak, szaladtak, (Derültség.) igen szaladtunk kárum, szaladtunk fel és le; arra nézve, hogy nekem epebántalmam volt, arra nézve mondhatom, hogy a jelen pillanatban is van. Egy karisbadi kurát tartó beteg embernek minden izgalom alkalmával meg szokott jönni ez a bántalma. És hogy ekkor izgatott voltam, azt talán fölösleges magyarázni.

Hogy ő méltósága kérdésére pontosan felelek: Amennyire emlékszem, a lakás, amelyben akkor legelőször voltam, áll egy kis konyhából, egy előszobából, és benyílik egy ebédlőbe, vagy szalon-féle szobába és onnét jobbra van egy kis keskeny alkovos szoba, ez, úgy hiszem, hálószoba. Ott ezen a helyen voltak Dienes, Seres ur, azokat ismertem; volt ott még két-három ur, akiket nem ismertem, közöttük, akivel aztán megismerkedtem, akit akkor bemutatnak nekem; Deák Jenő, vagy nem tudom, hogy hívják azt az urat. Ezek voltak ott. Hogy gróf Bánffy Miklós ur ő méltósága mikor jött oda, azt pontosan nem mondhatom meg, csak annyit tudok, hogy jelenlétemben gróf Szápáry László ur ő méltósága megkérte vagy ő maga azt mondta, hogy ezt a baráti szolgálatot megteszem és elmegyek. En nem voltam a szobában, amikor Dienessel beszéltek. Voltam pár percig, aztán ismét kimentem, de én nem reálálhatok arról, amit gróf Bánffy ő méltósága beszélt Dienessel. Ismétlem, a mellette levő szobában volt kivélem Dienesnek a szeretője — vagy nem tudom, hogyan mondjam, mert nem akarok senkire sértőt mondani — szóval négy-ötten. Azután az érintkezés folyton fenntartott a két szoba közt. En gróf Bánffy Miklós ő méltóságát akkor este látam először és csak évekkel azelőtt báró Bánffy Dező ő méltósága miniszterelnöksége alatt láttam egyszer a régi házban. Azóta esztendő óta nem láttam, csak akkor este, amikor a házban az ismeretes dolgok történtek.

Ivánka Oszkár: Gróf Szápáry László kérte a tanu urat, hogy a részletes választ itt megtagadja?

Singer Artur: Szápáry László ő nagyméltóságával — ezt kijelentem, mert én sulyt helyezek erre ő rá való tekintetből — akkor éjjel beszéltem és egy szót sem beszéltem a kihallgatásról, hiszen akkor nem is volt szó arról, hogy idáig kerül a dolog, így azóta vele sem közveve, sem közvetlenül nem beszéltem, ő a nyilatkozatomról nem bírhat tudomással, mert én azt tegnap délután — ezt hangsúlyozom és tanu vannak rá — fogalmaztam meg. Két órákor jöttem be hüvösvölgyi lakásomról és hétkor mentem ki.

Ivánka Oszkár: Arról van tudomása, hogy Dienes Márton gróf Szápáry Lászlóval ismételve találkoztak vagy érintkeztek?

Singer Artur: Az én tudomásommal soha.

Ivánka Oszkár: Mert egyesek azt állítják, hogy ő gyakran érintkezett vele, mások, hogy uraságod közveletével érintkezett.

Singer Artur: A kérdésre az a válaszom, hogy Szápáry László ő nagyméltósága tudtommal — mert én csak arra felelhetek — nem érintkezett Dienes Mártonnal.

Ivánka Oszkár: Nekem még sok kérdésem volna, de ha a tanu megtagadja a feleletet, akkor elálok.

Gróf Andrássy Gyula: Nekem is volna sok kérdésem, de elálok fölük, tekintettel arra, hogy biabaváló munka.

Mandel Pál Az után a figyelemzetés után, amelyet Beöthy képviselő ur elmondott, engedjen meg tanu ur egyetlen egy kérdést és lenne szives arra határozottan válaszolni.

Őn azt mondta, hogy gróf Szápáry László ő excellenciája a tanu ur iránt bizalommal, sőt jóakarral viseltetett. Feltehető tehát, hogy a tanu ur gróf Szápáry László ur ő excellenciája tevékenységébe általában, különösen ebbe a szóbanforgó ügybe is be volt avatva.

Singer Artur: Ezt kijelentettem.

Mandel Pál: Mondja meg nekem, van-e tudomása arról, hogy az a pénz, amelyről itt szó van, amely kiosztott vagy kiosztandó lett volna, micsoda forrásból, kitől eredt?

Singer Artur: Igen, erre tudok felelni.

Elnök: Méltóztassék tehát a kérdésre választ adni!

Singer Artur: A pénz kérdésében odanyilatkozhatom, hogy az a pénz gróf Szápáry László ő nagyméltósága pénze volt, aki a folyosón a Kaszinóban, a Park-klubban hetek óta hangsúlyozta hogy ha ennek az obstrukciónak véget lehetne vetni, feláldozná a vagyonát is. Ezt én igen sok embertől hallottam, akik azóta elmesélték. Erről határozott tudomásom van.

Mandel Pál: Tudomása? Honnan? Hísz akkor kell hogy adatai is legyenek?

Singer Artur: Látam a cheque-könyvét tudom, hogy hol volt a pénz-depot, tudom, hogy elküldött a pénzt, hogy az erszényből vette ki. Mindezt tudom saját személyes tapasztalataim alapján.

Tóth János: Minthogy kijelentette a tanu ur, hogy a magának előre megállapított keretben mozog, én is ahhoz tartom magamat. Azt mondja, hogy tudomása volt a dologról. Azt is mondja, (Zaj. Elnök cseppet.) hogy aktív szerepet nem vitt a dologban, mégis azután hozzá intézett kérdésekből kiűnik és látszik, hogy cselekedett, és ezen cselekményt megmagyarázta előtűnik akként, hogy cselekedett gróf Szápáry László őn iránti bizalmából és jóakarataból. Ez a bizalom és ez a jóakarát mindenestre nagyfokú volt. Az imént méltóztatott mondani Mandel Pál tagtárs kérdésére, hogy ismerte az erszényét, látta, hogy az erszényéből vette ki a pénzt, ismerte a cheque-könyvét, mindezt tudja. Most már legyen szives azt megmondani, hogy az a bizalom és jóakarát gróf Szápáry László részéről ön iránt micsoda forrásból fakadhat. A barátság forrásából-e, amit nem tételezek fel gróf Szápáry László ur részéről, vagy pedig a tőle kapott anyagi előnyökkel szemben az ön részéről teljesített szolgálataiért-e a forrás?

Singer Artur: Soha gróf Szápáry László ő nagyméltóságától anyagi előnyt nem kértem, nem vártam, nem kaptam soha. Ami a kérdés második pontját illeti, hogy miről fakadt a bizalom és jóakarát velem szemben, én sohasem mondtam, hogy gróf Szápáry László ő nagyméltósága barátom, én mindig csak azt mondtam, hogy jóakaróm. Ugyanezt talán más képviselő urról és más politikusokról is állíthatom. Ujságírói szolgálatot pedig ő nagyméltóságának, Isteneim mondom, sohasem tettem. Gróf Szápáry László sohasem tartott beszédet, amelyet én kivonatosan vagy szöszírent adhattam volna. Soha sem kért reklámot az ő személye, automobilja vagy mása iránt, ő tőlem nem kért soha semmit és én tőle nem kértem soha semmit. Aki gróf Szápáry László természetét ismeri, tudja, hogy ő nagyon szivélyes ur és ha én Fiuméba jöttem és tiszteletmet tettem, épp úgy, mint mást is, szivélyesen fogadott.

Tóth János: Azt tetszett mondani, hogy gróf Szápáry László ön előtt ismételen és többször kijelentette, hogy gróf Khuen-Héderváry Károly ur nem tud semmit a dologról. Mi szükség volt gróf Szápáry László urnak arra, hogy önnek ezt bejelentse?

Singer Artur: Beszéltünk a dolgokról természetesen és beszélgetés közben ő ezeket a kijelenté-

seket nem egyszer, hanem tizszer, nem egy napon, hanem több napon tette.

Tóth János: Gyanu forgott fenn tehát önök között?

Singer Artur: En nem tudom, hogy volt-e gyanu, hogy gróf Khuen-Héderváry tudja-e a dolgot; nekem nem volt gyanu.

Tóth János: Akkor miért beszéltek erről?

Singer Artur: Ilyen szituációban az ember mindéről beszél. Akkor gróf Szápáry talán felt állt, hogy én olyan lépést fogok tenni, amely lépésből gróf Khuen-Héderváry megtudja a dolgot. Épp ezért szükségesnek tartotta figyelmeztetni engem, hogy én olyan lépést ne tegyek, amelyből a miniszterelnök a dolgot megtudhatná.

Földnyál Géza: 28-án este értekezett ön gróf Szápáry Lászlóval? Hol voltak együtt?

Singer Artur: 28-án este, az ülés előtti napon nem tudom, hogy hol voltam és gróf Szápáry ő nagyméltóságával a Kaszinóban nem érintkeztem.

Földnyál Géza: Nem tudja, hogy hol érintkeztek?

Singer Artur: Tudom, de azt, hogy az ő lakásán-e vagy másnak lakásán, ez mellékes amikor azt mondom, hogy beszéltem vele, mert a idődolog, hogy a Kaszinóban nem voltam.

Ez a lényeges, hisz erről folyik a vita. Hogy én most mást nevezek meg, az nem lényeges. Beszéltem-e vele, ez a fő, de hogy hol, arra nézve csak az a lényeges, hogy nem a Kaszinóban.

Földnyál Géza: A tanu urnak dolga a feleletet megadni, én csak kérdést intézek.

Gróf Andrássy Gyula: De beszélt vele 23-ikán?

Singer Artur: Beszéltem vele 28-án, 26-án és 27-én is. Július 23-án többször is beszéltem vele, ezt nem tagadom, hiszen nem tagadhatom le. Csak azt jelentem ki, hogy az mellékes, hogy én melyik szobában, hol beszéltem vele. A Kaszinóban nem beszéltem és sehol sem beszéltem ve e olyan helyen, ahol a miniszterelnök is jelen volt. Ezen fordul meg a dolog.

Földnyál Géza: Hogy én miről kérdésem a tanu, azt tessék talán reám bízni, mint aki önhöz kérdést intézni vagyok jogosítva.

Singer Artur: Heyles, én engedelmekedem.

Földnyál Géza: Onnek az a kötelessége, ha akar válaszolni, hogy az igazat megmondja.

Singer Artur: De talán csak szabad magyarázattal szolgálnom?

Földnyál Géza: Köszönöm, magyarázatokra nem vagyok kíváncsi. Itt csak az lehetséges, hogy vagy megtagadja a feleletet, vagy felel, és felteszem, hogy az igazat akarja megmondani. (Mozgás.)

Elnök: Kérem, térjünk a tárgyra.

Földnyál Géza: Az utolsó kérdést kívánom feltenni. Azt mondta az előbb a tanu, hogy telefonált Dienes Mártonnak.

Singer Artur: En nem, ő telefonált nekem.

Földnyál Géza: De ön azt állította az imént, hogy gróf Szápáry László másutt, — gondolom a Kaszinót is említette, de a park-klubot biztosan tudom, hogy felhozta, — a park-klubban azt mondta, hogy ő olyan nagyontosságának tarja ezt az ügyet, hogy egész vagyonát is rászánja vagy rászánná. Azt mondta továbbá tanu — Igalabb így jegyveztem meg első hallásomra — hogy meg tudna többeket is nevezni, akik e őt gróf Szápáry László ilyen nyilatkozatokot tett. Legyen szives és egészítse ki erre vonatkozólag tett vallomását és minthogy én nézve nem tagadta meg a felvilágosítást, sziveskedjék megmondani, hogy kik azok, akik önnek azt mondták és kik azok, akik előtt gróf Szápáry László ilyen nyilatkozatokot tett? Ne tessék félreérteni. Minthogy az imént azt tetszett mondani, hogy ezt önnek többen mondták, én azt akarom tudni, hogy kik azok?

Singer Artur: A lapok és lapok utján az újságírók! Most is mondták odakünn egy páran.

Földnyál Géza: Hát csak újságíróktól tudja és mástól nem?

Singer Artur: Természetes, hogy nem, hisz nem is érintkeztem senkivel.

Ivánka Oszkár: Azt mondtotta a tanu ur, hogy ebben a vesztegetési ügyben semmiféle vesztegetési kísérlettel senkit meg nem környékezett. Ez volt vallo-másának első része és azzal végezte, hogy amit pedig cselekedett, azt gróf Szápáry László iránti bizalmából cselekedte. Kérem szépen, így méltóztatott mondani. En tehát csak azt a kérdést vagyok bátor a tanuhoz intézni, hogy hajlandó-e elmondani, hogy mi az, amit cselekedett, mert hogy valamit cselekedett, azt beismerte és maga is mondja, hogy ebben a dologban bizonyos része volt. Hajlandó-e felvilágosítani ben-nunk arról, hogy milyen része volt e dologban, mit cselekedett, milyen irányban és kikkel érintkezett?

Singer Artur: Senkivel sem érintkeztem, de ez a kérdés már nyilatkozatom keretén kívül esik. En tehát erre a választ megtagadom. Csupán egy tény-

beli tévedés van, ha megengedi ő méltósága, figyelemzetem, és ez az, hogy én azt mondtam itt, hogy valótlán az, hogy bármily irányban aktív cselekvőséget fejtettem volna ki és bárkinek bármit adtam volna. Azután nem mondtam semmi mászt gróf Szápáry László ő méltósága és a közöttem vált dolgaimra néve. csak azt, hogy az ügy egyes részleteire vonatkozólag én gróf Szápáry László urnak nyilatkozatán kívül nem tartom magamat jogosítva ezt a nyilatkozatot kiegészíteni.

Kubinyi Géza: Kérdi, hogy a 120.000 koronás takarékpénztári könyvet ki vette át Szápárytól és Dienes hogy vette kézhez azt.

Singer Artur: Hogy Szápárytól egy holdár vagy más vitte Dieneshez, erre megtagadja a választ. Csak annyit mond, hogy Dienes adta át a könyvecskét Pap Zoltánnak.

Elnök: Kérdi Singert, hogy vajjon ő tanácsolta-e Szápárynak a vesztegetési akcióit.

Singer: Erre a kérdésre, mint amely a kereten kívül esik, nem válaszolhat. (Derültség.)

Elnök: Ezzel befejezetnek jelenti ki Singer kihallgatását.

Singer kéri vallomását a holnap 11 óra kezdétnél hitelesíteni, mert el akar utazni, de egyuttal kijelenti, hogy bármikor rendelkezésére fog állani a bizottságnak.

Elnök bejelenti, hogy gróf Szápáry Pál, Eötvös Károly és Tarján Vilmos hirlapiról sürgős tanúságtételt végett jelentkeztek. (Mire a bizottság elrendeli, hogy ezek a délutáni ülésre meghívassanak). Bemutatja Boross Samu levelét, amelyben igazolják, hogy Deák Jenő Boross tényleg látta a Pannónia-kávéházban Singerrel és Dienesel beszélgetni. Bejelenti továbbá, hogy Buday Zádor nyilatkozni kíván a Lovász Márton által felhozottakra. Steiner Ödön helybeli lakos is kihallgatást kér, mert bizonyítani tudja, hogy Khuen miniszterelnöknek volt előzetes tudomása a vesztegetésekről. Javasolja továbbá az elnök, hogy a délutáni ülésen először gróf Bánffy Miklós hallgatassék ki.

Nagy Ferenc: Tekintettel Singer mai vallomására, kéri a bizottságot, hogy a terve vitt kaszinói helyszíni szemléltől álljon el.

Kubinyi Géza: Ellenkező véleménye van és nemcsak szükségesnek látja a helyszíni vizsgát, de a Kaszinósolgáit is kihallgatandóknak tartaná arra nézve, hogy a kérdéses napon Singer jelentkezett-e a Kaszinóban.

Elnök: Azt hiszi, hogy a bizottság megmarad korábbi határozata mellett és a helyszíni szemlélt meg fogja tartani, habár később (Helyeslés). Az ülést fél 3 óra körül berekesztí.

Délután.

(Szápáry számlája.)

Miklós Ödön elnök: Mielőtt rátérnénk a tanú kihallgatásokra, van szerencsém a t. bizottságnak jelenteni, hogy a Magyar Országos Központi Takarékpénztártól a tegnapi határozat folytán odaintézett megkeresésre a következő levél érkezett.

Helen Hugó jegyző (olvassa): Méltóságos Miklós Ödön urnak, a magyar országgyűlés vizsgáló-bizottsága mélyen t. elnökének.

Mai kelettel vettem méltóságodnak azt a felhívását, hogy gróf Szápáry László urnak folyó számláiról könyvvizonekat terjesztünk a nagyköztudó parlament bizottság elé.

Habár teljes mértékben méltányoljuk azt a nagy feladatot, melynek megoldására az országgyűlés bizottságot küldött ki és mely tisztelettel hajlunk meg a bizottság előtt, mégis arra bátorodunk felkérni, hogy a következőket jóakaró figyelmébe méltóztassanak venni:

A takarékpénztár azokkal a kliensekkel szemben, kiknek számláit vezeti, oly viszonyban van, mint megbízott a megbízójával szemben, és azért bankok és takarékpénztárak egyenesen tilos dolognak tartják, hogy ügyfelek számláiról felvilágosítással szolgáljanak.

Azzal a tiszteletteljes kéressel fordulunk tehát méltóságodhoz, kegyeskedjék a nagyköztudó Bizottságnak becses tudomására hozni, hogy megkeresésének sajnálatunkra nem lehet eleget tennünk.

Budapest, 1903 augusztus 3.

Kiváló tisztelettel

Magyar Országos Központi Takarékpénztár.

Elnök: Kötelesség szerűleg a bizottság tudomására hozom, hogy a reggeli határozat folytán intézkedés történt az iroda részéről, hogy azok a főnök urak az Országos Takarékpénztártól, akiket t. képviselőtársam megnevezett, meghívattassanak és kihallgatassanak.

Méltóztatnak talán külön kívánni ennek a dolognak tárgyalását? Ezt talán majd kitűzzük napirendre.

Polónyi Géza: Nyomban lesz előterjeszteni valóm ez iránt.

Mély sajnálattal konstátálom, hogy az Országos Központi Takarékpénztár megtagadta a felvilágosítást. Ennek folytán nem marad más hátra, mint a bizottságnak törvényszerű módot és alkalmat keresni arra, hogy ezek a dolgok bírói úton nekünk rendelkezésünkre bocsátassanak, mert a takarékpénztárak bírósági megkeresésre nem tagadhatják meg az akták beszoállítását. Az a kérdés, van-e erre mód és alkalom? Igenis van! Az előttünk fekvő adatok tanúsága szerint már idáig is konstátált dolog az, hogy Dienes Márton váltóhamisítás miatt üldözött, fogházbüntetését félbeszakított olyan egyén, akinek köröztetése is el van rendelve. Ennek az embernek megszojtatása iránt az előttünk fekvő adatok szerint kötszgetlen lépések léteettek. Az előttünk fekvő két tanuvalomás szerint annak az urnak szökéséhez pénz is adatott rendelkezésére és azonkívül egy egyén is melléje adatott, hogy vele együtt szökhessék. Nem szeretnék félreértetni. Nem azt állítom, hogy az Országos Központi Takarékpénztár részes ebben a dologban, de annyi bizonyos, hogy az Országos Központi Takarékpénztár által nyújtott pénzből fedezetelt legalább valószínűleg az a költség, amelylyel Dienes szökésben van. Fel fogom olvasni a büntető törvénykönyvnek azt a paragrafusát, amely rendelkezésünkre áll, hogy ezek az akták nekünk bíróságilag rendelkezésünkre bocsátassanak. Ez a 374. §, amely így szól:

Aki valamely büntött vagy vétség tettesének vagy részesének segítséget nyújt arra, hogy a hatóság üldözése elől meneküljön, a bünvádi eljárás sikerét meghevise, vagy büntetlen maradjon, ha ez iránt vele nem a büntött vagy vétség elkövetése előtt egyezett meg, amely esetben bürtetésessége esete fog fenn — bünpártolást követ el és egy évig terjedhető fogsággal büntetendő.

Ez a büntető törvénykönyv 37. szakasza. Indítványozom, hogy igazságügyminiszter haladéktalanul keressék meg, és ha ez nem történne meg, a magam nevében kérem az igazságügyminisztert a bizottság kebeléből, hogy a fennfoglalt bünpártolás nyomára alatti a bünvádi eljárást hajadéktalanul tessese folyamathoz és a rendelkezésünkre álló és szükséges aktákat nyomozati úton szerezzék meg és nekünk bocsátassanak rendelkezésünkre.

Gróf Andrássy Gyula: A szakaszra vonatkozólag vitába bocsátkozni a t. képviselő urral nem akarok, de bátor vagyok azt konstátálni, hogy a mi feladatunk egy határozottan körülírt hatáskörön belül mozog, nem pedig az, hogy a parlamentben történt vesztegetések ügyében eljárjunk. Nekünk jogunkban nincsen ebből kilépve, utasításokat adni arra vonatkozólag, hogy az igazságügyminisztérium, az igazságügyi hatóságok általában milyen lépéseket tegyenek, ettől független büntényeket felderítsenek, üldözzenek és miként járjanak el. Pedig a váltóhamisítás ténye ettől a mi politikai feladatunktól teljesen független. Azért én azt, hogy a bizottság ilyen természetű utasítást adjon a minisztériumnak, mint tulkapást és hatásköri túllépést nem fogadom el. Amennyiben Polónyi Géza képviselőtársam az igazságügyminisztert figyelmezteti, erre nézve ő maga fogja tudni, vajjon általában fennforog-e ez az eset vagy sem és a maga bölcs ítése szerint fog eljárni. De, hogy utasítást adjunk olyan dologban, amely hatáskörünket túllépi, az felfordítana minden rendszert.

Nagy Ferenc: Színtén azon a nézetem van, hogy a bizottságnak semmiféle joga sincsen olyan ügyekben, a melyek másféle cselekményből származnak, mint a melyek hozzá vannak elbírálásra utasítva, bármitéle hatósági, bírói vagy oly intézkedést, amelynek folytán az illető p. o. kénytelen volna előtte megjelenni, hivatalból kibocsátani.

Polónyi Géza: Nem is ezt mondtam!

Nagy Ferenc: Ebben a tekintetben a végén meg is egyeztünk és Polónyi Géza képviselő ur is hozzájárult ahhoz, hogy ez nem a mi hivatalos megkeresésünk alapján eszközölhető, hanem csak úgy, hogyha mi az igazságügyminiszterhez fordulunk, hogy tegye meg ő azt külön hatáskörben és akkor az illető Budapestben tartózkodván, valószínű, vagy fel lehet, hogy előttünk meg fog jelenni. Ha így áll a dolog, akkor az az indítvány is, melyet Polónyi Géza képviselőtársam itt most előterjesztett ezzel az állásponttal határozottan ellenkezik, sőt tulajgy még azon is, amit erre nézve — eleinte legalább — hitték egyesek, hogy a mi hatáskörünk arra terjed ki. Engedelmet kérek, miről van itt szó? Hogy az országos központi takarékpénztár egyenesen bünpártolással valóldották.

Polónyi Géza: Pardon, engedelmet kérek.

Nagy Ferenc: Mert hogy áll a dolog? Ha az Országos Központi Takarékpénztárnak, vagy bárminő banknak van egy kliense, annak ott van a folyó számlája vagy depozituma és a kliens azt mondja,

hogy ennyi meg ennyi pénzt most az én folyó számlám terhére utalványozzon ki, akkor, hogyha az a pénz csakugyan erre a szöketésre vagy hasonló célra fordítatik, vajjon az illető ember vagy intézete az, aki elköveli azt a cselekményt?

Polónyi Géza: Nem azt mondtam.

Nagy Ferenc: Legfeljebb arról lehet szó, hogy az illető követi el azt a cselekményt, aki a bankot megbizza.

Polónyi Géza: Természetes.

Nagy Ferenc: Most az a bank vagy takarékpénztár kutathatja-e, van-e neki joga kutatni és kérdezni, hogy mi eőből veszi fel az illető a maga pénzt, a saját pénzt? Hiszen az teljesen lehetetlen, hogy ő még csak kérdést is merjen tenni, hogy miért kell az a pénz, mert abban a pillanatban az ő hitele forog kockán. (Helyeslés.) Arról van szó, hogy végre is az Országos Központi Takarékpénztár kényszerítessék bíróság arra, hogy a maga könyveit felmutassa, még pedig egy másik ügyben, amelyre nézve a bíróság szabadon intézkedik. Hiszen még ha az a bíróság csakugyan kényszeritené is azt a takarékpénztárt arra, hogy könyveit itt felmutassa, még ekkor sem kötelezhetjük mi a bíróságot arra, hogy a bíróság nekünk erről jelentést tegyen. Mert erre azt mondja a bíróság egyszerűen, hogy ez ide nem tartozik, sőt azt mondja, hogy a bíróságnak erre joga nincsen.

Égy állván a dolog, ehhez hozzá nem járulhatok. Én egyetlen egy módot ismerek csak arra, hogy mi azokról a könyvekről tudomást nyerjünk és ez az, hogy mi gróf Szápáry Lászlótól magától kérjük azt, hogy ő hatalmazza fel a takarékpénztárt arra, hogy könyvkivonatát nekünk kézbesítse. (Helyeslés.) Ő, és nem maga a takarékpénztár, diszponál vele. Ha gróf Szápáry László feljogosítja a takarékpénztárt arra, akkor örülni fogok, hogy elég lesz tőve a t. tagtárs kívánságának, illetőleg a bizottság óhajásának, de egyeb szöket és módot nem ismerek és nemis akarok elfogadni arra, hogy mi a takarékpénztárt kényszerítsük, hogy ő a maga üzleti érdekének kockáztatásával, a maga üzleti titkainak feloldozásával olyasvalamit tegyen, aminek követelésére mi jogosítva nem vagyunk, miután mi bíróság nem vagyunk és miután olyan büntetelményről sincsen szó, amely az előttünk fekvő ügygyel éppen közvetlen összefüggésben állana.

Polónyi Géza: Bár igyekeztem magam világosan kifejezni, mégis félreértettem. Azon kezdtem, hogy távol áll tőlem még a gondolata is annak hogy azt hittem volna vagy hinném, hogy az Országos Központi Takarékpénztár bünpártolást követett el.

Nagy Ferenc: Hisz a paragrafust toszottet reáolvasni!

Polónyi Géza: Azt mondtam, hogy az előttünk fekvő tények szerint itt megszojtatás történt. Azt kik követték el?

Gróf Andrássy Gyula: Váltóhamisítás!

Polónyi Géza: Nincs benne, hogy váltóhamisítás. Méltóztatassék megengedni, ha egyszer bünpártolás, megszojtatás történt, én elvárom az igazságügyminisztértől és ezt a Házban is számon kérem tőle, hogy megindítja-e nyomban, rögtön a büntető eljárást vagy sem. Mi volt az én indítványom? Mi volt az én intencióm? Az, hogy ha az a vizsgáló elrendeltetik azok ellen, akik a szökésben közreműködtek, a bíróságnak kötelessége hivatalból beszerezni azt az adatot, amelylyel igazolhatik, hogy ennek az embernek pénz bocsátatott rendelkezésére és akkor a bíróság igenis köteles beszerezni az Országos Központi Takarékpénztártól azt a könyvkivonatot. Miután pedig a vizsgálótól nem is lehetne befejezni anélkül, hogy az Országos Központi Takarékpénztárkönyveire rendelkezésünkre ne állának, az gondolatom és gondolom, e perben is, hogy ha a büntető eljárást kellő időben folyamatba tétetik, bírósági úton ezek is rendelkezésünkre állhatnak. Bevallom azonban, hogy cőszöribb, sürgősebb mód az, amit t. tagtársunk indítványoz, hogy módunkban áll gróf Szápáry Lászlótól nyilatkozatot szerezni, hogy a takarékpénztárnak az engedély megadásáék, akkor további intézkedés feleslegessé válik.

Gróf Andrássy Gyula: Nekünk nem feladatunk a bíróságoknak kötelességeiket kiszítani. Ez az egyik megjegyzésem. A másik pedig egy indítvány, s ez az, hogy gróf Szápáry Pál, aki már jelentkezett is, kéressék fel, hogy sürgősen járjon el és sürgesse testvérénél, hogy szerezzék meg ezt. (Geleyeslés.)

Beöthy Ákos: Többszörösen említettem a Házban is és itt is, hogy nekünk tulajdonképpeni jogkörünk, törvényes jog- és rendelkezési körünk van, de hatáskörünk nincs. Nem kétkedem abban a tekintetben, hogy e bizottságnak rendelkezési feladata. Abban ugyanis eltérek gróf Andrássy Gyula t. képviselőtársamtól és én igenis állítom, hogy a haza sorsa a mi vizsgálóunktól függ. Tisztelem ennek a Központi Országos Takarékpénztárnak az üzleti érdekét, de az

ország érdekét mindenek fölé helyezem. Éppen azért indítványozom, hogy keressék meg az Országos Központi Takarékpénztár és figyelemessék arra, hogy milyen rendkívüli praedjudiciumot és kért okos itt az ország, hogyha esen — elismerem — alaki jogositványába kapaszkodók és ha nem tesz eleget az ország és a közelemlenél, 5 óra felé a mulasztásokért és én meg vagyok arról győződve, hogy a képviselőház előtt meg is fog bélyegesteni magatartásáért. (Mozgás.)

En itt csak egyet látok. Látom azt, hogy minden képszelő alakidagokba kapaszkodnak az emberek. A teleion el van rontva, a rendőrség elkésik és a dolog vége az lesz, hogy nemcsak hogy el nem érünk semmit, hanem guny és neveltség tárgyává tesszük ezen testületet éppen azért, mert erről és az ország érdekéről van szó, méltóztassék úgy eljárni, hogy ennek az eljárásnak eredménye is legyen.

(Incidens.)

Miklós Ödön elnök: Azt hiszem, méltóztálnak az egész szituációt félreérteni. Azt hiszem, sem Beöthy, sem Polónyi bizottsági tag uraknak nem lehet az az intenciójuk, hogy egy országos intézetet, az Országos Takarékpénztárat, amely e dologban teljesen passzív...

Beöthy Ákos: Teljesítse hazafiai kötelességét! Mi is teljesítjük; éppen azért vagyunk itt!

Miklós Ödön elnök (csenget): Kérem képviselő ur, hiszen meghallgattuk, méltóztassék egy kis türelemmel lenni.

Beöthy Ákos: Engedelmet kérek, kiki teljesítse kötelességét!

Elnök: Méltóztassék az elnököt meghallgatni.

Beöthy Ákos: Nincs az elnöknek velem szemben fegyelmi joga!

Miklós Ödön elnök: Kérem, előbb beszélt a képviselő ur, most az elnök beszél. Nem azért vagyunk itt, hogy kifakadókat hallgassunk meg.

Beöthy Ákos: Nincs fegyelmi joga, nem engedem meg.

Miklós Ödön elnök: De megszüntítési jogom van, mert kell, hogy a tárgyalás rendjére én ügyeljek. (Helyeslés.) Ehhez az ügyhöz még tel vannak írva Ivánka Oszkár és Mandel Pál bizottsági tag urak. Hallgassák meg őket, aztán fogunk határozni.

Ivánka Oszkár: Én mindjárt eleintem jelentkeztem szólásra, de az elnök ur nem hallotta. Többel kapcsolatban, amit már előadtak, meg akartam jegyezni azt is, hogy a bizottságnak alig van valamely tagja, vagy legalább is nagyon kevesen vannak, akik lehetők tartanak ennek a szakasznak olyan alkalmazását, amit azt Polónyi t. képviselőtársam első felszólalásában kívánta. Ezt a nézetemet akartam én is kifejezni és azt, hogy ha valamely egyén követett el olyasmit, ami az illető kézrekerítését megakadályozta, az büntethető; a szakaszt csak személyekre lehet, de egyáltalában nem lehet intézetekre vonatkoztatni.

Polónyi Géza: De lehet azokra, akik szöktettek, arról beszéltek.

Ivánka Oszkár: Akkor meg kell azokat keresni és ki kell hallgatni, de az Országos Takarékpénztár ellen e szakaszt nem az igazságügyminiszter, sem a bíróság nem alkalmazhatná. Beöthy Ákos t. tagtársam ezen indítványához, hogy keressük meg és fenyegezzük meg az Országos Takarékpénztárt, a magam részéről nem járulok hozzá. Eredménye sem lenne és feleslegesnek tartom. Az egyetlen mód meg tudni, hogy itt a cheque- vagy folyószámlán Szápárynak milyen összegei szerepeltek és hogy mily összegeket fizetett ki a takarékpénztár, hogyha az érdekelte magánfél ebbe beleegyeznek. Kísérjük meg ezt az utat. Én nem hiszem, hogy megtagadná, de egyébként semmiféle alaki eljárást nem látok e tekintetben alkalmazhatónak és ezért kérem, ne méltóztassanak elfogadni Beöthy indítványát.

Gróf Andrássy Gyula: Személyes kérdésben kérek szót. Beöthy Ákos t. tagtárs ur azt mondta, hogy mi mintegy hunzi-vonni akarjuk a dolgot.

Beöthy Ákos: Azt nem mondtam.

Gróf Andrássy Gyula: Miután én voltam, aki felszólalásomban határozatlan an állapotot foglaltam el, hogy a Polónyi t. tagtársunk által javasolt lépés nem volna célhoz vezető, de a lehetséges, joggal magamra veszem azt a vádat és azt a meghatározottabban visszautasítom. Remélve, hogy a t. képviselő ur nem tételei jel rólam, hogy hazudtam, azért tettem azt, hogy huszad-vonnam a dolgot. Azzal a meggyőződéssel ütem ide, hogy szolgálatot csak úgy teszek, ha igazságosan járok el. Legkevesebb vártam ezt a vádat Beöthy képviselő úrtól.

Beöthy Ákos: Megmondtam közbevetőleg, hogy a mondatokat nem a bizottság tagjaira értem, sőt ellenkezőleg késs vagyok a magam részéről azt a bizonyítványt is kiállítani, hogy e tekintetben minden részről a megfelelő előzetes engedélyt és buzgalmat tapasztaltam. De igenis fenntartom, hogy történelmi bizonyos haza-vonam. Nem mondom, hogy célzatosan, de

történelmi és ebből nagy hátrányok fognak származni a közügyre.

Rátkay László Ugy látom, hogy az első összerhetetlenségi kérdés merült fel előttünk. Minket egy nagy gondolat vezet. Egyrészt ugyanis az ország becsületének tisztázása érdekében mentül gyorsabban kell eljárniuk, másrészt pedig vigyáznunk kell az igazságszolgáltatás érintetlenségére különösen politikai szempontból. Azért egész ószintén bevallom, hogy Polónyi indítványához ebben a kérdésben nem járulok hozzá. Egyet azonban konstatáltni akarok és ez az, hogy az Országos Takarékpénztár üzleti és magánérdekét az ország nagy érdekeivel ellentétbe helyezte. Ezt konstatálunk kell.

(A diskret takarékpénztár.)

Mandel Pál: Amikor Polónyi tagtársunk legelőször tette az indítványt, hogy a takarékpénztár keressék meg gróf Szápáry számlájának közlése végett, akkor voltam bátor megjegyezni, hogy a takarékpénztár annak nem fog eleget tenni.

Nem azért mondtam azt, mintha jösthetsésem volna, vagy sugalmazva lettem volna a takarékpénztártól, hanem azért, mert tudtam, hogy ennek nem tehet eleget. Minden ilyen intézetnél a magánfeleknek saját ügyei hivatalos titkok képeznek...

Ha tehát törvény nem hozunk arra, hogy ki adassék ez a könyvecke nemcsak ezen intézet által, hanem bármelyik intézet részéről, miután jogállamban élünk, ilyen megkeresésnek az intézet eleget tenni sohasem fog és nem is szabad. Ezt értem akkor, amikor megjegyeztem, hogy a takarékpénztár ezt nem teheti.

Egyenesen kötelességszég volna, hogyha az a takarékpénztár gróf Szápáry László akarata ellenére kiadná azt. Amit pedig Rátkay t. képviselő ur mondott, hogy az az intézet a haza érdekeit ellentétbe helyezte a maga érdekeivel, azt nem tudom belátni. Azért, mint mondtam, nem hiszem, hogy itt az ország sorsa forogna kérdésben, hogy vajjon az a takarékpénztár kiadja-e azon könyveckéket vagy nem, ha nem adja ki, ő a maga jogkörében jár el, amikor a könyveckék kiadását megtagadta.

Magy Ferenc: Mandel Pál t. képviselő ur olyan kifejezést használt, aminek nagyon örülök, hogy használta. És ez az, hogy *jogállam vagyunk*. Mit jelent az, hogy mi egy takarékpénztárt kénszerítünk arra, hogy valamelyik kliensének az ő folyószámláját feltárja. Hiszen az egyenesen a tulajdon szentségére ütközik. (Ugy van!) Mert ha én a magam tulajdonát másra bízom és az akar avval rendelkezni és a tekintetben eljárni, hogy az érdekeket megsértse, akkor én tulajdonomban vagyok megsértve. Ne követeljük mi azt tőle. Sokkal magasabb elv ez a tulajdon szentsége, semhogy feláldozhatnánk annak a szempontnak, hogy itt a takarékpénztár a mi működésünket elmozdítsa. Végre is van más mód arra. Hogy a bíróság azt megteheti, az egészen más dolog: de mi a tulajdon szentsége tekintetében egyáltalában nem vagyunk jogosítva ilyképpen intézkedni. (Helyeslés.)

Beöthy Ákos: Méltóztatnak mindketten az én t. képviselőtársaim, akik előttem felszólaltak, a jogállam pé dáját felhozni. Hát a *jogállam és Angliának alkotmánya*: ezek talán azonos fogalmak. Már most merem állítani, az a nálunk gyakran hangzatosított kifejezés és fogalom, hogy indemnitás, Angliában éppen az ilyen alkalmakra szól. Nincs arra eset, hogy Angliának bármelyik minisztere, ha nincs együtt a parlament, hogy merné magára vállalni az ország érdekében azt, hogy például felüggeszti a habeas corpus, amely a tulajdonnal sokkal becsebb dolgot, a személyes szabadságot védi, és ezért aztán, amikor összejött a parlament, megkapja az indemnitást. És ebből az analógiából indulok ki és azt tartom, hogy ha egy ilyen testület, amely az országgyűlés által küldetik ki s amely az országgyűlés által felelősségre vonatik; amelyre ilyen nagyfontosságú érdekek vannak bízva: ilyen természetű intézkedést követel egy intézménytől, amely megengedem, hogy annak az üzleti érdekeit sérti, de az országos érdekeket megoltalmazza, szintén ilyen természetű cselekményt követ el, és amint minden kormányának megadják az indemnitást, mi is meg lehetünk győződve arról, hogy az országgyűlés ezen ténnyünket még esetleg utólagos törvény alkotása által is szankcionálni fogja. (Mozgás.)

Székely Imre: Amit Polónyi indítványozott, egészen kivethetetlennek tartja, mert ha a btkv. 374. §-a címén akarják a takarékpénztártól bármiképpen kiforszírozni ezen adatok közlését, és csak egyetlen esetben volna lehetséges a büntetővizsgálóbíró azon esetben kényszeríthetné erre az Országos Központi Takarékpénztárat, ha azt a bünpártolásban való részeségnek gyanyájával joggal illethetné. (Ellentmondások. Mozgás.) Különböznék mi a takarékpénztár szerepe ebben a kérdésben? Semmi. Az egy egyszerű lét-üzlet; egy fizetési hely, amelynek viszonyát ebben a kérdésben a maga és megbízója közötti megállapodás

szabályozza. Lényegileg egyetért Beöthy Ákossal, de más a kiindulási pontja és más a konklúziója. Nevezetesen szívesen hozzájárulna ahhoz, hogy a takarékpénztár felszólíttassék, de attól tart, hogy még kellemetlenebb helyzetbe fog jutni a bizottság a takarékpénztár részéről, ha egy újabb megtagadással fog találkozni.

Gróf Andrássy Gyula hozzájárult ahhoz, hogy az igazságügyminiszter keressék meg. Csakhogy, mert ő sem bírói közege, neki csak felügyelői hatásköre van, de az igazságszolgáltatás menetére be nem fojthat.

Arról lehetne szó tényleg, hogy miután ez az első eset az ország alkotmányos történetében egy ily parlamenti bizottság kijelölésére, vajjon nem illet volna-e, nem lett volna-e jó megfelelő uton gondoskodni arról, hogy a bizottságnak adassék meg az a törvényes mód és lehetőség hogy a maga hatáskörében minden törvényes eszközzel a való kideríthesse. Ez azonban nem adatott meg. Az események eleméntáris gyorsasággal fejlődtek, a törvényhozás nem volt abban a helyzetben, hogy ebben a tekintetben intézkedjék. Kiküldetünk. És láttuk, hogy a Ház szorosan véve álláspontot nem foglalt el és irányt nem adott. Éppen azért, mert törvényes eszközök nincsenek rendelkezésünkre, annál nagyobb az erkölcsi nyomás mindenkire ebben az országban abban a tekintetben, hogy a maga hatáskörében igyekezzék a bizottságot a feladata megoldásában elősegíteni. Lehet mondani, hogy ebből a szempontból a takarékpénztár azt az előzetes engedélyt megtehetette volna, hogy maga kérdezte volna meg megbízóját, hogy megadja-e a felhatalmazást a hivatalos vagy üzleti titkok közlésére. (Helyeslés.) Talán megtehető volna a takarékpénztár helyzetében, azután adtuk volna meg a megfelelő választ, ha a felhatalmazást megkapjuk, vagy a megtagadó választ, amelynek ódiama akkor a takarékpénztárt egyáltalán nem terhelheti. De ily körülmények között e kérdésnél nem is immoráljunk. Várjuk meg első sorban mindenekelőtt gróf Szápárynak, vagy testvéreinek nyilatkozatát, azután beszéljünk a továbbiakról.

Ivánka Oszkár: Csak azért szólalok fel, mert Beöthy Ákos és Rátkay László erősen aposztrofálták az Országos Takarékpénztárt, hazafiatlanság vádjával is illették. Minthogy az, ami itt történik, a hírlapok útján nyilvánosságra jut, nem lehet engednünk, hogy az a felfogás foglaljon teret, mintha ezeket a vádatokat a bizottság magáévá tette volna.

Elnök: En is tiltakoztam ellene.

Ivánka Oszkár: Propozíció, jelentse ki a bizottság, hogy ezt az álláspontot és azt a vádat, hogy a takarékpénztár, akár inkorrektil, akár hazafiatlanul járt volna el, nem valja. (Helyeslés.)

Elnök: Már e helyütt tiltakoztam ez ellen, abban a pillanatban, amikor azt véltem, hogy ily céllal illetik a takarékpénztárt. Én a takarékpénztárt teljesen kívülállónak tartom ebben a dologban. Határozunk e dologban úgy, hogy gróf Szápáry Pált, aki önként jelentkezett és aki, mint gróf Andrássy Gyula mondta, vissza akar utazni és fivérével fog találkozni, egyénileg kérnők meg, hogy a felhatalmazás a takarékpénztárnak gróf Szápáry részéről adassék meg. Kívánja a bizottság elhatározni, hogy gróf Szápáryt külön is megkeressük táviratilag, akkor ez is meg fog történni.

Polónyi Géza: A takarékpénztárnak teljes joga van ahhoz, hogy a könyvkivonatát ki ne adja, mert ezzel csak bírói megkeresésre tartozik. Ez tiszta és világos. De kérem, mit mondtam? Azt mondtam, hogy előttünk konstatáltott, hogy Dienesnek büntetés meg van szakitva, tehát annak egy folyamában levő büntetése van. Ennek az embernek a megszüntetésében többen közreműködtek.

Székely Imre: Es külön jaktum.

Polónyi Géza: Mit mondtam? Amit mondtam, a mellett állók az országgyűlés és egész világ színe előtt. Igazolni fogom, hogy helyesen gondolkoztam. Felszólítom már magam részéről e helyütt az igazságügyminisztert, akinek joga és kötelessége utasítani az ügyészségeket, hogy hivatalból ülőendő cselekmény tekintetében a bünvádi eljárást indítsák meg. E dolognak tehát két része van. Elvárom és követelem e helyütt az igazságügyminisztertől, hogy a bünvádi eljárást az ügyészség útján haladéktalanul indítsa meg. Ennek során mit mondtam én? Ennek természetű folyománya, hogy ha megindult a nyomozat, a nyomozat során első dolga a nyomozó bírónak megállapítani a corpus delictiket és azt, hogy tényleg a pénz honnan szereztetett és ki által adatott. Ezért mondtam, hogy egy nyomozó bírónak, ha ezen célra pénz vétetett ki a takarékpénztártól, nem azért, mintha felszets volna, hanem mert kivételt; nyomozati uton feltétlenül meg kell állapítani ezen ténny, és ezért mondtam, hogy ezen nyomozati cselekmény rendelkezésünkre áll. Én tudom legjobban, hogy a takarékpénztárnak nem is lehet semmi más tenni, nem is szeretem, ha ily

értelem tulajdonitának szavainak, hanem az igazságügyminiszternek kötelessége hivatalból ülőrendő cselekmények tekintetében az ügyességet utasítani és én elvárom és kövelem az igazságügyminiszteről, hogy mikor ország-világ előtt konstatálva van, hogy egy íélbeszakított büntetésben lévő embernek, aki azonkívül váltóhamisítással van ádólva, megszűkítésében többen közreműködtek, elvárom tőle és kövelem, hogy a legsürgősebben értesítse az ügyességet, hogy a nyomozás megindítsák. Kérem Rátkay t. barátomat, hogy értes meg az indítványomat és ezek alapján nyilatkozzék, elfogadja-e azt vagy nem.

Rátkay László: Így előadom.

Gróf Andrassy Gyula: Ha Polónyi bizottsági tag ur ezt a maga részéről követeli az igazságügyminiszteről, ahhoz senkinek szava sincs, azt szavazás alá bocsátani nem lehet. De hogy a bizottság ezt magáévá teszi-e vagy nem, ezt szavazás alá kell bocsátani.

Kubinyi Géza: A bizottság tagjai külön-külön nincsenek jogosítva érintkezni sem bírósággal, sem hatósággal mint bizottsági tagok. Polónyi képviselő ur mint magánember, mint országgyűlési képviselő akár bíróságnál, akár az igazságügyminiszternél lépést tehet, de ottan a bizottság közpönyegével elő nem állhat, mint bizottsági tag semmi funkciót nem teljesíthet a bizottságon kívül. Itt a bizottság dönt a fölött, hogy magáévá teszi-e vagy nem, de ha nem tette magáévá, akár a bizottsági tag ur mint ilyen nem tehet semmit.

Polónyi Géza: Én azt mondtam, hogy tessék szavazni, de ha leszavaznak, akkor is fenntartom.

Miklós Ödön elnök: Akik Polónyi indítványát magukévá teszik, szíveskedjék kezüket felemelni. (Megförténi.) Kisebbség. Eszerint a többség Polónyi Géza indítványát magáévá nem teszi.

Polónyi Géza: Én ezen pontra nézve kisebbségi véleményemet bejelentem és a jelentéshez indokolástomat fenntartom.

Miklós Ödön elnök: Rátérünk a napirend tulajdonképpeni tárgyára. Az első tanu gróf Bánffy Miklós.

(Gróf Bánffy Miklós.)

Miklós Ödön elnök: Gróf Bánffy Miklós?

Gróf Bánffy Miklós: Igen!

Miklós Ödön elnök: Hány éves!

Gróf Bánffy Miklós: Harminc leszek az idén.

Miklós Ödön elnök: Polgári állása?

Gróf Bánffy Miklós: Országgyűlési képviselő.

Miklós Ödön elnök: Vallása?

Gróf Bánffy Miklós: Református.

Miklós Ödön elnök: Rovalan előéletű?

Gróf Bánffy Miklós: Rovalan.

Miklós Ödön elnök: A gróf ur, mint tanu meg van híva a bizottság részéről az íránt, hogy a Dienes Márton megvesztegetése ügyében egy nyilatkozat folytán, mely itt a bizottság előtt történt, hogy tudniillik Dienes Márton elutasításának estjében, a gróf ur érintkezett volna Dienes Mártonnal megkérdeztessek és az erre vonatkozó tényállásnak kiderítése céljából szükséges a gróf ur nyilatkozata. Legyen szíves az erre vonatkozókat legjobb tudomása szerint a bizottság előtt előadni.

Gróf Bánffy Miklós: Mélyen t. elnök ur! Mélyen t. bizottság! Én a következőkben mindazt mondom, amit legjobb lelkiismerettel mondhatok. Éppen azért, mivel mindent elmondok, aminek elmondását kötelességemnek tartom és ezáltal már előbemenyek annak, amit fölém erről aztán kérdeznének, ha kérdésekre választ nem adhatok. Azonban a tényállás a következő. Meg kell, hogy jegyezzem, mielőtt ezt még elkezdeném, hogy én kijelentésemnek minden szavára, minden részére becsületeszavamat adom és kész vagyok az akár esküvel is megerősíteni.

En július 29-ikén délután 2 órakor érkeztem meg a fővárosba Erdélyből és mintegy 3 órakor, miután átöltöztem, elmentem a képviselőházba. A képviselőházban a folyosón értesültem a megvesztegetési esetekről, amelyeket szeltében beszéltek a nyelkösön. Ez volt az első értesülésem ezen dologról, nekem semmiféle előzetes tudomásom egyébről nem volt, és mivel most már ezt mondom, szabadon egyszerűsággal némely újságokba megjelent valótlan híre nézve is nyilatkozom t. i. arra, hogy némely lapokban az állott, mintha én jelen lettem volna vagy tudomásom lett lett volna arról, hogy Szápáry László érintkezik szociálista vezetőkkel. Ez a hír teljesen valótlan, én erről abszolúte nem tudok semmit, annál kevésbé voltam jelen.

Nos, a folyosón értesültem ezekről a vesztegetési esetekről és akkor lettem figyelmes, amikor halottam, hogy a Pap Zoltán esetében két könyvecskéről van szó, amelyek Ritter Imre nevére szóltak.

Pap Zoltán kijelentésének a végén pedig — azt mondták — az van, hogy egy kegyelmes urtól jött. Mivel én tudtam, hogy Szápárynak van egy Ritter nevű titkára vagy jószággazdátója, — hogy miéle hivatalban van, nem tudom, de szóval tudtam, hogy van neki egy ilyen nevű hivatalnok, többször beszél róla, magát Rittert nem ismertem, mondom, mivel ezt tudtam, és tudtam, hogy kegyelmes ur, természetesen, hogy nyugtalan voltam, vajjon nem Szápáry ez. Ez a gondolat nekem nem hagyott nyugtot és én körülbelül 7 óratájban, pontosan nem tudom az óráit, mert nem néztem meg, de már ugy esteledett, elmentem és felkerestem Szápáryt. A legborzasztóbb kétségbeesés állapotában találtam és első kérdéseme, hogy mi van ebben a dologban, rögtön kijelentette: ez én vagyok, ezt én csináltam. Ismétlem borzasztó állapotban találtam, leírhatatlan egy emberre nézve, az egész élete tönkretéve maga körül; csak ugy csurogok a könnyek szeméből. El nem mondtam, hogy engem mennyire meghatott ez a borzasztó bánat, ez a rettenetes kétségbeesés, mivel nekem igen jó barátom volt mindig és annak a behatása alatt, hogy ő ebben a rettenetes helyzetben egyedül és minden megbízható barát nélkül van és ő unszoló kérésére elmentem Dienes Mártonhoz és vele érintkeztem.

Én kijelentem, hogy én Dienes Márlont azelőtt nem ismertem, és akkor láttam először. Amint elmondtam, én akkor jöttem konexióba először ezzel a dologgal, amikor az egész ügy már kipattant volt. Én Dienesnél Szápáry szócsové voltam és tekintettel arra, hogy ez a bizottság a megvesztegetési tényeknek a vizsgálására van kiküldve, én ezekről saját tudomásomból egyéb pozitívet nem mondhatok, kijelentem, hogy nekem ez a dologra vonatkozó valómásom.

Ami a Dienes elutasását illeti, a leghatározottabban ki kell jelentenem, hogy én ott csakis gróf Szápáry László megbízásából voltam, ott csakis gróf Szápáry László nevében tettem kijelentést, a magam nevében semmi kijelentést nem tettem. Mindazt, ami ezzel ellenkezik, kénytelen vagyok valótlanágnak minősíteni. Semmiféle tudomásom nincs tovább arról, hogy Dienes elutasításban a kormány vagy kormányközégek résztvettek volna, sőt hiszem azt, hogy nem vettek részt. Dienes elutasására vonatkozólag gróf Szápáry László a részletes körülményekről bővebben nyilatkozni nem kívánt, és így én sem tartom magamat jogosítottnak ennek a részleteibe belemenni.

Elnök: Több előadni valója a gróf urnak nincs?

Gróf Bánffy Miklós: Nincsen.

Elnök: Kötelességem a t. bizottsághoz azt a kérdést intézni, dacára a gróf ur előzetes kijelentésének, hogy óhaj-e tanuhoz kérdést intézni?

Ivánka Oszkár: Igen.

Polónyi Géza: Én is, de én utolsó akarok maradni.

Elnök: Ivánka Oszkár képviselő ur óhajit kérdést intézni.

Ivánka Oszkár: A t. képviselő ur azt mondta, hogy Dienesnél Szápáry megbízásából járt, vele gróf Szápáry László megbízásából érintkezett. Mi volt az a megbízás?

Gróf Bánffy Miklós: Engem gróf Szápáry László bizott meg, hogy elmenjek hozzá. Ez volt az én megbízásom és én elmentem. Különbön hivatkozom az előbb tett kijelentéseme s hogy többre nem adhatok választ.

Elnök: Tehát nem méltóztatik erre válaszolni?

Ivánka Oszkár: Az egyik tanu azt állította, hogy egy írat lett kiállítva Dienes lakásán, ezen valami korrektúrárt eszközöltek volna és ezt állítólag a miniszterelnökkel való közlés végett a t. képviselő ur vitte volna el.

Gróf Bánffy Miklós: A miniszterelnökről semmit sem tudok.

Ivánka Oszkár: De tény az, hogy ott egy írat lett kiállítva?

Gróf Bánffy Miklós: Újólaj kijelentem, amit már előbb mondtam.

Ivánka Oszkár: Még csak egy kérdésem van. A képviselő ur elismeri azt, hogy a Dienes lakásán volt?

Gróf Bánffy Miklós: Igen.

Ivánka Oszkár: Akkor, mikor ott többen voltak jelen, akiket, amint a tanuk előadják, a képviselő ur talán nem is látott, mert egy másik szobában beszélgetett Dienesel.

Gróf Bánffy Miklós: Éppen, mivel méltóztatik mondani, hogy egy másik szobában voltam, nyilvánvaló, hogy nem láttam senkit.

Ivánka Oszkár: Csak azért akarom a kérdést intézni, mert sok ember volt jelen és az előadottakból nem bírtam eddig kideríteni, hogy tulajdonképpen

miért nem volt lehetséges, hogy [valóságot mondjanak ezek az urak, akik itt a tényállást előadták. Két szoba volt. Az egyik azt mondta, hogy mikor jött gróf Bánffy Miklós, akkor Dienes ment ki, a másik azt mondta, mikor jött gróf Bánffy Miklós, vagy más valaki, aki háromszor csepengett, akkor ő ment ki és gróf Bánffy Miklós maradt volna Dienesel a másik szobában. Hogy ez kissé tisztában állon, azért kérdezem, mert nem tagadja a tanu ur, hogy többször volt fenn és több ízben beszélt Dienesel aznap. Hogy melyik szobában beszélgettek és ki volt ott jelen hogy Dienes jött-e be ezen szobába, vagy üres szobába eresztették-e be a tanu urat, avagy más ment-e ki a szobából?

Gróf Bánffy Miklós: Én háromizben voltam ott, de azt, hogy onnan kiment volna valaki, vagy bejött volna valaki nem tudom.

Ivánka Oszkár: Ott egy nagyobb és egy kisebb alkóvos szoba van.

Gróf Bánffy Miklós: Én csak egy szobát láttam, de hogy hány van még azt nem tudom.

Ivánka Oszkár: Üres volt-e a szoba, mikor tanu ur belépett vagy csak Dienes volt ott?

Gróf Bánffy Miklós: Igen, és valami hölgy is, aki ott keresztyént.

Kubinyi Géza: Én kívánok kérdést intézni a képviselő urnak. Én értem a képviselő urnak azon eloglalt álláspontját, hogy koráozva érzi magát bizonyos nyilatkozatok megtételében és bizonyos kérdésekre való feleletben, amennyiben azáltal esetleg mást bamba hozna. Azonban tett egy olyan kijelentést, amelyet én újabbban is megerősíteni óhajtanék, mert ez az egész vallomás, legalább az én véleményem és gondolkodásom szerint legjobb döntőköriülmény. Nevezetesen kértem azt, hogy a képviselő ur arra való hivatkozással, amit mond, nemcsak becsületével pecsételi meg, hanem kész ezen vallomásra esetleg bíróság előtt is hitet tenni, hogy ennek kijelentésével határoltan mondja azt a képviselő ur, hogy legjobb tudomása szerint a miniszterelnök ezen ügyben sem a vesztegetési kísérletet megelőzőleg, sem a vesztegetési kísérlet napvilágra jövelele alkalmával ebben a dologban közre nem működött?

Gróf Bánffy Miklós: Tudomásom szerint nem.

Kubinyi Géza: Kész ezt esküvel is megpecsételni?

Gróf Bánffy Miklós: Igen.

Rátkay László: Két tanu, akik tegnap ki lettek hallgatva, nevezetesen Seres László és Deák Jenő azt mondták, hogy Dienesnek magának bizonyos ígéretek lettek téve családjára vonatkozólag. Amennyiben segítség és pedig oly segítség, amely eltekintve a pénzbeli segélytől, a kormánytól függ, mert bizonyos kedvezmények, állások stb. forogtak szobán. Erről volt-e szó?

Gróf Bánffy Miklós: Én amint mondtam nyilatkozatomban, gróf Szápáry László nevében beszéltem, ebből kiolyólag semmiféle oly ígérlet nem tehettem az ő nevében, ami nyilvánvalólag nem tőle függött.

Rátkay László: Ha jól figyeltem a tanuak felolvasott illetőleg elmondott nyilatkozatára, azt méltóztatott mondani, hogy a miniszterelnök ur nem tudott vagy pedig a miniszterelnök ur nem volt részes ezekben a dolgokban. Nem vigyáztam és nem értem egész tisztán, hogy azt méltóztatott-e mondani.

Gróf Bánffy Miklós: Azt mondhatom, hogy nem tudom, hogy a miniszterelnöknek része volt-e benne.

Rátkay László: Tehát ez csak subjektív?

Gróf Bánffy Miklós: Ez nyilvánvaló.

Rátkay László: A miniszterelnök tudhatja más uton is. Tehát milyen értelemben méltóztatik mondani, hogy nincs tudomása róla?

Gróf Bánffy Miklós: Amit én mondok, azért jótálok. Semmi olyat nem mondhatok ennélőgva, amiért én nem állok jót.

Elnök: Óhajit-e még valaki t. képviselőtársaim közül kérdést intézni.

Ivánka Oszkár: Tisztelettel kértem a tanu urtól, hogy azért ment-e aznap este Dieneshez, hogy rábírja Budapest elhagyására? Volt-e valami közreműködése abban az irányban, hogy Dienes Budapestet elhagyja, hogy innen eltávozzék?

Gróf Bánffy Miklós: Kijelentem, hogy én csak Szápáry szócsové voltam és így nekem egyenlőleg ezen dologra befolyásom nem volt. A lapokban különben annyit közöltem, mert jogosítva is voltam közölni, hogy Dienes maga is kijelentette, hogy távozni akar Budapestről.

Ivánka Oszkár: Azt tudom, hogy Szápáry megbízásából méltóztatott Dienesel beszélni. De ezen

beszélgetés olyan irányu volt-e, hogy Szápáry nevében őt Budapest elhagyására kívánta bírni. Szóval, abban az irányban beszélt-e Diennessel, hogy minél előbb távozzék Budapestről?

Gróf Bánffy Miklós: Én nem kapocoltam senkit.

Ivánka Oszkár: Nem is működött közre egyébként abban, hogy Dienes Márton minél előbb eltávozzék Budapestről?

Gr Bánffy Miklós: Újólaj előbb telt kijelentésemre hivatkozom.

Ivánka Oszkár: Nekem más kérdéznivalóm nincs.

Elnök: Van-e még valaki, aki kérdést óhajintézni?

Mandel Pál: Azt, hogy akkor, mikor szó volt Dienes és a gróf ur között arról, hogy Dienes elutazik, mondjuk, hogy megszökik, akarta-e Diennest kapocoltálni vagy nem, — nem kuta'om. Én más akarok kérdezni. Nevezetesen: tudta-e a gróf ur azt, hogy Dienes ellen más egyenesen büntető természeti ügy, büntetőper van folyamatban, aminél fogva neki tulajdonképpen az ország határát elhagyni nem is szabad?

Báró Bánffy Niklós: Nem, azt határozottan nem tudtam.

Elnök: Óhaj még kérdést intézni? (Nem!) Akkor talán sziveskedjék Polónyi Géza képviselőtársam kérdéseit megtenni.

Polónyi Géza: A t. tanu ur egyúttal országgyűlési képviselő is, tehát a törvényhozó testületnek tagja. Azt hiszem, hogy t. képviselőtársunk legalább abban a tekintetben nem fogja megtagadni a felvilágosításokat nem egy harmadik személynek, hanem saját ténykedésének felvilágosításáról lehetne szó. Már most saját vallomásában méltóztatott megállapítani azt, hogy elment gróf Szápáry Pálhoz, ott nyomban meg'udta, hogy azt a kérdéses dolgot, — nevezük visszafülsnek, vagy akárminek, gróf Szápáry László követte el, aki könnyek közt vallotta meg a dolgot tanu urnak. Így áll ez a kérdés?

Gróf Bánffy Miklós: Ugy van!

Polónyi Géza: Már most t. képviselőtársam tényként azt is elfogadja, hogy az a nyilatkozat, amelyet Dienes Márton aláírt t. képviselőtársunk közbenjárásával vételettel fel, illetőleg eszközöltetett ki. Tudomása volt-e képviselőtársamnak annak a nyilatkozatnak tartalmáról?

Gróf Bánffy Miklós: Az aláírás kieszközlése és ez, egészen más. Én elvittem egy írást, amelyet nekem átadott Dienes. Annak tartalmáról azonban semmi pozitívumot nem tudok mondani.

Polónyi Géza: Méltóztatott ezt a nyilatkozatot olvasni?

Gróf Bánffy Miklós: Nem olvastam!

Polónyi Géza: A hírlapokból sem?

Gróf Bánffy Miklós: Hogy a nyilatkozat, amelyet átadtam Szápárynak, azonos-e azzal, amely a hírlapokban megjelent, vagy nem. azt nem tudom.

Polónyi Géza: Kérem mindjárt rátérek a konkluzumokra is. A t. képviselő ur közbenjöttével aztán, mikor már tudta, hogy gróf Szápáry László tényleg ekövette ezt a dolgot Dienes Mártonnal közvetlenül egyetértve, azután közvetített egy nyilatkozatot, amely a valónak megtagadásával jelent meg a hírlapokban. Én azt nem értem, hogyha itt magasabb érdekek nem játszottak közbe, mi a magyarázata annak, hogy gróf Szápáry László, már ugy meg volt törve és t. tanu előtt is elismerte, hogy ő követte el a dolgot. Most a t. tanu ur eljárt Dienesnél. Elvitt onnan egy nyilatkozatot, amely a saját tudomásával ellenkezőt tartalmaz, tudniillik Dienes letagadja a dolgot és mászt beszél.

Gróf Bánffy Miklós: Én nem ismertem a tartalmát.

Polónyi Géza: A lapokban sem olvasta?

Gróf Bánffy Miklós: Nem.

Polónyi Géza: Méltóztatassék elolvasni ezt a nyilatkozatot. (Dienes hírlapi nyilatkozatát átadja a tanuak. Báró Bánffy Miklós elolvassa.)

Hát először is ez a kérdés, hogy most utólagosan méltóztatik-e ezt a nyilatkozatot megegyezőnek tartani, illetőleg megegyezik-e ennek a nyilatkozatnak tartalma azzal, amit t. képviselőtársunk meg tudott gróf Szápáry Lászlótól és Diennestől?

Gróf Bánffy Miklós: Én gróf Szápáry Lászlótól az ügynek részleteire nézve nem kaptam felvilágosítást. Nem is kértem, mert annyira törődött, annyira kétségbeesett volt ő, hogy én őt kérdésekkel nem is zaklattam.

Polónyi Géza: De azt talán mégis méltóztatik engedni, hogy t. képviselőtársunk tudomással bírt, mikor gróf Szápáry László elment, hogy Diennest képviselő megvesztegetés oéljából pénzt adjon át?

Gróf Bánffy Miklós: Pozitíve nem tudtam. Azt sejtetem, hogy van összeköttetés közöttük. Ő megbízott azzal, hogy menjek el Dienes Mártonhoz. Kü-

lönben a részletekre, mint előbb is kijelentettem, nem fogok kitérni.

Polónyi Géza: Joga van hozzá. Ezt respektálom és tudomásul veszem. Most további kérdésem van. Tisztelettel kérem a t. képviselő urat, hogy július hó 30-án és 31-én, de különösen 30-ára felteketez sulyt, vagyis a képviselőházi leleplezés utáni napon volt-e t. képviselőtársam az interurbán, illetőleg a berlini telefonnál?

Gróf Bánffy Miklós: Nem.

Polónyi Géza: Pozitíve méltóztatik reá emlekezni?

Gróf Bánffy Miklós: Pozitíve. Én nem is igen szoktam, mert rosszul szoktam telefonálni.

Polónyi Géza: Tehát ezt méltóztatik felelni a kérdésre, tehát pozitíve el kell fogadnom azt a vallomást, hogy Diennessel ezután nem érintkezett.

Gróf Bánffy Miklós: Pozitíve nem.

Polónyi Géza: Kérem továbbá, Singer Arturral ebben a kérdésben beszélt-e a képviselő ur?

Gróf Bánffy Miklós: Megjegyzem azt, hogy én már előbb kijelentettem, hogy semmiféle részletkérdésre felvilágosítást nem adhatok. A t. képviselő ur kérdésének bevezetésében azt mondta, hogy csak olyant fog tolem megkérdezni, ami csakis rá vonatkozik. Ezért ezen kérdésekre, amiket tett, válaszoltam is.

Polónyi Géza: Akkor egy legutolsó kérdésem van. Nekem, ugy látszik, hogy itt két tanuak a vallomásában meglehetősen autentikással van konstatalva az, hogy a Dienes Márton családjának eltartása tekintetében ígérlet tétel. Nem mondom, hogy a gróf ur személye részéről, és a gróf ur közbenjárásával. Erre nekünk két tanubizonyosságunk van. Most azt kérdem, hogy a történet után a t. képviselő ur érez-e magában erkölcsi kötelezettséget Dienes Márton családjának fenntartására, igen vagy nem?

Gróf Bánffy Miklós: Magamra nézve semmifélt.

Polónyi Géza: Gróf Szápáryra nézve sem?

Gróf Bánffy Miklós: Hogy Szápáry László mire érzi magát kötelezve, arra nézve én nem nyilatkozhatom.

Polónyi Géza: Azt méltóztatott mondani, hogy gróf Szápáry megbízásából méltóztatott eljárni Diennestől. Ily körülmények között megbízójának intenciójáról feltétlenül tájékozva kellett, hogy legyen. A képviselő ur ismételtén volt szives bangoztatni, hogy nem saját személyében járt el, hanem mint a gróf megbízottja és szócsové. Volt-e tehát a gróf urnak arra nézve megbízása, hogy a család számára ígérletet tegyen?

Gróf Bánffy Miklós: Különös megbízásom? Ez megint azon részletek körébe tartozik, amelyekre nem felelek.

Polónyi Géza: Meg tudná-e mondani a gróf ur, hogy Dienes Márton kik társaságában ment el Budapestről?

Gróf Bánffy Miklós: Hivatkozom előbbi kijelentésemre.

Polónyi Géza: Rudnay főkapitánynyal beszélt-e a képviselő ur ebben az ügyben? Igen vagy nem?

Gróf Bánffy Miklós: Attól függ, hogy mikor.

Polónyi Géza: Általában méltóztatott-e vele beszélni? Azután jön majd az a kérdés, hogy mikor?

Gróf Bánffy Miklós: Ugy, felületesen beszéltem vele. Nem mentem bele a dolog lényegébe és semmi különösebb közleményt nem tettem, sem ő nekem. Történt ez 30-án este vacsora után.

Polónyi Géza: Van-e tudomása a képviselő urnak arról, hogy Dienes Márton utlevélrel vagy anélkül ment el?

Gróf Bánffy Miklós: Nincs!

Elnök: Senkise óhajit több kérdést intézni?

(Az az átkozott teleon.)

Polónyi Géza: Kiegészítésül kérem, hogy a telefonigazgatóság kerestessék meg, Deák Jenő pedig hallgatassék ki arra a körülményre, hogy kik telefonáltak 30-án Berlinbe? Kérem egyúttal az illető telefontársulatot teljesítő meghívást is.

Elnök: Tudomására hozom a gróf urnak, hogy a holnapi ülés elején meg méltóztatik kapni tanuvalomásának hiteles szövegét. Amennyiben az ellen kifogása van, kérem azt a bizottsággal közölni, amennyiben kifogást nem méltóztatik emelni, vallomása hitelesnek fog vétetni. Köszönöm.

Ivánka Oszkár: Polónyi Géza indítványozta, hogy a telefon-igazgatóság kerestessék meg aziránt, kik mikor telefonáltak Berlinbe. Ha ezt foganasítani lehet, ugy hozzájárulok ehhez, de nem tudom, evidenciában tartják-e ezt?

Polónyi Géza: El lesz könyvelve, hogy hányan telefonáltak és mennyi ideig. Azt már tudjuk, hogy Deák Jenő telefonált. Azután meg felteszem a kisasszonyról, aki közvetíti a telefont, hogy szembesítés esetén meg fogja ismerni azokat, akik telefonáltak.

Gróf Andrassy Gyula: Én is sürgösen kérem ezt.

Elnök: El méltóztatik tehát határozni, hogy a telefonigazgatóság részéről jelenjék itt meg valaki. Most kaptam egyébként értesítést, hogy 7-8 óra közt az igazgatóság részéről egy meghatalmazott fog megjelenni, aki felvilágosításokkal fog szolgálni azon kérdésekre nézve, amelyekre ma délelőtt óhajtott a t. képviselő ur felvilágosításokat.

Polónyi Géza: Természetesen a telefonkezelőnök meg fognak idéztetni, hogy esetleg szembesíthessük azokkal, akik telefonáltak.

Elnök: Ez meg fog történni. Következik a tanukihallgatásra Darányi Béla miniszteri tanácsos. (Darányi Béla belép a terembe és helyet foglal.)

(Darányi Béla.)

Miklós Ödön elnök: A Darányi Béla miniszteri tanácsoshoz intézett általános kezdekés után: Sziveskedjék nyilatkozni az iránt, hogy midőn egy utazás közben, melyet állítólag Budapestről Nagy-Enyed felé tett, a képviselőházban bejelentett vesztegetési kísérlet esete előtti napon társalgás közben minő nyilatkozatot tett?

Darányi Béla: Én semmiféle nyilatkozatot nem tettem, mert nem tudtam erről a dologról semmit sem. Én egyáltalában nem szoktam a politikába avatkozni; de különben sem mondhattam azt, hogy az ellenzéket le fogják szerelni, meg fogják fizetni, mivel erről tudomásom nem volt.

Miklós Ödön elnök: Tehát nem volt tudomása róla.

Darányi Béla: A lapokban az állítatik, mintha én mondtam volna ilyen dolgot, midőn Budapestről Nagy-Enyedről utaztam Buday Zádor ural. Én utaztam Kolozsvárra, Buday Zádor ur pedig Nagy-Enyedre. Hogyha én ezen ut alatt ilyen dolgokat mondtam volna el Buday urnak, akkor ezt mindenesetre annak az urnak is elmondam volna, akivel hat napig voltam együtt és akivel szorosabb barátságban is vagyok, mint Buday ural, akivel csak rövid ideig utaztam. Utaztam pedig ekkor a fogarasi ménes újszágfelügyelőjével, Friedrich Pál ural, akit kérek kiballgattni az iránt, hogy tettem-e ilyen nyilatkozatot e részben vagy nem, de különösen kérem Szentkirályi Ákos urnak kiballgatását, hogy nyilatkozott-e, hogy csütörtökön, midőn Aranyos-Gyéresen beszéltem a vonatra és ott találtam Szentkirályi urat, ki Kolozsvárra utazott azon a vonaton és elmondta az esetet az újságból, amelyben az 5000 forint vesztegetési kísérletéről volt szó, és csudálkozósomat feeztem ki a fölött, mert nem tudtam eddig ilyen dologról semmit. Kérem tehát eziránt Fridrich urat és Szentkirályi Ákos urat tanuképpen kiballgatni.

Gróf Andrassy Gyula: Mikor méltóztatott utazni?

Darányi Béla: 28-án, kedden 1 órakor. Kolozsvárt várt engem Fridrich jészfelügyelő ur, aki a fogarasi ménesbirtokot kezeli, ő vele utaztam a tordai birtok megtekintésére és visszalel Aranyos-Gyéresen, csütörtökön, 30-án szálltam be és akkor ott találtam Szentkirályi Ákos urat, aki nekünk fejmutatta az újságot és még csodálkozósomat fejezt ki. Tudomásom nem volt semmiről, nem is lehetett.

Gróf Andrassy Gyula: Tehát az az állítólagos konverzáción június 26-án történt.

Darányi Béla: 26-ikán beszélgettünk.

Gróf Andrassy Gyula: Mielőtt elutazott, látta fivérét, a földmívelésügyi miniszter urat?

Darányi Béla: Nem láttam azóta, hogy a Margitszigetre költözött, ami július 7-én volt, majd egy hónapja, hogy nem találkozott vele. Pedig szoktunk találkozni gyakran. De folytonosan utaztam. Azután is kerestem a lakásán, de nem találtam ott. Hivatkozhatom a titkárára, Gyóry Loránt ural, aki igazolni fogja, hogy én neki mondtam, honnan van az, hogy a miniszterrel sohasem találkozom.

Nagy Ferenc: Méltóztatassék arra felelni, egyáltalán nem volt-e diskurzus tárgya az, hogy megvesztegetés után le lehet-e szerelni az ellenzéknek obstrukcióját. Nem is forgott a diskurzus e körül?

Darányi Béla: Erről nem beszélgettünk. Igaz, hogy sokat beszélgettünk 8 órát utaztunk együtt, volt szó gazdaságról, borászatról politikáról. Amennyiben előtűnik volt három-négy hírlap, de arról, hogy az obstrukció le lehet szerelni és hogy a kormány pénzzel akarja leszerelni, szó se volt.

Nagy Ferenc: De a diskurzus e körül forgott?

Darányi Béla: Csak annyiban, hogy az obstrukció sokáig folytatódik és kára van ebből az országnak sít.

Nagy Ferenc: De a vesztegetésről nem szóltak?

Darányi Béla: Szót sem. Csak arról beszélte Buday Zádor, hogy a Magyar Szó milyeneket ír. De semmi megjegyzést nem tettünk ily értelemben.

Nagy Ferenc: Csak arról beszéltek, amit az újságok írnak?

Darányi Béla: Csak ugy beszélgettünk, amint

manapság mindenütt szoktak, ahol néhány ember összejött.

Elnök: Mandel Pál kíván kérdést intézni.

Mandel Pál: Azon a vonaton, melyen utazni méltóztatott, nem utazott egy nő is?

Darányi Béla: Nő nem utazott. Határozottan mondhatom, hogy nő nem volt a kupében.

Kubinyi Géza: Azt nem is mondták. Csak az kérdés, hogy méltóságod kész-e azt a válaszátsküvel meggesztetni.

Darányi Béla: Kész vagyok.

Kubinyi Géza: És itt becsületszóval.

Darányi Béla: Becsületszóval is.

Heintz Hugó: Az tűnik ki, hogy ez alkalommal, amikor nagyméltóságodnak tulajdonított nyilatkozat történt, hányan utaztak a kupében. Vagy csak ketten voltak a kupében?

Darányi Béla: Arra is emlékszem, hogy Pestről utazott valaki velünk, de semmi olyféle nyilatkozat egyáltalán nem történt, amelyet akárki meg ne hallhatott volna.

Heintz Hugó: Az állítólagos nyilatkozat tehát utazás közben a kupében történt?

Darányi Béla: Ott történt volna, de nem történt meg.

Heintz Hugó: Mínt hogy pedig csak ketten utaztak, talán felesleges is volna azokat a tanukat, akikre méltóságod hivatkozott, kihagyni. Hiszen felvilágosítást úgy sem adhatnának.

Darányi Béla: A tanúk kihallgatására csak annyiban volna szükség, amennyiben nem volna elegendő az, amit én most mondtam.

(Az utitárs.)

Elnök: Következik *Buday Zádor* tanu urnak kihallgatása. (*Buday Zádor a terembe lép.*)

Elnök: A műszaki tanácsos urhoz kérdést kell intéznem az iránt, hogy azon utazása alkalmával, amelyet Budapestről július 28-án Darányi Béla miniszteri tanácsos ur társaságában Kolozsvár felé tett, történt-e olyan nyilatkozat, amely arra engedett volna következtetni, hogy a miniszteri tanácsos ur a képviselőház tagjainak megvesztegetéséről tud és az ellenzék leszerelését pénzbeli eszközök által vélte volna elérhetőnek.

Buday Zádor: Nem történt!

Elnök: Milyen beszélgetés folyt közöttük? Sziveskedjék elmondani az erre vonatkozókat.

Buday Zádor: Az utazásra vonatkozólag előadhatom, hogy Budapestben beülve egy vasuti kupéba kezdetben újságot olvastunk: később az unalom elűzése végett mindenféle tárgyról diskuráltunk, főleg a szakunkba vágó közgazdasági kérdésekről, de felerült társalgásunk közben mindenféle azzapi politikába vágó dolog is, és tárgyaltunk egyről-másról, de olyan nyilatkozatot, aminőt az elnök ur ó méltósága feltenni méltóztatik, én a miniszteri tanácsos ur részéről nem hallottam.

Elnök: Ilyenféle nyilatkozat tehát nem történt? És a t. műszaki tanácsos ur nem intézett ilyen irányú kérdést a miniszteri tanácsos urhoz, hogy nem hallotta-e, hogy erről szó van?

Buday Zádor: Én azt gondolom, hogy a *Magyar Szó*-ban megjelent azt a leleplezést, hogy valami klerikális alaplóból milliók jönnének be az országba vesztegetési célból, és efféleket emlékezet szerinti szóba hoztam, azonban, hogy ó erre mit felelt mit nem felelt, arra ma már nem tudok visszaemlékezni, mert akkor az egész dolognak nem tulajdonítottam olyan súlyt, hogy azt annyira megjegyezhettem volna magamnak, hogy most elődhasssam.

Elnök: De az iránt határozottan nem nyilatkozott a miniszteri tanácsos ur, hogy tudomása volna arról, hogy ellenzéki képviselőket pénzzel megvesztegetnek?

Buday Zádor: Erről nem nyilatkozott.

(„Ídegess asszony agyréme.”)

Polónyi Géza: Tudomása van nagyságodnak arról, hogy nagyságod nevének aláírásával ide ehhez az országos bizottsághoz egy levél érkezett?

Buday Zádor: Határozott tudomásom van róla; az újságokból tudtam meg magam is.

Polónyi Géza: Tudomást szeretett arról, hogy az a levél valódi levél és hogy nagyságod neje írta azt a levelet?

Buday Zádor: Azt a levelet feltétlenül nőm írta. Tudomást szereztem róla. Azonban meg kell jegyeznom, hogy *egy ídegess asszonynak az agyréme az egész, másnak nem minősíthetem.* (Mozgás.)

Polónyi Géza: Nekem egyéb kérdésem nincs!

Kubinyi Géza: Mindenesetre gyöngédtelen kérdés, de azt hiszem, hogy nem fogja rossz néven venni a műszaki tanácsos ur, hogy ennek a pontnak az illusztrálására az a kérdést intéznem hozzá, hogy kedves neje ó nagysága mint idegbeteg a Schwartzter-féle intézetben volt?

Buday Zádor: Igenis volt.

Polónyi Géza: Mikor?

Buday Zádor: Három évben keresztül volt részben a Schwartzter-féle, részben más ideggyógyintézetben.

Polónyi Géza: Mikor?

Buday Zádor: A dátumokat nem tudom.

Polónyi Géza: Évekkel ezelőtt?

Buday Zádor: Évekkel ezelőtt és most két éve.

Polónyi Géza: Tehát két év előtt volt ott utóljára? És mint egészséges jött ki onnan?

Buday Zádor: Igen!

(Gróf Teleki Gyula.)

Gróf Teleki Gyula: (*Belép.*)

Elnök: A nacionalitét nem kértem, hiszen már képviselőtársunk szerepelt itt. A tegnapi ülésen valamely tételt az iránt, hogy t. képviselőtársunk 29-ről 30-ára éjjel megjelent volna a Ferenc József-rakpart 19. szám alatt Dienes Márton lakásán és ott nyilatkozatokot tett volna Dienes Mártonnak az ó családja fenntartására és ellátására vonatkozólag. Amit tud az iránt a képviselőtársam, legyen szives elmondani.

Gróf Teleki Gyula: Az egész dologról egy szót sem tudok. Nem voltam a Ferenc József-rakparton. Dienes Mártont soha életemben nem láttam, egyáltalában az egész dologról koholmány.

Mandel Pál: Seres László vallotta, hogy Dienes azt mondta: Gondoskodnak rólunk; azt mondta, hogy többben vannak. Kérdeztem, hogy ki a másik, mire azt mondta, a bán sógora. Teleki Gyula? kérdeztem én. Igen, felelte ó.

Elnök: A jegyzőkönyv szerint szóról szóra az a kérdés, amelyet én a tanu urhoz intéztem.

Gróf Andrássy Gyula: Egyáltalában tudomása arról az ügyről egész addig, míg az köztudomásúvá nem vált, nem volt?

(A kaszinó helyes.)

Gróf Teleki Gyula: Én vallomást tettem légyjobb tudomásom s lelkiismeretem szerint, vallomást fogok tenni ezenül is mindannyiszor, amidőn a bizottság kívánja. Vallomásomat bárhol, itt vagy bármely fórumon esküvel vagyok hajlandó erősíteni. Nekem erről tudomásom nem volt, de ünnepélyesen tiltakoznom kell, hogy a sajtónak egy része becsületes nevet, politikai integritásomat a legtenézősabb uton és módon támadja. Ez ellen szólok itt fel. (Helyeslés a hallgatóságban.)

Elnök: Kérem az urakat, méltóztassanak tartózkodni tetszésnyilvánításoktól!

Gróf Teleki Gyula: Együttal kijelentem, hogy minden egyes esetben, midőn ilyen dolgok tudomásomra jutnak, hogy ilyen tendenciával és ilyen alapon állítanak rólam valamit, a törvényes jogomat érvényre fogom juttatni.

(Gróf Szápáry Pál.)

Elnök: Kérem gróf Szápáry Pált behivatni.

Gróf Szápáry Pál: (*Belép.*)

Elnök: Hány éves a gróf ur?

Gróf Szápáry Pál: 1873-ban születtem.

Elnök: Minő vallásu?

Gróf Szápáry Pál: Római katolikus!

Elnök: Foglalkozása?

Gróf Szápáry Pál: Főrendbírái tag, nagybirtokos.

Elnök: Rovatlan előéletű?

Gróf Szápáry Pál: Rovatlan.

Elnök: Gróf ur ma egy levelet intézett hozzám, melyben annak adott kifejezést, hogy spontán nyilatkozni óhajt. Kérem, sziveskednék megtenni azt a nyilatkozatát, a melyet a parlamenti vizsgáló bizottságban a fennfőrgő ügyre vonatkozólag megtenni óhajt.

Gróf Szápáry Pál: Mélyen t. bizottság! Én ma érkeztem faluról, ahol bátyám, gróf Szápáry László kastélyomban tartózkodik. Értésünkre esett, hogy a t. parlamenti bizottság kívánja Dienes Mártonnak ezen nyilatkozatát. Ó megbízott engemet, hogy ezen nyilatkozatot átadjam az elnök urnak. (Átadja a nyilatkozatot.)

Elnök: Minő nyilatkozat ez?

Gróf Szápáry Pál: Én megvallom, nem is olvastam át, mert az egész ügyről nem akarok és nem kívánok tudni semmit, amint eddig nem is tudok semmit. Én Osztenében voltam egészen július 28-ig. Július 28-án este indultam el Osztenéből, 30-án érkeztem sorokujfalusi birtokomra, ahol aznap egy lóárverés volt, amidőn bátyámtól kaptam egy sürgönyt, csak ennyit: kérék, ha lehet, gyere rögtön. Én az esteli vonattal megjöttem; óriási megdöbbenéssel és nagy fájdalommal olvastam Kelenöldön az egész ügyet az újságban.

Én az ügyről többet nem is tudok és nem is akarok tudni. Csak egy kérelemmel járulok a parlamenti bizottság elé. Bátyám e palástot már ugyanis önként, nagy megbánással nyakába vette és megbánta

tettét és most ez emóció következtében idegrendszerre és testi, fizikai egészsége annyira tönkre van téve, hogy egy újabb emóció reá nézve végzetes lehetne. Legyenek kegyesek emlézéssel lenni és legalább egy ideig tanuvalomásra ót ide fel nem szólítani.

(A könyvkivonat.)

Elnök: A bizottság az imént egy határozatot hozott. A határozat abból áll, hogy kérnök fel a gróf urat, aki Sorok-Ujfalura visszatanzik és bátyjával személyesen érintkezik, sziveskedjék ót arra rábírn, hogy az Országos Központi Takarékpénztárnál lévő letétjeiről a megfelelő könyvkivonatot, főleg erre az utolsó időre vonatkozólag megengedné a bizottság rendelkezésére bocsátani, vagyis hatalmazná fel az Országos Központi Takarékpénztárt arra, hogy ez a könyv kivonata lehető leggyorsabban a bizottság rendelkezésére álljon.

Gróf Szápáry Pál: Erre vonatkozólag én is meglehetem a kellő lépéseket, mert ó felhatalmazott engem, hogy ó tekintetben bármíno lépéseket, amelyeket meg lehet tenni, megtegyek. Én tehát holnap intézkedni fogok, hogy még holnap a bizottság asztalára kerüljön a kivonata a könyveknek.

Elnök: Köszönettel tudomásul vétetik.

(Hol van Ritter?)

Polónyi Géza: Tisztelettel kérném a gróf urat, — ez nem kérdés, mert hiszen a gróf ur közvetlenül semmit nem tud, — intézkednék talán aziránt hogy Ritter Imre ur, akiről nem tudjuk a jelentés szerint, hogy hova ment, sürgősen rendelkezésre álljon.

Gróf Szápáry Pál: Kérem Ritter ur címét azonnal megmondhatom. Ó hazament, mert azt hiszem, hogy az ánya, vagy a nagyanja beteg. Aradon van Istványiné házában; ez a feleségének anyja. Ha méltóztatik a bizottság parancsolni, én fogok sürgönyözni, ugy, hogy ó holnap bár bajosan, hanem holnapután mindenesetre itt lebet.

Polónyi Géza: Még egy kérelem van, t. i. kérelem a következőkben áll: Nem tudom, hogy a gróf urnak módjában fog-e állni megtenni azt, hogy a kéredés két takarékpénztári könyvecské, amely itt szerepel, kinek a birtokában lehet. Csak arról lehet tudomása, hogy Ritternél, vagy a grófnál van-e esetleg a könyvecské.

Gróf Szápáry Pál: Azt igazán nem tudom. Tudok ennek a két takarékpénztári könyvnek létezéséről, amelyek Ritter Imre nevére szólnak, de azt nem tudom, hogy be lettek-e váltva.

Polónyi Géza: Azok legalább július 30-ig nem lettek beváltva.

Gróf Szápáry Pál: Sajnálatomra nem adhatok felvilágosítást, mert nem tudom.

(Pap Zoltán váltója.)

Polónyi Géza: Nem is azt kérdezem, hanem amennyiben kedves fivérétől, vagy Ritter urtól megtudhatja, hogy kinek van a könyvecské, én ezt nagyon valószínűnek tartom, most csak kérdezem, hogy esetleg kibatalolható-e, hogy hol van a két könyvecské. Nemkülönbön egy 2000 koronás váltó is szerepel, tudni szeretném, hogy vajjon az a 2000 koronás váltó visszakerült-e esetleg a gróf kezébe, vagy pedig az is Dienesnél maradt?

Gróf Szápáry Pál: Kinek aláírásával?

Polónyi Géza: A Pap Zoltán aláírásával. Egy kétezer koronás váltóról van szó. Ez tudniillik a gróf ur kérelmének a támogatására szolgál, hogy tudniillik ha és amennyiben lehet gróf Szápáryt megkímélhessük az újlag való megjelenéséről. Ha tehát a gróf ur szives volna az irányban felvilágosítást szerezni, nagyon lekötelezném a bizottságot.

Gróf Szápáry László: Én ugy fogom elintézni a dolgot, hogy Ritter mindjárt felvilágosítással szolgáljon.

Polónyi Géza: Nagyon köszönm.

(Dienes Márton nyilatkozata.)

Elnök: Óhajta a t. bizottság, hogy a gróf Szápáry László által itt átadott nyilatkozat most mindjárt felolvastassék? (Igen.) A nyilatkozat három oldalból áll és alá van írva Dienes Márton által.

Tóth János: Engedje meg, hogy arra a nyilatkozatra egy megjegyzést tessek. Ennek első levele Dienes sajátkezü írása, azt ismerem képviselő korából, mert akkor sajátüggyben írt hozzám levelet, a második oldalt nem sajátkezüvel írta, de a harmadik oldalt igen.

Elnök: Kérem a második oldalon van valami megjegyzés, mi az?

Tóth János: Igen. (olvassa.) Ez az iv nem az én írásom, de én diktáltam így. Dienes:

Elnök: Ez mindeneelőtt az iratokhoz fog esatoltatni.

Ivánka Oszkár: Én azt kívánom, idéztessék meg és hallgattassék meg erre nézve.

(Dienes contra Pap Zoltán.)

Nyilatkozatok.

Dr. Pap Zoltán országos képviselő ma a képviselőház nyílt ülésén azzal vádolt meg engem, hogy én neki 10.000 koronát adtam, hogy ő ezért hallgasson. Az obstrukción tovább részt ne vegyen. Voltak idők, amikor engem elölkelő emberek óva intettek Pap Zoltántól, volt olyan idő is, amikor kényes becsületügyeiben egyedül én mentettem meg, de most kénytelen vagyok immár nyilvánosan teleplezni dr. Pap Zoltánt.

A képviselőházi előadása a pénzen kívül teljes valótlan. A tiszta tényállás és az annak megértéséhez okvetlenül szükséges előzmények ezek:

A múlt esztendő nyarán ismerkedtem meg közelebbről dr. Pap Zoltánnal, akit Erdős Armand hozott. Pap a Kossuth-évére érdekében jött fel, mert én is tagja voltam annak a bizottságnak, mely a *Független Magyarország* ódapályázatában döntést volt hivatva. Tényleg ő is kapta meg a díjat, de ennek a révén támadt azután köztünk szorosabb összeköttetés. Ő tervet eszelt ki akkor, hogyan lehetne a *Független Magyarország* részvényeit eladni és el is adott igen sokat Erdős Armanddal. Ekkor láttam én és látták mindnyájan a lapnál, hogy Pap Zoltán „szivesen keres”. Utóbb kellemetlenség állott elő Sándor Pál révén. Kiderült, hogy Sándor Pál országos képviselőtől 1000 koronát kapott Pap Zoltán az országos Kossuth-ünnep céljaira és ő ezt a pénzt nem adta át a rendezőségnek. Ekkor Sándor Pál országgyűlési képviselő és a pártból különösen Justh, Kubik és Tóth irgalmatlanul akartak eljárni Pap Zoltánnal szemben. Én megmentettem. Erről Sándor Pál tehet részletes bizonyítást.

Elkövetkezett december hava. Pap Zoltán egyszerre azzal állott elő, hogy menjünk fel Bécsbe, a Bécsben lakó gazdag magyaroknak részvényeket eladni. Én tiltakoztam ez ellen a józan ész nevében. A Bécsben lakó dúsgazdag magyarok nem 48-as emberek. Mégis fel kellett monnom Pap Zoltánnal, Rónai Mórral, mert Pap rendkívül sürgette a felmenetelt. Odafent kiderült azután, hogy már várta ott egy H. nevű budapesti ur, aki bemutatta őt és minket egy nevűnek, egy pedig egy konzulnak. Pap azután nem igen törődött a lap dolgaival, hanem annál inkább a konzullal, akivel én és Rónai nem ismerkedtünk ugyan meg, de aki láthatta, hogy Pap folyton velünk van a lap reprezentánsaival. Ezen a révén Pap elhittette a konzullal, hogy ő neki nagy a befolyása Budapesten és a konzul adott is neki pár ezer forintot, hogy Dr. Zoltán von Pap, Reichstags-Abgeordneter und Advokat (ilyen névjegyel voltak Bécsben) kieszakozzék idehaza a konzul urnak a vas-korona-rendet. Ha a parlamenti bizottság előtt épp oly kötelességének fogja tartani a vallomástételt, mint a törvényesek előtt, akkor Kossuth Ferenc meg fogja mondani az igazat, hogy Pap Zoltán öt decemberben a képviselőházban egyszer bizalmas szóra kérte, mindketten felültek a baloldal egyik hátsó padjába és ott Pap Zoltán arra kérte Kossuthot, hogy esküdjön ki azt a bizonyos vas-korona-rendet Széll Kálmánnal annak a konzulnak. Kossuth kerekelt elutasította Pap Zoltán kérelmét, melyet, mint magától Paptól tudom, Pap azzal szépitgetett Kossuth előtt, hogy az illető konzul nagy magyarbarát s hajlandó volna a lapot is támogatni. Ezután engem kért meg, hogy mint lapszerkesztő járjak el ebben az ügyben Széllnél, mert különben záros határidőn belül vissza kell adnia az elégszű felvett összeget — nekem 5000 forintot ígért a közbenjárásért, de amint soha életemben szerkesztő koromban egyetlen miniszternél sem interveniáltam úgy ez esetben sem mentem Széllhez. Pap Zoltánnak azóta vissza is kellett fizetnie azt a pár ezer forintot a konzulnak, leszámítva kész kiadását. Ezt is több budapesti eleven ember tudja és valjára is, ha eskü alatti vallomásra szorítható. En azóta Papp Zoltánnal csak ritkán jöttem össze.

Ezeket az előzményeket a jelen eset jó megérthetése céljából, de meg Pap Zoltán kellő megvilágításáért mondtam el.

A jelen esetben nekem X. budapesti lakos adott át 6000 forintot, hogy ezzel esküszölessék ki az ő részére valamit a kormánytól. (de nem kordóly.)

Ebből folyólag adtam én Pap Zoltánnak 6000 forintot és ő abból nekem egyet.

Ami a Nessi-Majthényi-féle ügyet illeti, arra vonatkozólag csak az a megjegyzésem, hogy Nessai Pál tölem, illetve lapomtól 1000 koronát sikkasztott 1902. december 31-én. Ez a Majthényi-ügy. Azt az 1000 koronát én

Nessivel Majthényinek küldtem s ő azt elkasszította. Ezt a követelést vettem én meg. Tessék Majthényit, dr. Miklós Gyulát, Seres Lászlót, Mezey Lászlót kihallgatni. Pap Zoltán és Nessi! Ezek legyenek a magyar haza védői! Teljes tisztelettel, 1903. július 29.

Dienes Márton.

Elnök: Sándor Pál és Kossuth Ferenc képviselőket és ha tudók annak a konzulnak a nevét, kérem azt is kihallgatni.

Kubinyi Géza: Majthényi Lászlót és Miklós Gyulát is.

Ivánka Oszkár: Különösen azonban ezen hárommat kérem.

Elnök: Hozzájárul a bizottság ehhez?

Földnyí Géza: Első dolog Pap Zoltán meghallgatása, aki nyilatkozni kíván. A t. bizottság a személyes kérdésekben előzőleg már megengedte az illetőknek, hogy ügyükben nyilatkozzanak. Én Pap Zoltán nyilatkozatától teszem függővé a további dolgokat. Hozzáteszem, hogy miután itt egy képviselőre nézve összeférhetlenségi eset van belenleve — nyilvánvalóan pénzért való közbenjárásról lenne szó, ha igaz volna — nézetem szerint ezt az összeférhetlenségi bizottsághoz kellene áttenni. Nekem ez a véleményem a dologról, nehogy ferde szímben tűnjék esetleg fel a mi eljárásunk. Különbösen én abban a pillanatban, amikor valami érkezik hozzám, mindjárt átszolgáltatam az elnök urnak, most is átadom Seres László kártyáját.

Azt gondolom, hogy ilyen terhelő dolgokkal szemben a bizottság hallgassa meg azon képviselőt, akinek ténykedési szövege kerülne.

Nagy Ferenc: Én őszintén megvallva, azt vártam, hogy ebben a nyilatkozatban, amely itt előterjesztetik, valami olyanféle előadás, megvilágítás, bizonyíték lesz, amely a megvesztesítés kérdéseire vonatkozik. (Ugy van!) Ehelyett azonban csak mindenféle vádakról van szó benne Pap Zoltán képviselő személye ellen. Én azt hiszem, hogy tulajdonképpen nemis a mi hivatásunk az, hogy mi itt most Pap Zoltán képviselő előéletét vizsgálát tárgyává tegyük. (Helyes!) Legfeljebb abból a szempontból jöhet ez egyáltalában kérdésbe, hogy Pap Zoltánnak szavahitelesége megvan-e vagy nincsen.

Földnyí Géza: Kire van címezve Dienes levele?

Elnök: Halljuk most Nagy Ferencet.

Nagy Ferenc: Az azonban többé már nem kérdés tárgya, hogy ő úgy adta-e elő a dologot, ahogy a valóságnak megfelel, mert hiszen megvan a másik részről a teljes beismerés. Szápáry Lászlóknak valómása teljesen megerősítette azt, amit Pap Zoltán képviselő ur előadott. (Ugy van.)

Ennélfogva én nem tudok hozzájárulni ahhoz és semmi szükségét nem látom annak, hogy mi Pap Zoltán előéletének kutatásába belemenyünk, ez nem is hatáskörünk, miért is azoknak a t. urnaknak a meghallgatását, akik itt proponáltattak, — Miklós Gyula stb. szükségeseznek nem tartom. (Helyeslés.)

Az külön dolog, vajjon elegendő ok van-e arra, hogy az összeférhetlenségi bizottsághoz áttétessék-e ez az ügy, hogy vajjon Pap Zoltán rendjelkévetését tényleg csinálta-e vagy sem. De ez megint nem a mi dolgunk, ez egy egészen külön dolog, amelyre nézve őszintén megvallva a bizottságot nem tartom hivatottnak eljárni. (Helyeslés.)

Kubinyi Géza: Magam részéről azt hiszem, hogy az esetben, ha Pap Zoltán képviselő ur az imént felolvasott nyilatkozatra itt a bizottság előtt nyilatkozni kíván, tehát pozitíve teszem fel a tételt — és ha az igen t. bizottság ezen nyilatkozatátételek helyt ad, ragaszkodnunk kell ahhoz, hogy levélben hivatkozott tanuk kihallgattassanak. Ha azonban Pap Zoltán képviselő ur itt nem kíván nyilatkozni, vagy ha nyilatkozni kíván és a bizottság őt meghallgatni nem kívánja, hanem egyszerűen hivatalból átteszi ezt az ügyet az összeférhetlenségi bizottsághoz, amit megtenni — nézetem szerint tartozik — akkor indítványomtól elállok, ellen esetben pedig ragaszkodom ahhoz.

Földnyí Géza: Mikorról való?

Elnök: Múlt évről.

Beöthy Ákos: Azt tartja, hogy e tárgy fölött most határozni nem lehet. Ertézt a bizottság a megállapított sorrendtől. Mintán azonban súlyos vádak emeltek Pap Zoltán ellen és miután az volt eddigéle a praxis, hogy ilyen természetű személyes kérdésekben a felszólalást azonnal megengedték, neki is azonnal megengedheti a bizottság a felszólalást.

Gróf Andrássy Gyula: Ehhez hozzájárul. Hozzájárulok — úgy mondom — ahhoz is, hogy ma még ne határozzunk arról, hogy ezután mit csinálunk ezen bejelentés ügyében, de hozzájárulok ahhoz is, hogy ezen iromány alapján Pap Zoltán képviselő ur itt nyilatkozhassék. Csak azt konstátalom, hogy mikor mi ilyent kértünk, mi bizonyos oppozícióval álltunk szemben.

Beöthy Ákos: Részemről nem.

Földnyí Géza: Mikor?

Gróf Andrássy Gyula: A múltkor, ugy hiszem, gróf Teleki Gyula esetében a szereplők nem rögtön, hallgattattak ki, hanem később; most nagyon szivesen hozzájárulok ahhoz, hogy Pap Zoltán itt rögtön nyilatkozhassék.

Elnök: Egy kiegészítő kijelentést kell mindenkélt tennem. Gróf Szápáry Páltól azt az üzenetet vettem, hogy Szápáry László azzal bizta meg, hogy kinyilatkoztassa azt a nyilatkozatot amelyet Dienes-től akkor este elvittek, más nyilatkozat át nem vétett, és adja át a bizottságnak.

Egyelőre az okmányok közé helyezem s ugy fogok eljárni, hogy a bizottság fenntartja magának ebben az irányban való elhatározást, illetőleg annak a megállapítását, hogy ebből folyólag mit tart szükségesnek.

Földnyí Géza: Bocsanatot kérek, Nagy Ferencnek van egy konkrét indítványa, amelyhez én egy pár szót akarok szólni. Annnyit vagyok bátor annak kiegészítésére, — amit Nagy Ferenc t. bizottsági tag ur indítványozott — mondani, hogy az is iaktum, hogy itt méltóztattak a felhívás értelemben konstátálni, hogy csak olyan dolgokkal foglalkoznak, amelyek vagy személyes jelentkezés alapján, vagy közvetlenül az elnökhöz intézett írásbeli betérjesztéssel terjesztetnek elő. Ezt ki méltóztatni mondani. Iát bocsanatot kérek, ez a dolog melyik kategóriába tartozik? (Mozgás.) Ez sem az elnökhöz intézve nem lett, sem Dienes által személyesen betérjesztve nincsen. Kérem, én azt sem tudom, hogy ez Dienes Mártonnak az írása-e.

Bocsanatot kérek én nem akadátkoskodni akarok. Én felteszem, hogy az a Dienes Márton írás, de ennek a formának ez a bejelentés nem felel meg. Azokat, amiket Nagy Ferenc ur mondott teljesen a magamévá teszem.

Elnök: Nekem kötelességem feltenni a kérdést. Két kérdés van napirenden. Az első az: méltóztatnak megengedni, hogy Pap Zoltán személyes kérdésben azonnal nyilatkozhassék. (Igen!) A bizottság tehát egyhangulag hozzájárul ahhoz, hogy Pap Zoltán képviselő ur azonnal kihallgattassék.

A második kérdés: méltóztatassanak szavazni és dönteni a felett, hogy ezen beadvány iránt a bizottság később fog határozni. Akik ezt helyeslik, méltóztatassanak kazeiket felemelni. (Megtörténik.)

A bizottság későbbem fog dönteni e kérdésben. Kérem Pap Zoltán képviselő urat, sziveskedjék nyilatkozatát megtenni.

Pap Zoltán: Mélyen t. bizottság: Rövid leszek nagyon. Először is konstátalom, hogy ugyanaz a szövetség támadt az én becsületelem ellen, amely hazám ellen támadott. Erre büszke vagyok. Másodsor igen köszönöm Nagy Ferenc igit t. képviselő urnak, hogy elmondta azt, amit általában én akartam mondani. Biztosíthatom Nagy Ferenc képviselő urat, hogy habár egy pillanatra is gondoltam egyénileg, akkor nem néltattam emhert vett védelmébe. A harmadik megjegyzésem a fölolvastott nyilatkozatra a következő: Dienes Márton a nekem adott 6000 forintot egész más természetűnek mondja, mint amilyenek az bebizonyosodott. Mindenki tudja ma Magyarországon, hogy Dienes Márton egy közönséges gazember. Ezt lecafolni, ezt megtagadni nem lehet, ez be bizonyítja. Ez lehet irányadó általános nyilatkozatának megítélésénél. A negyedik megjegyzésem az, hogy, ha ez a nyilatkozat meg nem tételt volna, ugy ezen parlamenti bizottság után magam kerestem volna az illetékes fórumot arra, hogy az ellenem, bizonyos körök által korpolált hírek tekintetében megvizsgálattassanak az ügyek, hogy ne legyek olyan nyomás alatt, amilyen alatt közérdekből vagyok és amelynek a súlyát érzem.

Ötödik megjegyzésem vonatkozik a nyilatkozat azon részére, hogy Dienes Márton régen óvták Pap Zoltántól. Én Pap Zoltán akkor is, amikor nem volt képviselő, elég ember volt ahhoz, hogy minden ember szivesen szorítson vele kezét. Nohát az is fog maradni ezentuli is.

További nyilatkozatom vonatkozik arra, hogy bizonyos lépéseket, amelyeket itten Dienes Márton felhozott, azt üzenetlenül egy lap érdekében tettem. Ez nekem tekintélyes pár ezer forintomba került, amit sohasem fogok látni. Ezt be is fogom bizonyítani és kérem is erre nézve tanuk kihallgatását. Az összeférhetlenségi bizottságnál magam teszek majd jelentést. És kérem ennek az ügynek odautasítását. De mivel éppen a parlament teletétét illeti, hogy egyik tagja se legyen ily súlyos vádak, és mivel itt hangzottak el ezen súlyos vádak, kérem, méltóztatassanak a hivatkozott tanukat, valamint az általam bejelentendő tanukat meghallgatni és méltóztatassanak pár pillanatra ennek az ügynek szentelni. Kérem erre nézve Loránt Dezsőt, Seres Lászlót, Mezey Lászlót és Szeredai Leó urak kihallgatását.

Földnyí Géza: A rendjel-kérdés!

Pap Zoltán: Erre is rátérek. Ami a Sándor Pál-féle ominozus dolgot illeti, arra csak néhány szóval terjedek ki. Sándor Pál átadott nekem 500 forintot, amelyről később azt állította, hogy a Kossuth-ünnepre szánta, én pedig abban a hitben voltam, hogy a *Független Magyarországnak* szánta. El is vittem a *Független Magyarországra* részére ugyancsak aznap, mikor átadta. Később kételyei és kellemetlenségei voltak az tekintetben, hogy nem ide, hanem a Kossuth-ünnepre szánta. Én akkor felvettem költsésem 500 forintot, elvittem a *Független Magyarországhoz* azzal, hogy küldjék vissza Sándor Pálnak. Sándor Pál azt vissza is kapta. Mondhatom tehát, hogy Sándor Pálnak ez az 500 forintja tulajdonképpen az én 500 forintom volt, mert annyira korrekt voltam, hogy azt a pénzt, amit Sándor adott, tulajdonképpen én adtam. Erre nézve történtek ismételt ominozus megjegyzések. Válaszomat ime megadtam. De a társadalom is meg fogja adni ítéletét azokról az emberekről, akik így utaznak. Itt a példa. Meltóztatassanak beletekinteni. Meg akar vesztegetni egy nemes gróf és ugyancs a nemes gróf ellenen hoz bizonyítékokat. (Mozgás.) És nem elég az, hanem, amint tudva van, azt visszaküldték Dienesnek, azt mondták: Nem elég erős, még keményebben kell ez ellen a bitang ellen fellépni. Elvárom a magyar társadalomtól, követeltem, hogy ezek Magyarországon többet ne diktálhassanak, mert a burzsoá-beosztult többet ér, mint az uraké.

Elnök: Kérem a képviselő urat, látjuk felháborodását, de méltóztatassék megmaradni abban a keretben, amelyben egy bizottság előlött tárgyalni szokás.

Pap Zoltán: Ami a rendjelet illeti, és az ellen tiltakozom. Én igenis voltam fenn Bécsben, de bizonyítani fogom, hogy miért, mert egy pénzintézetnek elnöke vagyok, s a bank részvényeinek legnagyobb része Bécsben van, s ezért voltam ott. Volt eset, pártomban is bejelenttem, hogy azzal a konzorciummal csináljuk meg a függetlenségi párt lapját, mert igenis akartam és akarom utolsó leheletemig, hogy ami eszköze van a magyarságnak, azt hozzá össze mind ennek az eszmének az oltárára. Ez ügyben voltam ott. Kölösönt is kaptam, ezt is elvittem Dienes Márton urnak 2.000 forint értékben és mint-hogy ezt tölem visszakövetelték és azt mondták, hogy nem adták volna, ha nem lett volna képviselő mellette, és annak dacára, hogy sem erkölcsileg, sem jogilag, sem törvényileg arra engem könyyszeríteni nem tudtak volna, abban az időben, midőn tölem azt a 2000 forintot követelték, azt is kifiztettem. Dr. Baracs Marcel budapesti ügyvéd által kaptam fel, hogy a függetlenségi pártunk egyetlen tagjáról se mondhatták azt, hogy szerez pénzt egy vállalatra és mikor kéri tőle, azt meg fogja tagadni, mert az fizet az utolsó leheletéig és vissza fog fizetni mindent. Különbön nyugodtan várom minden fórumnak az ítéletét. Megkönnyebbülést érezek, hogy a suttyókkal szemben ezt elmondani alkalmam volt. Bűnös nem vagyok, ezt mindenki be fogja látni. (Mozgás.)

Elnök: Nincs több kérdező való? Most már áttérhetünk...

Beethy Ákos: Nessi Pál is személyes kérdésben akar nyilatkozni.

Elnök: Kérdést kell intéznem, megengedi-e a bizottság Nessi Pál urnak, hogy nyilatkozzék? (Igen!)

Nessi Pál: T. bizottság! Egy szűkesben levő vádlatnak iménti nyilatkozatára egészen röviden csak azt válaszolom, hogy a legnyomorultabb, a legaljasabb rágalom. Ragaszkodom ahhoz és kérem nagyon a bizottságot, hogy éppen a magam és a képviselőház reputációja érdekében méltóztatassék mindazokat a tanukat kihallgatni, akikre ő hivatkozott. Csak egyre utalok, hogy én voltam az, aki ezt az esetet a Háznak bejelenttem és kérem, hogy ez a parlamentti bizottsághoz utasíttassék. Nagyon kérem, hogy a magam, mint az egész képviselőház reputációja érdekében ezeket a tanukat, de mentül sürgősebben kihallgathatni méltóztatassék, hogy ne teljen el 24 óra sem, hogy képviselő egy ilyen nyomorult ember vádjá alatt álljon.

Elnök: E fölött most nem határozunk. Eötvös Károly képviselő ur van megidézve. (Felkiáltások: Nincs itt!) Akkor talan dr. Piek Ármint fog kihallgattatni, aki szintén meghívottat.

Elnök: Piek Ármint 22 éves, izraelita, férfisszabó. Royatlan előlélt?

Piek Ármint: Nem voltam büntetve.

Elnök: A tanu ur térti vetény mellett levelet intézett a bizottsághoz, amelyben kéri, hogy hallgatassák ki, mert sürgős előadni valója van a gróf Szápary vesztegetési esetre vonatkozólag.

Piek Ármint: Igenis!

Elnök: Felhívom a bizottság nevében, hogy erre vonatkozólag mondjon el mindent a legjobb lelkiismerete szerint olyképp, hogy arra esetleg, ha felhívatták, esküt is hajlandó volna letenni.

Piek Ármint: Mikor 9 hónapja nem fizetett, ugy Fiuméba, mint pesti lakásán, felhívattam előbb leveletben, de ott is voltam, hogy fizesse ki tartozását. Meg-

tudtam, hogy csak azért történtek nálam a rendelkezések, mert a bécsi Frank cég már nem szállított a gróf urnak ruhákat. A ruha-számla körülbelül másfél év múlva fizetett ki, még pedig ügyvédi felszólításra és roppant nehezen fizették. Erről beszélgettek a lapokban, mikor a lapokban a hírek ezekről a dolgokról megjelentek és többen is mondták, akiknek követelésük volt gróf Szápary ellen, hogy bizony másoknak sem fizetett. Így a Wisinger-cég a Szendouján perelt gróf Száparyt és csakis, mikor az árverés ki volt tűzve, ezelőtt három hónappal fizette ki a 7-800 forintos tartozást. Lehet, hogy sokat mondok, de hiszen meg lehet állapítani az összeget. Megállott az ízletem előt fíakeres, aki egy utalványt, de hiszen ez nem tartozik a dologhoz, csak azt mondom, ami ide tartozik, kijelentetem, hogy gróf Szápary három évig tartozott neki flakerdíjakat. A polgárság is érdeklődik az iránt, hogy a gróf ur pénze volt-e, szerepelt-e ebben az ügyben, vagy más. Azt mondta a bérkocsis, hogy neki három éven át nem fizette meg a gróf ur 800 forintját, amivel tartozott. Csak július 26-dikán vagy 27-ikén fizette ki. A flakeres, akinek a címe fel van írva nálam, ezeket megmondhatta. Ezeket megtudtam.

Elnök: A tanu urat félbe kell szakítanom. A parlamentti bizottságnak feladata azt a vesztegetési kísérletet kideríteni, amely történt. Erre vonatkozólag egyebet nem tud.

Piek Ármint: Igenis tudok.

Elnök: Arra kérem, hogy azt mondja el. Amit mondtott, gróf Szápary Lászlóra, a volt fűmei kormányzóra vonatkozólag.

Piek Ármint: Igen.

Miklós Odón elnök: Annak a magánügyeit nem tárgyalják csak a vesztegetési ügyet.

Piek Ármint: Én csak a felhívásra mint polgár kötelességemet azzal vétem teljesíteni, hogy elmondom, amiket hallottam, hogy ő nem fizetett eddig, ha most júliusban volt csak pénze. Nekem csak akkor fizetett, mikor perelték, ugyisintén Wisinger cégnek. Más kijelenteni valóm nincsen. (Derűtség.)

Elnök: Van valakinek kérdése? Ha nincs, köszönöm.

Amennyiben Eötvös Károly képviselő ur nincs jelen, javaslom, hogy tízperonyi szünetet tartssunk. (Helyeslés.)

Szünet után.

(Sümei Vilmos.)

Elnök: Az ülést újra megnyitom. Kérem Sümei Vilmos tanu urat behívni (Sümei Vilmos). A tanu urat meghívta a bizottság azért, mert amint talán a hírlapokból is értesült, ebben az ügyben többször tettek a nevérol említést. Felhívom tanu urat, szíveskedjék mindazt elmondani, ami erre az ügyre vonatkozólag legjobb tudomása szerint emlékeiben van vagy amit a bizottsággal közölni óhajt.

Sümei Vilmos: Ma egy hete „hétfőn” midőn faluról megérkeztem a fővárosba, a hivatalomban felhalmozott levelek között volt, egy ódula is, amelyen az állott, hogy a 639 számú telefont sürgősen hívjam fel. Odamentem a telefonhoz és kérdeztem, hogy ki beszél. Azt mondták, hogy a *Neus Budapest*er Adamiatt szerkesztője. Kérdeztem mi tetszik? Azt mondták: Rögön. Azzal Singer Arthur ur annak a lapnak a szerkesztője került elő s azt mondták, hogy rendkívül fontos ügyben kíván velem azonnal beszélni és kérdezte, hogy hol beszélhetne velem. Azt mondtam, hogy itt a hivatalomban a lapnál. Erre ő nagyon kért, hogy talán máshol beszélhetne velem. De erre azt válaszoltam, hogy éppen ma érkezem meg, nagyon el vagyok foglalva, nem mehetek máshova. Erre ő arra kért, hogy legalább 10 vagy 15 perocig várják, ő okvetlenül azonnal jön. El is jött hozzám; azt mondták, hogy rendkívül fontos és nagyon komoly dologban akar velem beszélni s nagyon kért, hogy menjek le vele a szomszédos kávéházba. Ekkor azt feleltem, hogy nem mehetek, nem érek rá, mire ő kért, hogy menjek legalább az utcára vele sétálni. Az én hivatalos szobám falain tudniillik keresztül lehet hallani, mert ott csak deszkálat van, és azért kért, hogy mivel az nem alkalmas hely, legalább az utcára, vagy a kapu alá menjek le vele. Én azt mondtam, hogy nincsenek titkaim; beszélhet ott is egész bátorsággal. Legalább az ajkókat csukják be. — monda. — Tessék, — feleltem. A szobánknak két ajtaja van, egyiket én osuktam be, a másikat ő. Erre elkezdte, hogy legyek szives nagyon komolyan venni a dolgot, mert így meg úgy, rendkívül fontos az ő rá nézve.

Az volt a veleje a dolognak, hogy mennyiért lehetne a *Magyarországot* megkapni arra, hogy az obstrukciót illetőleg leszereljen. Azt mondtam erre: Nagyon könnyű dolog. Ő ekkor a nagy örömtől felugrik s kérdi: „mennyiért?” „A magyar vezényszóért!” feleltem, Erre tréfás megjegyzést tett, hogy milyen különös, hogy én azt tréfának veszem. Ez nagyon természetes, mondom. Hát akkor nem beszélünk semmit, ugymond, s ezzel az ajtóhoz ment, amely kivezet a kijárához, a kulcsot megforgatta és ismét visszajött. Ezt mondta: Tudja, mit igazgató ur, talán lehetséges volna, hogy ne írjanak olyan élesen a bán ellen, — ugy mondom: Annyi pénze a Habsburg-dinasztiának és senkinek a világon sincs, a *Magyarországot* tisztességes lap; egyáltalában hagyjon engem békében. Ezzel ott hagyott és kiment.

Én rögtön kimentem a szerkesztőségbe, megbotránkozva beszéltem a lap helyettes szerkesztőjének, Ithás Aladárnak, miután a lap többi szemléi vezetői, Holló Lajos főszerkesztő és Lovász Márton azon napon nem voltak Budapesten. Sőtazután, mielőtt elvégeztem a dolgomat, átmentem az Abbázia kávéházban és ott a rendes törzsasztalnknál is az összes jelenlevőknek elmondtam, hogy ime, itt van a horvát bán rendszere: a lapokat már vesztegetik. Elmondtam, hogy írták nálam.

Eteletem elmondani, hogy mielőtt Singer Arthur szobából kiment, arra kért, hogy ne kompromittál-

jam; ne említsem a nevét. Azt feleltem neki, hogy nem vetek magára olyan nagy ügyet és a nevet aznapon elhallgattam. Ott az asztaltársaságban kormánypartí és ellenzéki képviselők is ültek, mint Vázsonyi Vilmos és dr. Werner Gyula; ott volt Perli Soma és többen, akiket hirtelenében nem tudok megnevezni, továbbá újságírók is voltak ott és nyíltan elmondtam a dolgot mindezeknek.

Estére másoknak is elmondtam, és másnap, mielőtt Lovász és Holló urak megérkeztek, természetesen mindkettőnek jelentem a dolgot, de akkor még nem hitték, hogy ilyen nagy kaliberű dolog indult meg. Amidőn másnap a Pap Zoltán dolga szóba került, akkor mondtam, hogy ezt a dolgot is fölülenteli be kell jelenteni, mert úgy látszik, hogy a vesztegetések a horvát bán részéről rendszeresen folynak. Itt is voltam véledőlni a képviselőház folyosóján és Lovász és Holló képviselő urak ismételtlen kérdeztek, hogy hogyan történt a dolog; s mire én újból előadtam azt nekik és Lovász Márton képviselő ur bejelentette a Háznak az esetet.

Ezután a tanu elmondja a Dienes-ügyben végzett kutatásainak eredményeit, amelyek a lapokból nagybőrbára ismeretesek.

Majd rátérve Singer vallomására, ezeket mondja: Singer ur vallomásra az a megjegyzésem, hogy ma délután közvetlenül, a mikor a t. bizottság tárgyalásait befejezte, a folyosón jelen volt dr. Sós Béla urral, Singer ur ügyvédjével beszéltem. Mikor hallotta, hogy milyen reccsust keltek Singer ur vallomása, azt mondták: Megmondottam Singernek, hogy mint magyarembert, tegye meg azt a hazafias kötelességet, és valjon meg mindent, igyekeztem rávenni, hogy összes tudását ebben a dologban deponálja Vázsonyi Vilmosnál, a kerület képviselőjénél. Azt mondta erre Singer, hogy ő most bele keveredett abba a társaságba, a magnások közé. A becsületesem — ugymond, hogy ugys elvetszettem: legalább a bandita becsületesem akarom megmenteni. Ezt mondták saját ügyvédjének. (Mozgás.)

Magy Ferenc: Legyen szives tanu ur megmondani, hogy a *Magyarországot* megvesztegetésének kérdése volt-e az egyedüli tárgya a diskurzusnak.

Sümei Vilmos: Az igaz, igen, az egyedüli.

Magy Ferenc: A közszégi választásokról nem esett szó.

Sümei Vilmos: Aki ismeri a közszégi ügyeket — itt van például Polónyi képviselő ur — azt tudja, hogy most ezekről a dolgokról szó sincsen. Különbön is tudják azt, hogy ezeket a dolgokat a VI. kerületben, a mi pártunk részéről egyedül Vázsonyi képviselő ur intézi. Egy egytelenyeg betű, szó, nem esett köztünk és azokba az ügyekbe és sohasem folytam be.

Magy Ferenc: Tehát nem volt szó róla.

Sümei Vilmos: Soha!

Ivánka Oszkár: Azt mondták a tanu ur előadásában, hogy egy asztaltársaságnál sokak jelenlétében azt a nyilatkozatot tette hogy a horvát bán részéről, rendszeresen folynak a vesztegetések.

Sümei Vilmos: A miniszterelnök urat ér tettem.

Ivánka Oszkár: Tudom, nem is erre helyezek súlyt, de azt kérdem, hogy mi alapon hozza összeköttetésbe ma a tanu ur a rendszeres vesztegetések rendszeres folytatását a miniszterelnök ur személyével?

Sümei Vilmos: Nem a személyével, hanem a rendszerével.

Ivánka Oszkár: Hogy mellőztatik azt érteni, hogy nem személyével, hanem a rendszerével hozza összeköttetésbe? Van-e tanu urnak valamely tudomása vagy bizonyítéka arra, hogy a miniszterelnök befolyt ez ügybe?

Sümei Vilmos: Azt nem mondtam.

Elnök: Méltóztatassék csak olyan tényeket előadni, amelyekre bizonyítani tud, vagy amelyekért esetleg polgári becsületesem is helyt állhat.

Sümei Vilmos: Minden szavamért helyt álltam mindig!

Ivánka Oszkár: Van-e tudomása arról, hogy a miniszterelnök befolyt a vesztegetés ügyébe vagy nincs?

Sümei Vilmos: Nincs, mert ha tudnám, megmondanám.

Ivánka Oszkár: Miért tette tehát ezt a nyilatkozatot, hogy rendszeresen folyik a vesztegetés a miniszterelnök tudtával?

Sümei Vilmos: Erre is megfelelek! Csütörtökön mult egy hete, hogy Hock János képviselő ur tisztelőse banket volt Kőbányán, amelyen én is résztvettem. Mi egynehányan korábban kerültünk vissza, mert másnap fontos dolgaink voltak. Abban a villamos kocsi-ban ült *Sebest* Dénes, *Vázsonyi* Vilmos, *Fáy* István képviselők is meg sokan mások. Ott abban a villamos kocsi-ban egy újságíró-ember szóba hozta, hogy nonsokára vége lesz az obstrukciónak. Megvézse a lapokat, megvesznek egy pár embert és akkor vége lesz a dolognak. Én nyomban, mint ezt a t. képviselő urak igazoltatják. csütörtökön, ma egy hete történt, azt mondtam annak az újságírónak, hogy szegyelje magát, hogy újságíró létére ilyeneket állít. Maga talán olyan újságíró-ember, aki olyan újságnál van, — mondtam — amelytől megvesztegethet de a tisztességes magyar sajtót megvenni nem lehet. Én, miután ezt akkor hallottam, és miután bizony nem valami jó véleményem volt egy ellenzéki ember sem közvetlenül a mostani miniszterelnök báni működéséről és amidőn egy ember ilyen ajánlattal került hozzánk, joggal mondhattam, hogy úgy látszik, ez rendszeres.

Elnök: Kérem, nevezze meg azt a hírlapíró, akivel a villamoskocsi-ban utazott s aki ilyenképpen nyilatkozott.

Sümei Vilmos: Som Pál.

Elnök: Melyik lapnál foglalkozik?

Sümei Vilmos: Azelőtt a *Magyar Hírlap*nál volt, most nem tudom, valamely, gondolom Helia Fe-

rene tulajdonát képező vasuti szaklapnál van. Különben azt mondta, hogy nem fog vállalni, mert kegyerjést vesztené, ha minden elmondaná, "amit tud. (Mozgás.)
Elnök: Vagy férfi valaki, vagy nem. Polónyi Géza ur kíván kérdéseket tenni.

Gróf Andrássy Gyula: Singer azt mondta, hogy tanuja van reá, hogy amikor őntől bucsuzott és barátságosan törént és *6 polgártársnak* címezte.

Sümei Vilmos: Kérem, képviselő ur, talán méltóztatik emlékezni, mint kerültem volt képviselője nekem megvan az radikális szokások, hogy minden magyar embert polgártársnak szólított. Lehet, hogy őt is ezzel a megszólítással illetem, amit mélyen sajnállok. (Derültség.)

Gróf Andrássy Gyula: Tehát nem mutatta a bucsuzások, hogy barátságos.

Sümei Vilmos: A kiadóhivatásban különben beszél az ember olyanokkal is, akikkel a polgári életben szóba sem áll.

Elnök: Van még kérdése valakinek?

Szivák Imre: Egy rövid kérdésem volna. Tett-e a tanu urra Singer ielépése azt a benyomást, hogy komoly akcióval áll szemben, vagy talán inkább hangulatszerű volt az egész.

Sümei Vilmos: Nem volt hangulatszerű, de nem merem erre gondolni, hisz Singer a sajátba egyáltalán o y iurosa poiciót foglal el, hogy róla könnyen fel lehet tenni minden rosszat, hogy vesztető és megvesztetőt magát. Ilyen kaliberű ember ő. (Mozgás.) Kevésbé nagy komolysággal nem vettem de amikor tudatára jöttem, hogy más dolgok is előfordultak, eltekinve attól, hogy az illetékes tényezőket tudattam ezeket, láttam, hogy sajnós nagyon komoly helyről került Singer hozzám.

Szivák Imre: Nem éreztette vele, hogy mily infámis dolgot akar elkövetni önnel?

Sümei Vilmos: Egyebet nem tehettem, mint azt, hogy megmondam neki, hogy hagyjon békét. Nem foghattam nyakom, nem tehettem, hogy megfogjam a nyakát és kilökjem, mikor nekem százezer más dolgom van?

Szivák Imre: Szóval megtorlást nem alkalmazott vele szemben?

Sümei Vilmos: Nem!

Elnök: A tanu ur vallomását befejeztnek tekintem, miután több kérdés nincs.

A miniszterelnök ur óhaját nyilatkozatot tenni.

A miniszterelnök.

Gróf Khuen-Héderváry Károly miniszterelnök: Tisztelt országos bizottság! Gróf Szápáry László tetteinek következménye, hogy az ő cselekedete összekötöttesbe hozott az én személyemmel, természetesen azért, mert egyrészt ő a kormányzatnak tagja volt, másrészt pedig egy bizonyos személyes viszonyban áll velem. Mindenekelőtt nyilatkozatomat, hogy sem a kormányzatban való részesedése, sem pedig az ő személyes viszonya nem volt azon következzel, hogy én bármiképp is befolyásoltam volna gróf Szápáryt, vagy felhatalmaztam volna, vagy jogosítottam valamire valamiképpen, hogy megcselekedje azt, amit cselekedett.

Ezt általánosságban jeleztem, de szükséges talán, hogy a t. bizottság arról is tudomást szerezzen, hogy mikor vele most az utóbbi időben érintkeztem, nem mint fumei kormányzóval érintkeztem vele, hanem mint privátszemélyvel, aki itt üdülésre volt és fürdőre készült. Ami személyes viszonyát illeti hozzám, azt avval jellemezhetem, hogy ő nálam 15 évvel fiatalabb. Talajdonképp igen keveset volt alkalmam vele az életben érintkezni, politikai tekintetben igen sokszor eltérő utaink voltak és így nem volt semmi alap arra, hogy egy közelebbi intímebb barátság fejlődött volna ki, amint azt már a kortólónság, a foglalkozás és még a politikai nézeteltérések is magukkal hozták.

Mikor gróf Szápáry László erre a *szerecséltel lépésre* határozta el magát, nekem csak akkor lett tudomásom arról, mikor már megtörtént volt és a parlamentben az ügy felhozott. Akkor, annak a napnak délutánján, este felé tudtam meg a dolgot következőképpen: *Sélly* miniszteri tanácsos kereset fel a parlamentben és röviden jelentette nekem, hogy őt felkereste gróf Szápáry a villájában és ottan bevallott neki mindent, roppant izgatottságban volt, ami különben természetes, úgy, hogy hosszabb ideig kellett őt megnyugtatnia, míg végre arra határozta el magát, hogy hazamenjen. Azután *Sélly* tanácsos ur hozzám jött azt jelenteni. Miután jelentette, hogy éppen az egészségi állapotát is igen súlyosnak tartja, én azzal mentem vissza, hogy első sorban okvetlenül most arról gondoskodjam, mert ezzel a hírrel együtt, egyszersmind az a szóbeli hírt illetőleg, Szápáry grófnak azt az izenetét hozta meg nekem, hogy végtelenül sajnálja tettét, lemondását beadja és mindent megtesz, ami tőle telhetik, csak hogy valamiképpen jóvátegye a dolgot, mert igen jól tudja, hogy abból reám is kellemetlenség származik.

Az éjnek folyamán újra elhívatta azután *Sélly* tanácsos urat, akivel régebbi idő óta, amint hallom, közelebbi baráti viszonyban volt és egy levelet adott át neki azon célból, hogy azt nekem kézbesítse. Nálam van ez a levél, amelyben gróf Szápáry bevallja tettét és egyszersmind azt is tudatja velem, mit akar a bizottsággal irásbelileg közölni. Körülbelül az, amit itt is el-

mondott. Együttal pedig átküldte lemondására vonatkozó nyilatkozatát, illetőleg felmentésére vonatkozó kérését is azon kijelentéssel, hogy ő nem is mer szembe nézni, nem mer elmébe állani és azért teszi meg irásban. Amint méltóztatott tudni, az iles késő éjszaka végződött. Másnap reggel azt izente nekem gróf Szápáry, hogy ő mégis óhajtaná velem beszélni. Erre én délutánra, már az iles után való időt, azt az időpontot határoztam meg, amelyben találkozhatnánk és pedig a kaszinóban egy ottani fülkében. Ez így is történt és akkor néhány barátom kíséretében fogadtam gróf Szápáryt, aki töredelmesen bevallotta bűnét, bocsánatot kért azért, amit elkövetett, egyszerűen az oly izgalmas jelenet volt, hogy mindnyájan csak arra gondoltunk, hogy valamiképpen lábra állítsuk. Ő akkor megismételte körülbelül, hogy mit akar a parlamenti bizottságnak megírni, későbbben azonban arra határozta el magát, hogy ő inkább szóval fogja elmondani.

Ezzel bucsuztunk és én csak még ugyanazon este láttam Szápáry gróft, mikor visszajövet vacsoráról — a park-klubban voltunk — hallottam, hogy gróf Szápáry egészen magában vacsorált és mindnyájan bizonyos kompasszióval voltunk irányában. Megint felkerestük és rövid 10 percig, vagy negyed óráig nála voltunk. Azóta azután Szápáry gróft többé nem láttam.

Hogy visszatérjek most az ő magaviseletére az én személyemmel szemben, attól a perctől, mikor miniszterelnökké kineveztettem, mondhatom, hogy nagyon szívére vette ügyemet, hogy így fejezzem ki magamat, segíteni akart mindenképpen, dacára annak, hogy — mondom — azelőtt alig volt közelebbi érintkezésem vele. Azt azonban nem tagadom, hogy ő mindig bizonyos vonzalmat tanusított irányomban, ha találkoztunk és ezt másnak nem tulajdonítottam, mint annak, hogy az apjával voltam annak idején igen jó lábon. Ő is abban az időben, mikor — mondom — miniszterelnök lettem, mindenképpen igyekezett a helyzetemen segíteni, ügyemet előbbre vinni és így igen sokszor tanácsokkal is szolgált mindenféle irányban. Így első sorban, ha jól emlékszem, éppen a *szocialista ügyet* hozta előm, mint olyan faktort, amelylyel számolni kell. A szocialisták magatartását jelezte nekem és arról szólt, hogy miképpen lehetne őket megnyugtatni. Ilyen irányban folyt a társalgás. Információkat adta elő, miközben mondogatta, hogy mit szándékoznak azok, mit nem. Melleleg megjegyeztem, hogy előadásra rám mindig bizonyos misztikus és különökdő benyomást tett, úgy, hogy sokszor nem is tudtam tisztán kivenni, hogy tulajdonképpen mi a célja és hogy mit akar, mit javesol, hogy kellene szerinte tennem. Foglalkozott *sajtó-ügyekkel* is, hogy miképpen kellene a *kormány*nak neki *kedvező sajtót biztosítani*. Mindenféle módot ajánlott e tekintetben. Én midezeket meghallgattam, mint olyan, aki kötelessé meghallgatni azt, aki tanácsokkal áll elő. Itt-ott intéztem is hozzá kérdést, mert nem értettem előadását, de a vége mindig csak az volt, hogy *semmi pozitív eredménye nem lett beszélgetésünknek*, mert vagy egyáltalában nem voltak azok a pozíciók olyan természetűek, hogy azokra reflektálhattam volna, vagy olyanok voltak, amelyekre nem akartam reflektálni.

Itt talán közbevetésképpen arra térhetek vissza, hogy nem tudom melyik tanu felemlítette, hogy a szocialistákra gróf Szápáry utján én nyomást gyakoroltam volna és pedig oly irányban, mintha bizonyos ígéretek tettem volna bizonyos óhajaik kielégítése szempontjából. A dolog abból áll, hogy gróf Szápáry azt mondotta, hogy jó volna őket megnyugtatni azáltal, hogy Perczel belügyminiszternek bizonyos rendelete érvényen kívül helyezessék és más hasonló könnyítések biztosítsanak nekik, mire én azt feleltem, hogy *Perczel* miniszter rendeletét nem ismerem, de arra sem nyilatkozhatom, hogy mennyire lehetne óhajainkakat eleget tenni, hanem ha a szocialista vezetőknek van valami kívánságuk, méltóztatassék azt folyamodvány alakjában a miniszteriumba benyújtani, vagy hozzám hozni, én a dolgot hivatalból megvizsgálom, és ha lehetne rajtuk segíteni, szívesen segíték, de semmi ígértelem nem tettem, nem is tehettem, mert a dolgot magát sem ismertem.

Ami a szocialistákat illeti, ez volt az egyetlen pozitív dolog, amelyről gróf Szápáry beszélt nekem és én elmondtam neki, hogy konstátálom, hogy a szocialisták, legalább tudommal, óhajaik teljesítése érdekében ezt a folyamodványt nem adták be.

Gróf Szápáry sajtóügyekről is beszélt nekem bővebben, de annak nem volt semmi más pozitív eredménye, mint hogy én a sajtó egyes kiváló képviselővel érintkezésbe jöttem, velük politikai beszélgetést folytattam és kijejtettem nekik, hogy miképpen fogom fel a mai helyzetet és miképpen gondolom az ország ügyeit intézni, de más egyébről szó sem volt közöttünk és abszolúte befolyást sem gróf Szápáry, sem pedig azok utján, akik érintkeztek a sajtóval, a sajtóra nem gyakoroltam. Így mondhatom, ha ezen beszélgetései gróf Szápáry Lászlónak, ame-

lyek igen sürűek voltak, beismerem, különösen az első időben, nem eredményeztek semmit és csak ismételttem azt, amit eleinte mondtam, hogy bizony azokra a tetteire gróf Szápáry Lászlónak, amelyekre elragadtatta magát, *legkisebb befolyásom sem volt*, legkevésbé sem folytam be az irányban, hogy őt bátorítottam, vagy jogosítottam volna bármi cselekedetre, aminek ő azután áldozatul esett.

En gróf Szápáry Lászlót utoljára, ha jól emlékszem, utána számítottam, amennyire ilyenre emlékezni lehet, mert nem tartottam külön számban, talán 22-ikén vagy 23-án láttam; pozitíve azonban ezt nem tudom, lehet, hogy a mult hó 23-án vagy 24-én volt. Azt azonban már pozitíve tudom, hogy legalább is 5-6 napig, t. i. a nagy gyűlés napja előtt, amikor kipattant a dolog, gróf Szápáry Lászlót nem láttam, úgy hogy én azt hittem, miután mindig fürdőre készült, hogy már el is utazott. Akkor délután vagy este, amikor *Sélly* tanácsos nekem jelentette vallomását, vettem róla tudomást, hogy egyáltalán még Budapestben van. Ezt azért is mondom így el, mert mégpest helyreigazíthatok egy körülményt, amely szintén a tárgyalás olvasásából jutott tudomásomra, t. i. egyike azt állította, hogy én — gondolom — kedden találkoztam volna gróf Szápáryval a kaszinóban egy fülkében. Nem találkoztam egyáltalában sem kedden, sem azelőtt, mert vagy öt-hat napig nem találkoztam vele, nem láttam gróf Szápáryt. Tehát ez nem áll.

Miután tényt akarok korrigálni, különben ez most már alig bir fontossággal, kijelentem azt is, hogy *Deák Jenő újságról* (*Felkúllások: Nem újságról*) sem fogadtam, amint mondta, a *Teleki-házban*, őt nem is ismerem, nem láttam.

(Dienes passzus.)

Ezekkel bizonyos tényeket korrigálván, amelyek eddig felhoztak a bizottságban, talán jó lesz, ha a bizottságnak arról is teszék említést, hogy miután ma a hírlapokban olvastam, hogy miképpen kapott, vagy hogy mikor jutott *Dienes* ur utlevélhez, én ma délelőtt tudakozódtam a miniszteriumban és azt a felvilágosítást nyertem, hogy *Dienes* ur az utóbbi időben nem kapott utlevelet. Ha van utlevele, az az előbbi időkből lehet, de az utóbbi napokban nem kapott utlevelet. Ha a t. bizottság szükségesnek tartja, átadom gróf Szápáry Lászlónak hozzám címzett levelét, amelyben bejelenti az ő tettét és afelett való sajnálkozását.

Miután az eddigi tárgyalás folyamán ami előadott, csak mint gyanúsítás hozott fel minden konkrét és pozitív bizonyíték nélkül, ennek következtében természetesen én nem tehetek egyebet, minthogy megismételjem azt, amit eleinte mondtam, hogy mindenzen dolgokra semmi befolyásom nem volt.

(Plaidoyer.)

Nincs ember, aki azt állíthatná, hogy egész politikai multamban bárhol és bármikor olyan fegyverhez nyúltam volna politikai célokra elérésére, amelyet nem igazolhattam volna. Nehéz viszonyok között állottam a kormányzat élén, de sohasem egyes személyekkel, sem a sajtóval szemben nem használtam ilyen eszközöket, bátran kimondhatom, mert ha ellenkezőleg volna, bizonyosan jelentkeznék az, akinek irányában másképp jártam volna el.

Ügyemnek mindig bárhol és bármikor csak tisztességes eszközökkel mély meggyőződésem alakjában igyekeztem érvényt szerezni és így akarom tenni ezt itt is és legkevésbé jutott volna eszembe az, hogy működésemmel már első hónapjában olyat tegyek, amit egy hosszú működés alatt sohasem tettem.

Hazafias kötelességemnek tartottam ezt itt ebben a formában kijelenteni, nem azért, hogy ezzel kérkedjem, de csak azért, mert én másképpen nem tudok ma pozitív konkrét adatok felhozása nélkül bizonyítani valamit, ami nincs. Csak a multammal jelezhetem egyenesen kimondva, hogy én ilyen eszközökhöz soha nem nyúltam. (Eljenzés.)

(Kérdések.)

Mandel Pál: A kegyelmes ur előadását úgy fogtuk fel, hogy mindarról a vétkes akcióról, amely itt gróf Szápáry László személyére nézve folyt, tudni nem méltóztatott. A kifejezésében azonban azt, hogy *nem is tudott róla*, nem találtam. Azt méltóztatott csak mondani, *nem volt befolyása* a dolgokra, hogy nem hatalmazta és nem jogosította fel Szápáryt ilyen akciókra. Szabad-e kérdezni, jogosult-e az a feltévé-sünk, hogy *nem is tudott* abszolúte a dologról mindaddig, amíg a későbbi fejlemények után a képviselőházban erről tudomást nem veti? Hejyes-e ezen íeltetésem?

Gróf Khuen-Héderváry: Mindjárt ki is nyilatkozottam, hogy ebben a tekintetben előadásom talán nem volt teljes. Amint mondtam, gróf Szápáry több irányban beszél velem, így, mint mondtam a szocialista kérdésről és a sajtóügyekről. Az obstrukcióról

is beszélt velem és elítélőleg nyilatkozott; arról is beszélt, hogy miként lehetne azt lecsökkenteni. De ezt nem csak ő mondta, hanem igen sok más ember is, nem-szóval, de írásban is fordultak hozzám több oldalról, az ország mindenféle részéből. De ezekkel szemben ugyanazt az álláspontot foglaltam el, amit gróf Szápáryval és amit a többivel szemben, azt tudniillik, hogy abba én nem megyek bele, illetőleg arra én nem jogosítom fel, nem teszek semmit s nem akarok róla tudni.

Mandel Pál: Az állítást, hogy gróf Szápáry arra számítot, hogy kegyelmes uram kabinetjében miniszter lesz. Volt erről valaha szó excellenciád és gróf Szápáry László közt?

Gróf Khuen-Héderváry: Soha! Egy szóval sem!

Mandel Pál kérdést intéz a szociálistáknak ígért két forintot alulni zálogkiváltásokról.

Gróf Khuen-Héderváry: Szóltott gróf Szápáry László a Perczel-féle rendeletről, szóltott talán arról is. Én ilyen körülményesen nem emlékszem rá, mert Szápáry előadása nem volt egészen szabatos. Lehet, hogy ezt is előadta nekem, de úgy, mint egy szociális akcióját az államnak, tehát, mint olyat, amelyet esetleg a törvényhozás tudásával lehetett volna eszközölni.

Mandel Pál: Deák Jenő mondta, hogy ő felment a Telegi-házba Dienesnél, ahol excellenciád lakik, ott azonban őket nem fogadták. Felmentek azért, hogy bejelentészték ezt a büntés akcióit. Másnap, vagy harmadnap valami L. S. nevű ember — a lapok hírei szerint Löwinger Sámuel — jött volna ezen urakhoz, hogy közve azon látogatásra, amelyet excellenciád nál tenni szándékoltak és azt mondta, hogy ne oda menjenek, hanem gróf Szápáry Lászlóhoz. Tud-e erről excellenciád és lehetséges-e, hogy excellenciád köréből kapták volna az utasítászt erre ezek az emberek?

Gróf Khuen-Héderváry: Én nem lakom a Telegi-házban és pedig július 1-jétől fogva, tehát ha engem keresett volna is valaki a Telegi-házban, nem találta, mert nem is találhatott ott. Más tudomásom erről az egész dologról nincsen.

(A bán becsületszava.)

Mandel Pál: Nekem más heréznem valóm nincs. De mi megszoktuk, hogy azokhoz, kik itt kihallgatatainak az előnk ur azt a kérdést is intézi, hogy arra, amit itt vallottak kész-e az esküt is letenni. Én nem intézem ezt a kérdést excellenciádhoz. Én más kérdést vagyok bátor feltenni. Ne méltótlanság ross néven venni, de a dolog rendkívül fontos és én a legmagasabb jóku garanciát keresem, amelyet egy férfinál találhatok. Kérdem tehát, hogy amit excellenciád itt kijelentett, azt becsületszavával is megerősít-e.

Gróf Khuen-Héderváry Károly miniszterelnök: *Oh igen.*

(„Privát-passzió.”)

Polónyi Géza: Excellenciád volt szives előtünk elmondani, hogy sürűbben érintkezett gróf Szápáry Lászlóval és hogy csak az utolsó öt-hat napon, amelyre még külön kérdése lesz, nem méltóztatott vele találkozni. Különben sürűbben méltóztatott vele érintkezni. Méltóztatott hallani a szociálistákra vonatkozó előterjesztéseit és egyebeket. Méltóztatott azt is konstatálni, hogy gróf Szápáry Lászlónak semmiféle miniszterséget kilátásba nem selvezett.

Gróf Khuen-Héderváry: Semmit.

Polónyi: Azon beszélgetések fonalán, melyeket excellenciád vele folytatott tudva azt, hogy az ember becsülett, vagyónát, mindenét kockáztatta, vajjon mit képzél excellenciád, mi indoka lehetett ennek az embernek arra, hogy ezt tegye, hogy saját vagyona és becsülete kockáztatásával ilyen dologra vállalkozzon?

Gróf Khuen-Héderváry: Erre nem mondhatok mást, mint hogy ez egy különködés, privát-passzió, amit másképp érteni, magyarázni nem tudok.

(Az utolsó vacsora.)

Polónyi: Legyen oly kegyes lehetőleg időrendben megállapítani, hogy az utolsó időkben hol és mikor méltóztatott találkozni gróf Szápáry Lászlóval.

Gróf Khuen-Héderváry: Erre nem felelhetek, mert pontosan sehogysem tudom megmondani. Egyszer a kaszinóban, egyszer a Park-Klubban, egyszer párkörben voltunk együtt.

Polónyi: Azt méltóztatott egész határozottsággal állítani, hogy az utolsó öt-hat napon nem érintkeztek.

Gróf Khuen-Héderváry: Nem láttam.

Polónyi: Talán legyen szabad emlékezteteliséget kisegítenem. Nekem az az értesítem egy itt is jelenlevő teljesen szavahihető képviselőtársamtól, hogy excellenciád három nappal ezen ülés ülés előtt a Park-Klubban együtt vacsorázott Szápáry Lászlóval.

Gróf Khuen-Héderváry: Akkor Budapesten sem voltam.

Polónyi: Vasárnap nem méltóztatott itt lenni a Parkklubban?

Gróf Khuen-Héderváry: Nem.

Polónyi: Mikor méltóztatott elutazni?

Gróf Khuen-Héderváry: Vasárnap délelőtt.

Polónyi: Talán szombaton lehetett ez a vacsora?

Gróf Khuen-Héderváry: Szombaton lehetett.

Polónyi Géza: Mikor méltóztatott Hédervárról visszajönni.

Gróf Khuen-Héderváry: Hétfőn este.

(A rendelkezési alap.)

Polónyi Géza: Tehát hétfőn este méltóztatott visszajönni.

Most a konkrét kérdésekre térek át. A rendelkezési alapnak a pénzei mily módon kezeltetnek? A takarékpénztárban, készpénzben tartatnak-e vagy folyó számlára elhelyezve?

Khuen-Héderváry: Készpénzben az állampénztárból vétetik fel és elszámloltatik az irdaigazgató-ságnál.

Polónyi: A szociálistákkal való érintkezésre nézve méltóztatik talán emlékezni, hogy körülbelül mikor volt az, amikor Szápáry László a miniszterelnök urnak előterjesztést tett?

(Még egyszer a szociálisták.)

Gróf Khuen-Héderváry: Ez volt titlétemnek első hetében. Akkor foglalkozott leginkább ezzel a kérdéssel.

Polónyi: Tehát július havában.

Gróf Khuen-Héderváry: Július havában.

Polónyi: Július közepén vagy mikor?

Gróf Khuen-Héderváry: Az időt, amint én emlékezem, pontosan nem mondhatom meg; de úgy tudom, hogy akkor volt, hogy éppen ezzel a kérdéssel foglalkozott; mindnyájan tudjuk, hogy gróf Szápáry-nak vannak bizonyos rögeszméi, amelyekkel foglalkozni szokott és ennek a hatás alatt volt talán az utóbbi időben is.

Polónyi: Ezzel kapcsolatban azt is méltóztatott említeni, hogy a lapokkal gyakran érintkezésbe lépett ezen szociális kérdésre nézve. Azon konkrét kérdésünk van, hogy a Magyar Nemzetnek, egy félhivatalos organumnak a szerkesztősége értekezett-e ebben a kérdésben önnel?

Gróf Khuen-Héderváry: Kérdést intézett hozzám, hogy ne írjon-e cikket erről.

Polónyi: Körülbelül mikor lehetett ez? Talán konkrétan mondhatom július 19-én jelent meg egy cikk a Magyar Nemzetben, a munkások érdekében, ez a címe. Ez talán összefüggésben van azzal, ha méltóztatik elolvasni, én bemutatnom ezt a cikket és kérem az aktákhoz csatolását. Azt méltóztatik megengedni, hogy a szerkesztőségben való előleges értekezés alapján jelent meg ez a cikk. Az információit kegyelmes uram adta-e, vagy csak annyit mondott, hogy irjanak?

Gróf Khuen-Héderváry: Azt nem mondtam, hogy irjanak, csak mikor kérdezték tőlem, mondtam hogy irjanak. Amennyire tudom, a sajtóirodában készült a cikk.

Polónyi: Szápáry László mióta volt itt Budapesten az ön tudomása szerint?

Gróf Khuen-Héderváry: Az nem tudom?

(Mit csinált gróf Szápáry Budapesten?)

Polónyi: Mert itt az a dolog merült fel, hogy hettek itt időzött Budapesten és a fumei kormányzati dolgok talán azt követelték volna, hogy Fiuméba legyen.

Gróf Khuen-Héderváry: Hosszabb szabadságot kért egészségének helyreállítása végett. És mindig tologatta, hogy most megy, most megy, de megint nem ment.

Polónyi: Talán akkoriban, júliusban volt szabadsága? Vagy nem vette igénybe?

Gróf Khuen-Héderváry: Nem vette igénybe!

(A szökötetés.)

Polónyi: Egy lélektani dolog merült fel, arról van szó, amint méltóztatik tudni, hogy az a Dienes el lett távolítva, illetve elment Budapestről mások segítségével. Akkor ment el, amikor gróf Szápáry töredelmes vallomást tett arról, ami vele történt, Sélly előt és kegyelmes uram előtt. Vajjon miként magyarázható meg excellenciád fellogása szerint, hogy ez az ember megszökött akkor, amikor gróf Szápáry már megvallott mindent, amit tett? Kinek állhatott érdekében, hogy Dienes Magyarországról eltávozt is?

Gróf Khuen-Héderváry: Azt én nem tudom, amint egyáltalán nem tudtam, hogy szökik-e vagy nem szökik.

(„Találka” a kaszinóban.)

Polónyi Géza: Utólagosan kérdezem, miután ez rejtőnyek látszik előttem, hogy valaki azért szökötessen meg valakit, amikor már vallott és tudja hogy mindenki, az egész világ holnap tudni fogja, hogy ő volt a tettes. Talán kaphatnánk erre nézve valami felvilágosítást, hogy mi érdeke lehetett abban. (Gróf

Khuen-Héderváry vállat von.) Megyek tovább. Mikor a kegyelmes ur saját előadása szerint találkozott gróf Szápáryval a kaszinóban, s akkor lemondást tárgyal-ták ugyebár?

Gróf Khuen-Héderváry: Ő már akkor lemondott.

Polónyi: Kik voltak akkor jelen a tanácskozásnál?

Gróf Khuen-Héderváry: Nem volt tanácskozás, csak találka volt.

Polónyi: Pardon: találkozásnál.

Gróf Khuen-Héderváry: Andrassy Gyula, Bánffy Miklós és Rudnay főkapitány.

Polónyi: Legyen kegyes emlékezete szerint azt a beszélgetést, amely ott folyt és amely erre az ügyre vonatkozott, elmondani.

Gróf Khuen-Héderváry: Nem is emlékszem, hogy a Dienes-ügyről szó lett volna. Mint mondtam, én csak arra emlékszem, hogy gróf Szápáry nagy izgatottságában mindig csak azzal foglalkozott, hogy micsoda nyilatkozatot küldjön a bizottsághoz. Ez volt az ő témája. Mi igyekeztünk őt megnyugtanni, mert minden szóra roppant súlyt helyeztünk, ilyen legyen, olyan legyen és mi azt abszolúte nem befolyásoltuk, mert nem is befolyásolhattuk, hogy mit írjon és mit mondjon. Egyszerre fel pattant, hogy ő inkább szóval tesz nyilatkozatot és megjelenik a bizottság előtt, és azt mi részünkről helyeseltük.

Polónyi: Rudnay főkapitány ott volt már, mikor a kegyelmes ur odajött, vagy csak később érkezett?

Gróf Khuen-Héderváry: Ott volt és ő ment, ha jól emlékszem, őt küldtük Szápáryért.

Gróf Andrassy Gyula: A kaszinóban volt Rudnay?

Polónyi: E szerint úgy van a dolog, hogy kegyelmes uram a többi urakkal odajött. És oda hívat-ták Szápáry Lászlót?

Gróf Khuen-Héderváry: Igen, mert ő kért találkozás és nem volt idő másokra, mint ülés után. Akkor ebédre mentünk a kaszinóba, mondtuk, hogy hiszen most mielőbb el kell végezni, hogy gróf Szápáryval találkozzam, hiszen ilyen pillanatban mégis egy szegény emberrel, aki ilyen járt, bizonyos kompasszióval kell lenni. Ő kíváncszott és így kilépett érte.

Polónyi: Azon az alkalommal született meg, vagy legalább felolvasott az a nyilatkozat, amelyet ő itt a parlamenti bizottság előtt felolvasott?

Gróf Khuen-Héderváry: Hogy ugyanaz-e, vagy más, azt nem tudom.

Polónyi: Egy nyilatkozatot olvasott fel, ugyebár? Történt-e akkor azon a nyilatkozaton valami javítás?

Gróf Khuen-Héderváry: Ő folyton módosított, folyton törölt, megint irt bele mást, de ez egy nervó-zus állapotban történt.

Polónyi: Hogy egy más kérdésre térjek át, itt oly kifejezéseket használtak, mintha a kegyelmes ur bizonyos Singer nevű uriember előtt a kaszinóknak egy fülkéjében oly kifejezést használt volna, hogy Nessi Pálnak és Lengyel Zoltánnak — bocsánatot kérek a triviális kifejezésért, úgy kell idéznem, ahogy a valóság szól — a potája nem tetszik. (Felkiáltások: Csak Nessi!) Hát Nessinek a potája nem tetszik. Mondja meg nekem kegyelmes uram, hogy véletlenül valahol bármikor ily természetű nyilatkozat tétetett-e kegyelmességét részéről?

Gróf Khuen-Héderváry miniszterelnök: Soha!

Polónyi: A 29-iki dátumra akarok egy felvilágosítást kérni. Beszélte-e kegyelmes uram gróf Szápáry Lászlóval ezen sürűbb érintkezés folytán arról a híres 29-iki indítványról, mely előterjesztetett a napirendre vonatkozólag?

Gróf Khuen-Héderváry miniszterelnök: Amennyire én emlékszem, soha.

Polónyi: Gróf Szápáry László miért tartotta már a politikai helyzetnél fogva is oly nagyfontosságúnak, hogy ebben 29-én kell egy szónokot leszereelni? Mi értelme lehetett, hogy gróf Szápáry ezen 29-ikére fektetett oly nagy súlyt, hogy még az is megtörtént, hogy előtte való este, csakhogy biztosítás a másna-pot, pénz helyett takarékpénztári betétkönyvekkel fedeztetett a szónok és másnap cseréltetett ki pénzzel?

Gróf Khuen-Héderváry: Annak a 29-iki dátumnak semmiféle jelentősége nem volt, nem lehetett, mert, hogy őszinte legyek, ennek a napirendi indít-ványnak már egy héttel előbb kellett volna meg-történni.

Polónyi Géza: Igen, de annál inkább valószínű, hogy ha egy héttel előbb kellett volna megtörténni, akkor Szápáry László, aki sürűn érintkezett kegyel-mes nrammal arról tudomást szerezhetett.

Gróf Khuen-Héderváry: Szereshetett, de én nem emlékszem, hogy valaha beszéltem volna erről.

Polónyi Géza: Dienes Márton, akikkel csak beszélt, mindannyiszor úgy nyilatkozott, hogy őneki állások is állanak rendelkezésre, és hogy Magyaror-szág kormányzatának fején álló férfiú az, akinek kez-

deményezésére, vagy intézkedésére történik ez a dolog. Hát bizonyos mértékig feltűnő, hogy Dienes Márton ezt mindig hangsúlyozta.

Gróf Khuen-Héderváry: Hogy mily alapon mondta ezt Dienes ur, nem tudom, de hogy én nem adtam rá alkalmat, tudom.

Polónyi: Nekem egyéb kérdésem ezidő szerint nincs.

(Rátkey kérdései.)

Rátkey László: Azt a kérdést tenném fel, vajjon a gróf Szápáry Lászlóval folytatott beszélgetések közben nyilatkozott-e a miniszterelnök ur akként, hogy a politikai helyzetet csakugyan olyannak tekinti, amely végzetesé válhatik, hogy ebből az impulusból kapható-e elhatározást gróf Szápáry László?

Gróf Khuen-Héderváry: Hogy végzetesnek tartom, azt kijelentettem a parlamentben is.

Rátkey László: Az engem nem érdekel, hogy a parlamentben mit tettél mondani, hanem mit tettél gróf Szápáryval beszélni?

Gróf Khuen-Héderváry: Hogy micsoda szót használtam, azt nem tudom. De hogy jónak nem tartottam az obstrukciót, az bizonyos, ebből titkot nem csináltam. (Derültésg.)

Rátkey László: Én gróf Szápáry teltéhez a lélektani indokokat keresem és éppen azért vagyok bátor ezeket a kérdéseket feltenni. Továbbá előbb már méltóztatott a miniszterelnök urnak nyilatkozni, hogy baráti viszonyban, ebben az értelemben nem volt gróf Szápáry Lászlóval, de talán mégis annak a viszonynak bizalmasabbnak, bensőbbnek kellett lennie, hogy gróf Szápáry László ilyen tette ragadtatta magát ragaszkodás címén.

Gróf Khuen-Héderváry: Azelőtt mondtam már, hogy a gróf az előbbi időkben mindig bizonyos vonzalmat tanusított irányomba, amelyet onnan konstálatam, hogyha találkoztam vele itt Budapesten, ami ugyan ritkán történt, hozzám jött, bizonyos jóindulattal viselkedett iránomban és mind g szeretett volna szíves lenni. Ez szubjektív érzése lehetett neki, és objektív alapját az ő ragaszkodásának nem tudom adni, én azért mondtam, hogy lehet, hogy az volt az oka, hogy én már családjával jó viszonyban voltam. Ő talán örökölte ezt a vonzalmat, mert másképpen megmagyarázni nem tudom. Különbö semmitéle sürűb érintkezésben nem voltam vele. Én már a politikai életben jelentékenyebb tényező voltam, amikor ő még gyerekember volt. Rátka az, hogy ilyen körülményeknél benső, bizalmas barátság fejlődjék ki. Én örültem neki, hogy bizonyos vonzalommal, ragaszkodással van irántam és azt az ember sohasem utasítja vissza, de neki már társalgási modora is olyan volt — amint jeleztem — hogy nekem, aki megszoktam pozitív telen működni — még azt is mondatom — talán nem volt a legszimpatikusabb sem, de ezt én természetesen soha éreztem vele, mert másrészt láttam az ő igaz vonzalmát. De hogy miért ment ilyen messze, miért ragadtatta magát erre az igen sajnálatos dologra, ezt nem tudom megokolni.

Rátkey László: Még egy további kérdésem volna ismét lélektani okokból. Nem tett Szápáry soha célzást, hogy ragaszkodásból akar ilyest elkövetni.

Gróf Khuen-Héderváry: Nekem semmi célzást sem lett.

Rátkey László: Nem tisztán, világosan, de burkoltan sem?

Gróf Khuen-Héderváry: Burkoltan sem, semmiképpen sem. Nem magyarázhatom másképpen, mint hogy egy meggondolatlan tette ragadtatta magát.

Rátkey László: Mielőtt Sölley miniszteri tanácsos jelentette 29-én este, hogy mi történt, gróf Szápáry személyesen nem jelentette?

Gróf Khuen-Héderváry miniszterelnök: Nem.

Rátkey László: Tehát az éjjeli ülés folyama alatt a miniszterelnök tudta már, mi történt?

Gróf Khuen-Héderváry: Igen.

Rátkey László: Most már azt a kérdést teszem fel a miniszterelnök urnak: tudta az éjjeli ülés folyama alatt azt, hogy gróf Szápáry László mit követelt el? Tudta azt is, hogy gróf Szápáry jó barátságban áll a t. miniszterelnök urral, tehát mindez, amit ő tesz bizonyos eszmek kapocs következtében a t. miniszterelnök urat okvetlenül kényes helyzetbe fogja hozni a nemzetel szemben, ameddig legalább is ez a kérdés tisztázva nincsen. Kérdem én most a t. miniszterelnök urat, hogy ezen helyzet dacára miért tartotta meg azt az éjjeli ülést és miért vitte végig indítványát, miért akarta keresztül erőszakolni? Ebben a helyzetben nem érezte a t. miniszterelnök azt, hogy okvetlenül vissza kell vonnia indítványát, hogy nem szabad ebben a helyzetben az indítvány tárgyalását erőszakolni?

Gróf Khuen-Héderváry Károly: Én nem éretem.

(Egyéb kérdések.)

Tóth János: Méltóztatott mondani a miniszterelnök urnak, hogy gróf Szápáry László ur több ízben fölkereste a t. miniszterelnök urat és tanácsokkal szolgált a szocialisták és az obstrukció ügyében. Azt vagyok bátor kérdezni, hogy gróf Szápáry László ur adta-e azt a tanácsot a t. miniszterelnök urnak, hogy a parlamenti obstrukciót oly módon lehet és kell leszerelni, hogy a függetlenségi képviselőket meg kell venni és ezt a tanácsot helyesnek, megengedhetőnek méltóztatott-e találni?

Gróf Khuen-Héderváry Károly: Hogy ilyen pozitív formában előadta volna ezt nekem Szápáry László arra nem emlékszem, de bármilyen formában adta is elő, én mindig visszautasítottam.

Tóth János: Merő részvétből nem adott-e tanácsot Szápárynak, hogy mit foglaljon idehozott nyilatkozatába?

Gróf Khuen-Héderváry Károly: Nem ő hozott akkor is egy kész ívet, amelyben részint tintával, részint tollal feljegyezte, amit akart előterjeszteni a parlamenti bizottságnak és ott előttünk olvasta, törölte és javította nagyon izgatott állapotban, de erre semmiféle tanácsot vagy befolyást nem gyakoroltunk.

Szváák Imre: Volt-e excellenciának indomása arról, hogy gróf Szápáry László súlyos betegségben szenvedett?

Gróf Khuen-Héderváry: Azt tudom, hogy egész télen Egyiptomban volt.

Szváák Imre: A nélkül, hogy derogálni kívánók gróf Szápárynak, mert láttuk azt a szíves benyomást, amelyet ránkézve előidézett és azt a benyomást tette mindnyájunkra, hogy beleg emberrel van dolgnak, kérdem, méltóztatott-e gróf Szápáry László eszméit egyáltalában komolyan venni?

Gróf Khuen-Héderváry: Nem.

Polónyi Géza: Volt szíves a vesztegetési ügyre vonatkozólag nyilatkozni oly értelemben, hogy Dienes Márton az utóbbi időben üveletet nem kapott.

Gróf Khuen-Héderváry: Nem.

Polónyi Géza: Van-e tudomása esetleg arról, hogy konzult igazolványt kapott.

Gróf Khuen-Héderváry: Nem tudok róla semmit.

Polónyi Géza: Tehát nem méltóztatik tudni. Köszönöm.

Elnök: Amennyiben nincsen már senkinek kérdésni valója, megköszönjük ő excellenciájának nyilatkozatait.

(Khuen miniszterelnök távozik.)

(A vajda.)

Elnök: Kérem Eötvös Károly urat, szíveskedjék tanuallomását megtenni.

Eötvös Károly: T bizottság! Minthogy nagy szerencsétlenségemre nekem ezzel a Dienes Márton urral éveken át ismeretségem volt s az nekem sok pénzbe került és én őt a legrosszabb embernek tartom, a legromlottabb lelkűnek, akit valaha életemben láttam, bizonyos körülményeket tudok róla, amelyek összekötésében vannak a most vizsgálat alatt álló vesztegetési ügygel, nem fontos, de érdekes körülmények, amelyeknek leterítésével tartoztam főleg a parlamenti bizottságnak, miután egy-két barátom, aki tanuként ki volt hallgatva, már hivatkozott reám. Julius I-én jött hozzám bizonyos Löwinger Sámuel nevű budapesti, nem tudom ügynök vagy magánzó, akit azonban én már több mint husz év óta ismerek és akinek néhány, bíróság előtti ügyét az én irodám intézte el.

Jött hozzám és mutatott fel egy főkapitányi végzetést, amely szerint a főkapitányság öt elővezetés terhe mellett hívta magához reggeltől 9 órára. Kért tőlem tanácsot és jogi segédelmet. Kérdeztem tőle, hogy micsoda ügyben hívják. Azt mondta, nem tudom, csak sejtem — meglehetősen kemény ezimmel illette Dienes Márton — meglehet, hogy annak Dienes Mártonnak valamiféle ügye. De elővezetés terhe alatt? Azt, hogy kaphatok éniyen végzést? Nézetem a végzést, láttam hogy nem volt hivatalos száma. Azt mondom: vigye a manó, rendőri ügyekbe én nem avatkozom, megenjen el, és kérdezze meg, hogy micsoda az az ügy, de, ha Dienes-éle ügy, akkor érdeklődöm, különben pedig nem érdekel. Azt mondja ő, hogy adjak neki egy vizkártyát, hogy a főkapitány ur tudja, hogy ő kicsoda. Hát adtam neki. Erre ő elment, azután pedig visszajött: és most már nem velem de irodafőnökömmel közölte, hogy öneki erős szöváltása volt a főkapitánynyal, aki őt arra hívta fel, hogy a Dienesel fennálló valami hamis váltóbeli ügyeit rendezze Dienes Mártonnal simán-simán. Ezt közölte velem irodám főnöke. Nem fektettem rá súlyt, csak azt nem értem, ha Dienes Mártonnak vannak hamis váltói és azok közül Löwinger kezében van egy-kettő vagy három — nem tudom, hogy mennyi, azért erről nem beszélek — mégis, mért Löwinger idezik meg elővezetés terhe mellett, Dienes pedig szabadon jár. A főkapitánynak is megírtam, hogy csodálkozom azon, hogy az az ur to-

vább is szabadon jár. Tovább nem gondoltam a dologra, csak mostanában, amióta az a vesztegetési ügy szóba került, felkerestem a főkapitányt, mert a do'got nem értem. Nem is lett egyből abból a dologból, mint az, hogy a főkapitányság az idező végzést Löwingerrel vagy tizenötösztör követte be, hogy annak valahogy nyoma ne legyen. Irodafőnököm mondta neki, hogy kezébe ne adja ki. Löwinger úgy segített magán, hogy csak a kuvertát adta át valamelyik kapitánynak, azt mondta hogy a horiték megvan tartalmát pedig elveszítette. Hanem nincsen azon a cím, nincsen annak száma de azért az elővezetés terhe mellett megjelenés rajta van és pedig kétszer aláírva.

Feltűnt nekem, hogy az az ember, aki csak nemrég szabadult ki a fogságból, semmiesetre sem törvényes és szokatlan módon s akiről tudom, hogy a hamisításoknak, csalásoknak és sikkasztásoknak oly nagyon sok nemét követte el, szabadon járt, tudtam, hogy ellene valami elisikkasztott kaució miatt eljárás van folyamatban, tudtam azt is, hogy hamis okiratai vannak, sőt az én birokomban is, feljelentést nem tettem, hanem érthetetlen volt, hogy mégis szabadon jár, sőt a főkapitánynyal is érintkezik és a főkapitány még megteszi neki azt a szívességet, hogy egyik hitelezőjét szorítja arra, hogy vele hamis váltói iránt egyezkedjék. Ez most tündt lel nekem s azért felkerestem a főkapitányt, felvilágosítást kérek tőle, ő engem megnyugtatót annvira, amennyire szükségesnek látta. Megtudtam, hogy Dienes Márton panaszt tett nála uszora címén azon Löwinger Samu ellen akinek a kezében a Dienes által készített, gyártott hamis váltók voltak. Tehát ő akart felülkeredni.

Most még érthetlenebb lett előttem a dolog, mert nem érthető, hogy aki hamis váltókat csinál, az akarjon felülkeredni hatóság, rendőrség fölé. A főkapitány ur a maga jóhiszeműségéről engem meggyőzött, de arról nem, hogy ez az eljárás a mi magánjogi és büntetőjogi gyakorlatunknak és törvényeinknek is megjelölt volna. Löwinger benn volt abban a vesztegetési ügyben. Előrebocsátom itt, hogy biztos tudomást nyertem arról, hogy július 24. és 25-én Dienes Mártonnak még nem volt semmi pénze. Kétségbeesetten nézett a jövő elé, lakása nem volt, a házulajdonos, akinek lakott, kikérgette a lakásból, butorai árverés alatt állottak és ő tüdő-lához kapkodott. Egyebek közt egy Marmorstein nevű ember — akkor nem ismertem, de azóta magához hívtam, könyörületét vette igénybe, hogy valahogy egy-két napra ő és családja menedéket találjanak. Ilyen helyzetben volt július 24-én és 25-én. De már július 25-én ugyanezt a Marmorstein megbizta. sőt nagyon haszította hogy Löwinger Sámuelt neki földön vagy föld alatt elkerítse, mert nagy dolgot akar vele csinálni. Löwinger azonban nem állott kötelenek, hanem azt mondta: olyan — és itt ismét erős tituussal illette — emberrel nem áll szoba, legfeljebb lefopozza, akinek váltói birtokában vannak pénz pedig nincs. No hát ez a Marmorstein a maga ügynöki eszével már most kifundált egy dolgot, hogy megtudja van-e pénze Dienesnek vagy nincs. 26-án vasárnap a nyakára ment Dienesnek s azt mondta: Mit akar az ur! Hiszen szóba sem álltam az urral. Azt mondta erre Dienes: Pénzt adott a Marmorstein. Nekem van pénzem. — Mennyi? — Van 100.000 forintom is, ha kell, mondotta Dienes. Hát mit akar azzal a 100.000 forinttal? kérdezte Marmorstein. Az első teendő az, mondotta Dienes, hogy etől és ettől a képviselőtől hozzon váltót. Hozok én váltót, mondotta Marmorstein, de tessék adni 1000 forintot. Ekkor Dienes elővett a zsebéből 800 forintot. Az illető elment a pénzzel és nem szólvta sem a pénz eredetéről, sem arról, honnan jön, sem arról, hogy micsoda gondolata lehetett Dienesnek, sem általában hogy Dienesől jön s beszéljék avval a képviselővel, aki jóhiszemben, mit sem sejtve aláírt egy 800 irtos váltót és felvette a 800 forintot, mint egy idegen tőkepénzzel) kapott. Ezzel Marmorstein fogta a 800 forintot váltót s azt mondta Dienesnek: Ha attól a képviselőtől váltót kellett, hát itt van. (Derültésg.) Marmorstein azonban különönsnek tekintette az egészét. Először is feltűnt, hogy a negyedévi kamatot vonta le előre és ő maga sem kért provizóti a képviselőtől. Csak akkor jutott észébe a provizóti, ami lehetett 20—25 forint, vagy mennyi. Mikor a váltót bevitte Dienesnek, azt mondta: Itt a váltó a képviselő urtól. Dienes fogta és azt mondta: Irja alá maga is, mert magas helyen be kell jelenteni, hogy ezzel a képviselővel már érintkeztem. Magát is beajánlom annak a nagy urnak és e nagy urnál maga is kérészet.

Ezzel kapja magát Marmorstein, fogja a tollat, aláírja és girálja a váltót. Átadja Dienesnek és akkor kérdi: De nagyságos uram, az én provizótiommal mi lesz. Dienes, akitől soha nem láttam egy krajcárt sem a tarozása feleben, benyul a zsebébe, kivess kétszáz koronát és azt mondja: Itt a provizótió. Ezt látva Marmorstein, azt hiszi, hogy ég-föld összedül, mert ilyet

még sehasem látott. Elment Löwinger Samuhoz és szólt neki: Te Löwinger, ott annyi pénz van, a mennyi kell; tessék most vele beszélni.

Löwinger Samu nem kereste ugyan fel Dienesét, megüzente neki, hogy itt vagy ott valamely kávéházban, ha találkoznai akar vele, ott lesz. A Pannoniában vagy nem tudom milyenben csakugyan találkoztak. Bementek egy hátsó szobába, ahol nem volt publikum.

Mit akar, kérdi Löwinger gorombán. Mit akar? Van pénze, a váltót akarja rendezni vagy? — Nagyobb dologról van szó. Valami 30 képviselőt meg kell vásárolni mindenkéltől pedig Nessi Pált.

Azt mondja Löwinger: Nekem ne beszéljen az ur, tudja, hogy az ur egy szávat sem hiszem. Mondja meg, kié a pénz, tessék előadni. — Nem mondhatom meg. — Én két nevet mondok ön előtt, két nevet, tessék felelni, melyik az igazi. — Micsoda nevet mond? — Kérdi Dienes. — Tomasiás az egyik, Szápáry a másik. No tessék felelni. No kuszogjon az ur, mondja meg melyik a kettő közül? — Szápáry, mondta Dienes. — Ez már beszéd. Mennyi pénzről van szó? — Egy millió forintról. — Ez beszéd. Mire kell?

A független Magyarországot kell megvenni. Így adta elő Dienes a programot; arra száznak 30.000 forintot. A Magyarországot is meg kell venni. Meg kell venniük úgy, hogy rendelkezésünkre álljon. Arra számt 300.000 forintot, de ez a maximális összeg. És első sorban Nessit meg kell venni ma déli 12 órára.

Ugy rémlik többször beszéltek el már a dolgokról e felelőjt az ember a dátumot, ez déli 12 órakor lehetett július 29-ikén, azon a napon, amikor a miniszterelnök előterjesztette indítványát.

Azt mondja szatirikus módon Löwinger: Mennyi pénzt szánt Nessire? — 10.000 forintot. — Az nem elég.

Azt mondja Dienes: Mindegy, ennek az egynek ma már nem szabad ott lennie, mert a kegyelmes ur annak az arcát nem akarja látni. Főmegyünk 40.000 forintig.

Ez a Löwinger akkor nem tett egyebet, mint jól megfontolt modora szerint annyit mondott: Ha már annyi pénzről van szó egy emberre, egy lapra, két lapra, hát ezt a két százötven koronás váltót nem váltaná-e be az ur? Egy 350 koronás váltót beváltott. Ezután azt kérdezte: Hát mi szerepem van nekem ebben a dologban? Ön is ismer a képviselő urak közül néhányat, ön is vegyen magára egypár embert. Löwinger nem ment bele ebbe a dologba. ő azt mondja nekem, hogy nem akart belemenni; ő beszélt erről sokat többeknek a Fehér-lóban, ahol akkor este több függetlenségi párti képviselő megjelent. Kérdezték a helyzetet részletesen. Azt mondta én nem mondom el senkinek sem másnak, mint Eötvös Károlynak. Holnap felkeresem, közlöm vele, addig én azzal az ural — szóba nem állhatok ilyen természetű dologban. Másnap Löwinger felkeresett engem. Elmondta, hogy beszélt a Házbán, nem tudom a háznagy titkárral-e vagy kivel is kihivatott. Azt mondták neki, hogy lehetetlen velem beszélni, mert Pap Zoltán képviselő sok pénzt tett le a Ház asztalára, olyan izgalmas ülés van, s mikor hallotta, hogy Pap Zoltán pénzt tett le a Ház asztalára, egyszerre hazament megebédelni. Velem aztán nem beszélt. Aznap délelőtt Kolozsvárra utaztam és mikor visszajöttem, akkor ezeket a dolgokat mondta el nekem. Beszélt sok érdekes és igen fontos dolgot is, amit Deák Jenő tanult hallott és amelyre nézve maga fog majd itt nyilatkozni s amelyet Deák Jenő tanu itt elhalgatott. Beszélt igen fontos dolgot, talán fontosabbat valamennyinél, mint amit előadott, elhalgatott, de ezeknek a tanuknak elbeszélte mindent.

Ez az mindössze, amit én kijelenteni itt célszerűnek tartottam és amire nézve kérem a tanukat kihallgatni és pedig Marmorstein és Löwinger társaságát.

Elnök: Kik voltak azok a képviselők, akiket megvesztegetni kellett volna?

Eötvös Károly: De talán mondtak egy pár nevet, de nem fektettem rá súlyt.

Elnök: Az a bizonyos 8000 forintos váltó, amelyre olyan szüksége volt Dienesnek kitől eredt?

Eötvös Károly: Nessi Páltól, akinek természetesen sejttem sem volt arról, hogy mi céloztattott itt.

Eötvös elmondja aztán, hogy Löwinger 20—22 év óta ismeri. Ügyvédi irodája neki négy-öt ügyét intézte, azok mind tökéletesen korrektek voltak, teljes bírói diadallal jártak, törvényes meggyőződése szerint korrek ember és megbízható, szavaira lehet fektetni mindent. Ma ők maguk világosabban elmondhatják a dolgot.

Polónyi kérdésére kijelenti, hogy a 800 forintos váltónak dátuma, legfeljebb július 27—28-ika, a rendőrségi beavatkozásoknak július elseje.

Ivánka Oszkár: Azt hiszem, nagyon messzire vezetne, ha kutatók mindazon helytelen intézkedése-

ket, amelyeket a hatóságok tettek és egyáltalában tesznek. Itten csak azt akarjuk kideríteni, hogy gróf Szápáry László bűne bizonyos levén, a miniszterelnöknek van-e ebben valami része, vagy nem?

Polónyi Géza: Hát kinek az érdekében csinált a főkapitány ilyen dolgokat?

Ivánka Oszkár: Csinálhatta soknak az érdekében. Az még sem következik, hogy a miniszterelnök érdekében és rendeletére tette.

Gróf Andrassy Gyula (Eötvöshöz): Indokolja, mivel látja bebizonyítottának a főkapitány jóhiszeműségét.

Eötvös Károly: Kérdeztem tőle, hogy mi ennek a rejtélynek a megoldása? Tud-e erről vagy csak az alkalmazottai csinálták? — Azt mondja: Tudok róla. Dienes Márton itt panaszkodott: Ezeknek a zsurnalista uraknak a panaszaiaból előzünk jární, egyéb dolgokban is, ahol hivatalból üldözönd nagy dolgot nem látunk. Elődjaim is így jártak vel. Megszoktuk ilyenkor privátim hívni őket és megmondtuk nekik jótanácsképpen, hogy intézzék el a dolgot skandalum nélkül. Ez szokásban van, kérdeztem. Azt mondja, igen. Ha ez a szokás, akkor ennek az eljárásnak a jogát el kellett ismernem és ez az indoklás kétségtelenné teszi, hogy jóhiszeműen járt el. „Hát nem ismered te ezt a Dienes-t?” Nekem azonban feltűnt a dolog s kérdeztem is tőle: Hogy mer ez a hatóság elé jönni? Mert akkor Dienes már igen rossz ember volt és ezt az egész világot tudta. Ez alapon mondom, meggyőzőit engem arról, hogy ő jóhiszeműleg és jogosan járt el.

Mandel Pál: A képviselő ur a jelentkezésével annak a vizsgálati iránynak akart-e szolgálni, hogy a kormányra derítessék ki a tulajdonképpeni bűnösségét, tud-e erre nézve adatokat, és hogy azoktól az emberektől, akikkel érintkezett, és akiket szíves volt megemlíteni olyant, hogy a pénz, melylyel a vesztegetés megkísérletetik, honnan került, micsoda magas főkről? Eötvös Károly: Ssemmiféle tendenciát, vagy törekvést. Tanuval nem szolgálok, a bizottság mindenkit, aki valamit tud ezekről a körülményekről felhívott, hogy jelentkezzen, jelentkezzen, de nem is ezért, hanem azért, mert barátaim bejelentettek és a publikum isten tudja, mit gondolt volna, hogy miért nem jelentkeztem, tehát jelentkeztem. De másrészt én Szápáry Lászlót igazán szeretem, igazán rokonszenveztem vele és a baleset igazán fáj nekem is és anélkül, hogy az a vezeklés, amelyet elkövetett, kibebíttatnék, azon rokonszenven, vagy barátság által, anélkül, mert a konzervenciat politikai téren levonom a vétekből, tekintet nélkül az egyéniségre, aki azt elkövette és tekintet nélkül az én érzelmeimre: mindamelett én annak a látszatát is fel akarjam tüntetni, amit igaznak is tartok, hogy ez a szerencsétlen főmei kormányzó egy irtoztató bandának a szakmánya lett. (Felkiáltások: Az már igaz!)

Arról, hogy kormánykörökből mi jött, mi jöhett, arról nekem tudomásom nincsen, arra nézve én nem is tanuskodhatom és amit nekem tanuk, mint magánmeggyőződést erre nézve elmondtak, azt én itt nem ismétlem, mert nem tartom eléggé komolynak. (Helyeslés.) Hisz ő olyan bandának lett áldozata, amely engem is csaknem egészen kifosztott. (Derültség.)

Elnök: A tanukihallgatást a mai napra befejeztem nyilvánított. Nessi Pál képviselő ur személyes kérdésben óhajt szólni.

Nessi Pál nyilatkozata.

Nessi Pál: Egész megdöbbenéssel értesültem Eötvös Károly képviselő előadásából arról, ami reám vonatkozik. Minden szóról-szóra igaz. Bármiok eskü alatt vallom, hogy soha nekem tudomásom ennek a pénznek forrásáról nem volt. Miután azonban most már tudom ennek a pénznek forrását, kérek mindenkit, hogy attól engem minél hamarabb megszabadítani kegyeskedjék. Felhívom a váltó birtokosát, bármely percben jelentkezzen, én annak az ellenértékét azonnal kész vagyok letenni, amennyiben pedig az esedékeségkor, a mely október 10-én áll be, nem jelentkeznek, bejelentem már most, hogy azt bírói kézhez fogom letenni, nehogy rajtam azt a váltót megégyeszer behajtsák.

Elnök jeleníti, hogy gróf Károlyi Mihály ma reggel jelentkezett, nem várható tovább, hanem levelet intézett a bizottsághoz.

Heintz Hugó jegyző felolvassa a levelet, amelynek tartalma megegyezik gróf Károlyinak a lapokban közölt nyilatkozatával.

(Két távirat.)

Elnök: Szemere Miklóstól Badenből Bécs mellett egy sürgöny jött.

Tóth József (olvassa): Szemere Miklós Badenben, Van szerencsém tisztelettel jelteni, hogy Dienes Mártont igenis igyekeztem párbajfogságából Vácra külszabadítani; de tisztán emberi szempontból, minden feltétel nélkül, gróf Széchenyi Gyula miniszterrel is beszéltem róla. Tehát még Széll Kálmán kormányza-

alatt történt. Egyébként Dienes Mártonnal egyszer volt szerencsém beszélni ötletben a múlt télen, amikor felkeresett és valamire kért. Különben a jelenlegi parlamenti lovagjáték inszenzírozásában semmi részem egyáltalában nincs.

Elnök: Hegyei Jenőfi sürgöny érkezett, amelyet Polónyi Géza adott át, amelyben azt jelenti, hogy (olvassa) önként fogok holnap a bizottság előtt jelentkezni, Hegyei Jenő az, akiről az mondják, hogy elkísérte Dienes Mártont. Amennyiben holnap jelentkezik és idő van rá, ki fogjuk hallgatni.

(Egyéb jelentések.)

Gál Tibor kormánybiztos ur, a főmei kormányzó helyettese egy nyilatkozatot tesz közre, amelyet holnap olvassnak fel miután tesz kapcsolata hozott a szocialistákkal és az itt folyó ügyekkel.

Azután Schödl Gyula fővárosi polgár különböző proposíciókat tesz a bizottságnak. Ez iránt is holnap fog intézkedés történni.

A holnap napirendre nézve óhajt előterjesztést tenni és tudni, hogy kik és milyen rendben fognak megjelenni.

(Dienes megkegyelmezése.)

Heintz Hugó jegyző jelenti, hogy az igazságügyminiszter átirata szerint Dienes Márton államügy-házbornetését június 3-ikán megkezdette és június 10-ikén érkezett kérvénye következtében június hó 16-án szabadon lett bocsájtva büntetésének fideszabakításával.

Polónyi Géza: Hány napra volt elítélve.

Heintz Hugó: Egy óra és egy napra. Konstaltja az iratokból, hogy senki sem járt közbe ez ügyben.

Elnök: Sürgősen óhajt jelentkezni Medve Miklós Nagykorona-utca 19 Intézkedett az elnökség, hogy holnap délutánra behívassék. Ezzel a jelentezők sora be van zárva. Miután Seres László és Deák Jenő urak amugyis meghívást kapnak a holnapi napra.

(A berlini levél.)

Polónyi Géza: A kártyával mi van? Seres m. levelet kapott Dienesőt. Sürgős tudni, hogy hol van.

Elnök: Kimondtam ...

Polónyi Géza: Ne méltóztassék rólam feltenni, hogy ok nélkül szölok. Egy szükséges levő ember levelet írt. Most kíváncsi vagyok, hogy honnan jött a levél. Hiszen azzal foglalkozom, hogy a kormányhatóság és a rendőrség nem tekte meg a kötelességet.

Elnök: Kérem, ha a képviselő urhoz vannak címezve levelek és kártyák, azok felolvastathatók. Engem az iránt méltóztatott megkérdezni, hogy Seres sürgősen hívjuk be. Hiszen egy működik már ez a bizottság és az iroda, mint egy automata. Jelentem tehát hogy Dienesőt Berlinből levél jött. Seres úgy is meg lett volna hívva, de Polónyi képviselő ur kijelentése folytán azonnal meghivatott.

(A jelentkezés határideje.)

Elnök: A tárgyalás menetére nézve volnék bátor proposíciót tenni. Indítványozom, hogy még augusztus 6-ig fogadjanak el jelentéseket. 6-án délelőtt tíz óráig történhessenek jelentések. Holnap délelőtt 11 órára be vannak idézve az interurbán telefonkezelője, a Pesti Napló szerkesztője, Steiner Ödön, Som Pál, Deák Jenő, Seres László, Hegyei Jenő, továbbá időpont nélkül Sélley és Szabó László az ülevél dolgában Hartstein Lajos és Medve Miklós 12 órára, továbbá délután ötre Marmorstein és Löwinger.

Polónyi: A rendőrség kérdést intézett hivatalból, hogy a lefoglalt holmival mi történjék? Mert azok közt lehetnek fontos iratok is.

Elnök: Rövid utat intézkedtem, hogy ha megérkezik, felbontatlan hozzassék ide. Ezzel sz ülést bezárom.

(Ritter kihallgatása.)

A parlamenti vizsgáló-bizottság maig nem idézhette maga elő Ritter Imrét, gróf Szápáry László jószágkormányzóját, mert tartózkodási helyét nem ismerte. Ritter, egy aradi távirat szerint, ma Aradon tartózkodott sógoránál, Szakolczay alügyésznel. Délelőtt táviratot kapott a gróf Szápárytól, hogy utazzék Fiuméba. Ritter előbb Budapestre megy, mert holnap jelentkezni akar a parlamenti bizottság előtt. Csak kihallgatása után utazik le Fiuméba.

Mihogy a vesztegetési kísérletek megvizsgálására alakult bizottság az ügynek Pap Zoltán képviselőre vonatkozó részét kellelőleg kimerítettnek véli, a következőket teszi közre:

Hirdetmény. A megvesztegetési kísérletek megvizsgálására kiküldött parlamenti bizottság hivatalos távirattal közönséget, hogy bejelentéseiket ez ügyben (a Pap Zoltán-féle ügyben)

legkésebb e hó 6-ág tegyék meg. A bizottság megbízásából 1903. augusztus hó 8. Miklós Ödön, bizottsági elnök, Heinig Hugó, bizottsági jegyző.

Visonai Soma országgyűlési képviselő a következő nyilatkozat készítésére kért fel bennünket:

„Az *Uj Lap* o. koraforrás lap mai számában azt közli, hogy hallomás szerint a miniszterelnök engem kért volna fel, hogy a szocia listákat hozzá vessem. Az igazság kedvéért kénytelen vagyok kijelenteni, hogy a miniszterelnök uralma még nem beszélt, ő nekem sem a szocialisták ügyében, sem más ügyben megbízást sem adva, sem közvetlenül soha nem adott és az *Uj Lap* hallomás után való híre nem egyéb nevéseges koholmány. Az *Uj Lap* a Budapesti Naplóra és a Pestii Naplóra hivatkozik mint hirtörésre; pedig azok a lapok, valamint a *Népszava* is egészen világosan megírta, hogy nem a miniszterelnök, hanem gróf Szapáry László kért fel egy függetlenségi képviselőt, hogy a szocialistákat a miniszterelnöktől való érintkezésre főkérje azért, hogy a miniszterelnök szocialis programját kifejthesse, azonban a képviselő ugyanakkor azt is kijelentette, hogy erre nem vállalkozik és Szapáry kérelmét nem teljesítette. Budapest, 1903. augusztus 3.

Dr. Visonai Soma országgyűlési képviselő,

KÜLFÖLD

A pápaválasztás.

Budapest, augusztus 3.

A mai nap sem teljesítette a katolikus világ reményeit. Ma sem választották meg a pápát. Hír szerint a szavazatok sőtörőcsődése tovább tart a konkλάβában. Rampolla, úgy mondják, tegnap óta egy lépéssel sem jutott közelebb a tiarához, Vannutelli Szerafino körül ellenben harmincnál több szavazat csoportosul. Hogy mindezekben a hírekben mennyi az igazság, ezt nem igen lehet eldönteni. Állítólag látták volna, hogy a szocialisták közel lévő egyik ablakból a tér felé jelt adtak volna. Sőt még azt is mondják, hogy ugyanebből az ablakból délelőtt és este *postagalambot* bocsátottak ki. De mindez nyilván a fantázia szüleménye. Az ablak nincs befűve, tehát nem tartozik a konklávé helyiségeihez, a konklávécellák félig becsukott ablakából senkinek nem nézett ki. Ha ez megtörtént volna, rögtön fölfedezték a visszaélést már csirájában elfojtják.

A Vatikánban azt mondják, hogy a döntés, miután a mai napig is eredménytelen volt, csütörtökiig is elhúzódik, mert legalább hat szavazásra lesz még szükség. Mindez persze csak találgatás, amely holnap alaptalan minősülhet.

Róma, augusztus 3.

A konklávé marsallja nyilvánosan kihirdette, hogy nem igaz, mintha ő a konklávé tagjai ellen lépéseket tett volna, a titoktartás kötelezettségének a megszegése miatt. Semmiféle zsandárnak, vagy palotafőnöknek nem volt alkalmja, hogy ilyes kötelességmulasztást állapítson meg. Egy bíboros szolgálja tegnap délelőtt kiterítette a lakán a vörös mellényét, de rögtön utasították, hogy távolítsa el a mellényt.

— Lehet — mondja a marsall — hogy a titoktartás megszegésének a meséje erre az ártatlan dolgra vezethető vissza.

Róma, augusztus 3.

Délután 5 óra körül a közönség rendkívül nagy számban tolongott a Péter-templom felé. A katonaságot négy sorban állították fel. A székesegyház összes kapui nyitva vannak.

Este 6 óra 25 peroker 10 peroker füstölgött a Sixtus-kápolna kéménye egyszeri rövid megszakítással. Ezt látva a tömeg, lassan szétoszlott.

Róma, augusztus 3.

Espinota bíboros súlyosan megbetegedett. Az a hír terjedt el, hogy életveszedelemben forog.

Róma, augusztus 3.

Miután *Espinota* bíboros valenciai érsek állapota rosszra fordult, feladták neki az utolsó kómetet. Apólasa végett megengedték msgr. Marinak, az ő vikáriusának, hogy belépessen a konklávéba. A konklávé megnyitásának szertartásához összegyűltek a külső ajtóknál a konklávé kormányzója és feje a protonotáriusok legidősebbjeivel és több tanuval. Az ajtó belső részén állottak a konklávé titkárai és a szertartási főnök, kik Marimot bebozsították.

Nyitlér.

Vidéki szülők figyelmébe.

Penzö vidéki tanulók számára, minden modern kényelemmel, (fürdőszoba), kitűnő ellátás, tanári felügyelet. Zongora. A keresk. akad., főgymn. és főreáliskola közvetlen közelében. Korán jelentkezők előnyben részesülnek. Tanulók csekély számban vételnek fel. Bővebb felvilágosítást ad a: „Tanulók Otthona”, Budapest, V. Visegrád-utca 4. sz.

Fülső és alsó nyálalóhelyi
Déli vasutállomás: Póltschach,
6 órányira Bécsből.
Idény május—szeptember.

Rohitsch-Sauerbrunn

„A gyógyhelyek gyöngye”

1902:

Látogatottság 8100 személy (legnagyobb szám tennálisan 670).

„A Tempel-terasz” és „Strya-terasz” a karlsbadi és maribadhoz legközelebb állnak Gyógyhelyi: gyomor, bél-, máj- és vesebajokra, a légzőszervek katarisusaira, cukorbetegségek, epek, hólyagbajok. Kiterjedt parkok, nagy Árnas- és fülelvi-erdők sétágyógyódnára. — 3 nagy fürdőház meleg, hideg és ásvány-fürdővel. — Tej-, savó- és kefir-kúra. — Kitűnő fürdői zenekar. — Sportjátékok. — Változatos társasági élet. — Leírásokat és prospektusokat küld.

az Igazgatóság.

(Az e rovat alatt közöltetnek sem tartalmáért, sem alakjáért nem felelős a szerkesztőség.)

HIREK

Budapest, augusztus 3.

— BUDAPESTI NAPLÓ. Julius 31-ikén új előfizetés nyílt a Budapesti Naplóra. Kérjük azokat a tisztelt olvasóinkat, akiknek az előfizetés ezen a napon lejárt, méltóztatassanak a megújításról idejekorán gondoskodni, hogy a lapot akadálytalanul küldhessük tovább.

— Személyi hírek. Szűgyény-Marich nagykövete Berlinből Bécsbe érkezett. — A belga király ma este Gasteinba érkezett. — Rosebery lord Gasteinba érkezett.

— József Ágost főherceg Budapesten. József Ágost főherceg ma korán reggel gróf Szapáry huszárkapitány s a megfelelő szolgasemélyzet kíséretében Felsőcsanányból a fővárosba érkezett, hogy résztvegyen a hadgyakorlatokban. A főherceg egyenesen a királyi palotai lakására hajtatott s rövidre rá kiment az első honvédszázad-kaszárnyájába, ahol ő, mint tudva van, zászlóalj-parancsnok. A főherceg csak a déli órákban tért vissza a palotába. Családja Tapolcsányban maradt, s onnan nem is tér vissza a fővárosba a hadgyakorlatok befejeztéig.

— Riadalom a képviselőházban. Ma délután fél négykor hirtelen füst töltötte meg a képviselőház folyosóját. Az eset nagy rémületet keltett a házban, mert azt hitték, hogy tűz. A házi tisztok és szolgák csakhamar kiderítették, hogy nincs baj. Lakatosok dolgoztak tűz mellett a pincében és a füst a a szellőző csatornákon át a förendház üléstermébe s a folyosókra nyomult.

— Vilmos császár Baranyában. Bécsből jelentik, hogy Vilmos császár augusztus 18-án Bécsbe érkezik s két napig fog ott tartózkodni. A császár aztán Bellégre, Frigyes főherceg birtokára utazik vadászni.

— A gyakorlatok áldozatai. Drontheimból jelentik, hogy az ott gyakorló katonák közül tegnap az óriási hőségben száz ember megbetegedett. A beteg katonák közül a gyors orvosi segítség folytán egy sem halt meg.

— Nemzetközi ügyvéd-kongresszus Bécsben. Az első nemzetközi ügyvéd-kongresszust szeptember második felében fogják megtartani Bécsben. A kongresszuson, melyet az ügyvédek nemzetközi szövetsége rendez, szóba fog kerülni az egyes országok ügyvédségeinek belső szervezése és néhány sürgős ügyvédségi reform megvalósítása.

— Ha özvegyek özvegyeket vesznek el. A londoni közönség sokat mulat most dr. Bloomfield esetén, melyet az angol újságok a következőképpen ismeretnek. Dr. Bloomfield, ki egy ideig London püspöke volt kétszer nősült meg. Második felesége özvegy volt, ki első férjének ajándékként néhány gyermeket hozott a házhoz. Később azután háromléle gyermek mulatott a püspök íthawi kastélyában, akik természetesen nagyon gyakran oivakodtak. Midőn a különféle eredetű utódok egy alkalommal kibebrendülülkötet vitaték egymást közt, a püspököt igen gyöngédtelelenül zavarta meg felesége tanulmányai. „Mi az kedvesem?” — kérdezte a püspök

kissé bosszusan. „Oh, drága püspököm”, — felelte az asszony kétségbeesve, „az isenért, siessen, nincs egy peronyi elvesztegetni idő sem. Az ön gyermekei verekednek az ön gyermekeimmel és megölik gyermekeinket.”

— Merénylet egy királyi ügyész ellen. Vasárnap este 9 órakor egy duhaj társaság megtámadta Szántó József 72 éves nyugalmazott királyi ügyésszt és életveszélyesen összeverték. A merénylet az Üllőuton a Mária-Terézia kaszárnya mellett történt. Az öreg ur csendesen haladt befelé, amikor egy garázda társaság belé köttét. Először szidalmazták, azután a földre terptették a teteletlen aggyastánt és összerugdosták. A szerencsétlen öreg urnak a jobb oldalán a bordáját betörték. Tegnep még hazavaszorgott veszedelmes sebesültséssel a Molnár-utca 20. számú lakására, ma azután állapota oly súlyosra fordult, hogy a Rókus-kórházba kellett szállítani. Állapota életveszélyes. A merénylők elmenekültek. A rendőrség keresi őket.

— A kiraboló kínai oszárné. Pétervárról táviratolták: Egy kínai újság híre szerint a közelmult időben 200 rabló tört be a császárné pekingi nyári palotájába és 100,000 real értékű tárgyakat rabolt el. A rablásban enunokok is résztvettek. A kétszáz rabló közül eddig hatot fogtak el.

— Vértessy Sándor temetése Moórott. Vértessy Sándor, a budapesti királyi ítélőtábla nyugalmazott elnökeinek holttetését a budapesti beszentelés után Moórra vitték. ahol még csütörtökön díszes ravatalra tették a temető halottas kápolnájában. A temetés innen ment végbe pénteken délután 5 órakor rendkívül nagy részvét mellett. A gyászszertást a gyászoló családon kívül megjelent báró Fidák Pál főispán, Daróczy kuriai bíró, a székesfehérvári törvényszék elnöke, a megye egész előkelősége és Moór város községe. A beszentelést Károlyi székesfehérvári c. püspök végezte fényes segédlettel s a körös megható gyásznéke után a kopsorsót a család sirboltjában helyezték örök nyugalomra. Az engesztelő szentmise-áldozatot másnap, szombaton tartották meg Moórott, s azután a család visszátért a fővárosba. Budapesten ma délelőtt 11 órakor volt a gyászmise a József-utcai Jézus szent zive templomban, melynek szentélyét gyászpompába vonták. A requiemem megjelent: Vértessy Géza ő felsége személye körüli miniszteri tanácsos, Vértessy Kálmán kereskedelmi miniszteri tanácsos, Vértessy Sándor miniszteri segédtitkár, az elhunyt gyermekei, az egész gyászoló rokonság, valamint számos előkelőség, akik a temetésen is résztvettek. A misét Tomcsányi Lajos Jézus-társasági atya tartotta.

(x) D. Fèvre-szódáviszgek Kertész Tódornál.

(x) Ischias, köszvény, rheuma, csonttörések és ezek utóbajai ellen biztos gyógyulást nyújtanak Herkulesürdő világhírű kéndus és sós melegforrásai. Felosagos tartózkodás a démagyarországi Kárpátok ozondu hegyi levegőjében. Augusztus 26-tól kezdve 50% árkedvezmény.

Dienes Márton szökeése.

Budapest, augusztus 3.

Dienes Márton — mint említettük — Berlinből Svájo felé vette az útját s úgy látszik, hogy Genuáiban akar hajóra szállni. Az ügyészség s a rendőrség mindent megtett, hogy a szökevényt ellogják, az azonban ma már nem valószínű. Dienes már alighanem a tengeren élvezi a szabadságot.

Zürichben tegnap Kasziner szegedi újságíró ismerte fel Dienesét és nyomban értesítette a budapesti királyi ügyészséget. A táviratra a főkapitányság kérdést intézett a zürichi rendőrigazgatósághoz, amely válaszában azt mondotta, hogy Dienes volt Zürichben, de onnan még tegnap este elutazott. A főkapitányság a távirat után köröző levelet küldött Luzerube, Genibe, Marseillebe és a Földközi-tenger kikötővárosaiba.

A főkapitányságon ma megjelent dr. Gesztí Andor királyi ügyész, aki Dienes ellen a vizsgálót vezető és hosszasan értekezett Farkas Lajos rendőrtanácsossal. Dienesnek a berlini Central-Hotelben lefoglalt podgyásza még nem érkezett meg a királyi ügyészségre.

Az a szomorú szerep, amelyet a legutóbbi napok szenzációi körül Dienes Márton és Singer Artur vittek; az újságírók között is méltó felháborodást keltett. Dr. Fehér Jenő hírlapíró ma beadványt intézett a Budapesti Újságírók Egyesületéhez, melyben Vészi József elnököt arra kéri, hogy hívjon össze választmányi ülést, amelynek tárgya Dienes Márton és Singer Arturnak az egyesületből való kizárása lenne. Bródy Ernő hasonló indítványt ad be az Otthon Kör választmányához.

Gróf Szapáry Pál ma reggel Sorok-Ujfaluról, ahova bátyját elkísérte, visszaérkezett a fővárosba. Reggel 1/9 órakor már automobilon megjelent a főkapitányság épületében és hosszasan konferált

Rudnay Béla főkapitánynyal, akit nem sokkal azután felkerestek gróf Teleki Gyula és gróf Károlyi Mihály is. Ma különben Sélley királyi ügyész is megjelent a főkapitányságon és végig ott volt a kihallgatáson. Ujhelyi rendőrfogalmazó szobájában. Ujhelyi fogalmazó ma kihallgatta Deák Jenőt, aki kijelentette, hogy a múlt hónap 18-dika óta sokat érintkezett Dienes Mártonnal. Mindig arról folyt közöttük a diskurzus, hogy miből éljenek meg, mert a könyvekkel való ügynökködés már nem jól jövedelmezett.

Zürich, augusztus 3.

Ma délelőtt nagy erélyességgel kutatta a zürichi titkos rendőrség Dienes Mártont. A budapesti rendőrfőkapitányság távirati megkeresése tegnap délután érkezett ide. Ma délben a kutató rendőrök megállapították, hogy Dienes Márton péntekről szombatra virradó éjszaka a Central-fogadóban szállott meg egy hölgygel. Mind a kettőjükre ráállott a Budapestről érkezett személyleírás. A férfi így írta nevét a bejelentő-lapra:

E. N. Dienesth. Magyarországból, cs. és kir. huszárörnagy és neje.

A rendőrség Budapestre küldötte a bejelentő lapot, hogy a főkapitányság a kézírás azonosságát megállapíthassa.

A fogadó személyzete azt a felvilágosítást adta a rendőrségnek, hogy egy állítólagos huszárörnagy és kíséretje augusztus 1-én elutazott Zürichből. Minden podgyászk egy kis bőrönd volt. A zürichi rendőrség valamennyi svájci helység hatóságának megküldötte a budapesti főkapitányság megkeresését a személyleírással együtt. Berlinben állítólag pénteken este még látták

Dienst a Viktoria-fogadóban. Ez a jelentés annál valószínűlenebb, mert Zürichben felismerte az állítólagos huszárörnagyban Dienes Mártont egy Kastner nevű hirlapíró.

(Dienes Márton utlevele.)

A parlamenti vizsgáló-bizottság mai ülésében a miniszterelnök kijelentette, hogy a belügy-minisztérium Dienes Márton nevére nem állított ki utlevelet. A miniszterelnöknek ez a kijelentése mindenfelé mosolylyal találkozik, mert hiszen a verebek is csiripelik, hogy Dienes Márton már Berlinben sem a saját neve alatt szerepelt. Olyan bolondot csakugyan nem tett, hogy a saját nevére kért volna utlevelet. A vizsgáló-bizottság tehát a miniszterelnök kijelentése után is követelni fogja a belügyminisztérium illető könyveinek beszerzését s maga fogja kideríteni, hogy nem kapott-e Dienes Márton a leleplezés napján a belügyminisztériumtól valamely idegen névre kiállított utlevelet?

TÁVIRATOK

New-York, augusztus 3. Ideérkezett a kínai reformpártnak a külföldi hatalmakhoz intézett felszólítása, mely azt tárgyalja, hogy a kínai újságírókat, akik a felkelésben résztvettek, ne szolgáltatásuk ki a kínai hatóságoknak kivégzés végett.

Közgazdasági táviratok.

Bécs, augusztus 3. (A Budapesti Napló telefonjelentése.) Eladatott búza: tiszavidéki 8.25—8.55, új áru 8.25—8.40, tót felvidéki 7.60—7.85, rozs tót felvidéki 6.60—6.70, pestmegyei 6.60—6.75, déli vasuti 6.45—6.60, zab magyar 5.65—6.25, válogatott 6.55 K.

New-York, augusztus 3. (Terményársáda.) (Zárul.) Gyapot: New-Yorkban helyben 12.75 (12.75), augusztusra 12.00 (12.95), Novemberre 9.73 (9.75). New-Orleansban helyben 13.1/2 (13.1/2). — Petroleum: Stand white New-Yorkban 8.55 (8.55), Stand white Philadelphában 8.50 (8.50), Refined in Cases 10.50 (10.50), Credit Balances at Oil City 1.56 (1.56). — Zeir: Western steam 7.85 (7.90), Rohe és Brothers 7.90 (7.95). — Tengeri irányzata állandó. — Aug-ra —. — (—) — Szept-re 58.— (58.1/2). — Dec-re 68.— (68.—). — Búza irányzata állandó. Piros őszi helyben 84.1/2 (84.1/2). — Aug-ra —. — (—). — Szept-re 84.1/2 (84.1/2). — Dec-re 85.1/2 (84.1/2). — Máj-ra 86.— (86.—). — Gabona szállítási díja Liverpoolba 1.1/2 (1.1/2). — Kávé: fair Rio T. 3.25 (3.25), — Juliusról 0.— (3.55), Okt.-re 3.80 (3.80). — Liast: Spring Wheat clear 8.55 0.— (3.55). Cukor: 3.1/2 (3.1/2). On: 27.60—28.— (27.75—28.52). Rész: 13.—13.25 (13.—13.25). (A zárójelben lévő számok a tegnapi árakat jelzik.)

Chicago, augusztus 3. (Terményársáda.) (Zárul.) Búza irányzata állandó. Augusztusra —. — (—). — Szept-re 79.1/2 (80.1/2). — Tengeri irányzata állandó. — Aug-ra 51.— (51.1/2). — Zeir: Szept.-re 7.92 (7.95), Dec.-re 7.73 (7.77). — Szalonna short clear 8.31 (8.31). — Sertészsaj: Szept.-re 13.75 (13.70). (A zárójelben lévő számok a tegnapi árakat jelzik.)

UJ Kataphorese UJ
gyógymód gyógyymód

IDEG és NEM

BETEGSÉGEK
radikális gyógyítására legjobban ajánljuk

Dr. MITZGER
kiváló gyógyhatásairól elismert intézetét

Budapest, VI., Teréz-körút 44. I. em.

Tapasztalt gyors és biztos eredmények folytán a honorárium teljes gyógyulás után fizethető.

MAGYAR

orvosi műszertár

Budapest, VII., Kerepesi-út 32., a Rókus-kórházzal szemben.

Universalis sárvékítők! Műlábak! Műkezek! Gummi

és halhólyag-különtességek, valódi francia gyártmány, 2—12 kor-ig tucatlja, rövid Capottok 4-től 10 kor-ig tucatlja, női övszer, pess. oculus, orvosi rendezetre, 3—5 kor. darabja. Diana-ív havibaj-kötélék, 3—7 kor. drbjá.

20 kor. megrendelésnél 20% engedmény.

Betegtoló-székek
és az összes betegápolási cikkek nagy választékban kaphatók. Nagy képes árjegyzékek diszcreten, ingyen és bérmentve.

A vörös keresztre ügyeljünk.

Pénz-kölcsönt

mindenki kaphat:

Jézus sorjegyekre 9 K-t
Bazilika sorjegyekre 16 „
Magy. vör. kor. sorj. 22 „
Olasz „ „ 30 „
Osztrák „ „ 50 „
3%-os jelzálog „ 210 „
és egyéb értékpapírokra az érték 70—90%-át

nagyon olcsó kamatok mellett.

A kölcsön tetés és szerinti részletekben törlesztendő. Ha a papírok esetleg más zlogban vannak, kiváltásnak és a magasabb kölcsön vagy folyósítások.

BUDAPESTEN csak
VII., Erzsébet-körút 48.
ifj. Schön Ármán

bankházánál ki megbízásokra különösen Vidék gond fordítattik.

Legújabb levelező.

Legújabb levelező, ártárgyú és házi titkos. A kölcsönözéséiben előforduló mindenféle levelek, meghívások, ajánlatok, szerződéses stb. mintáival. Ára fűző 2 kor., köve 2 kor. 40 fill. Az összes előzetes beiktatás esetén bérmentve kizárólag meg. Megrendelhető: Lampel Róbert (Wodianer F. és Fiai) cs. és kir. udvari könyvkereskedésében, Budapest, Andrássy út 21. szám

ZOLA EMIL

korsszakalkotó nagy regényekéina a

NÉGY ÉVANGELIUM
mind a három része megjelent egyedül jogosított magyar fordításban.

TERMÉKENYSÉG = (Fécondité) = Két kötet 7 füzet 7 korona.

MUNKA (Travail) Két kötet 7 füzet 7 korona.

GAZSÁG (Vérité) a nagy író-nak mintegy 100 iródműve végrendelete.

Két kötet füzet 7 korona.

A három regény külön-külön is megrendelhető a magyar fordítás egyedül jogosított kiadásánál, a

Lampel R. (Wodianer F. és Fiai)
csász. és kir. udvari könyvkereskedő cég-nél Budapest, VI. kerület, Andrássy-út 21. szám alatt és bármely könyvkereskedésben.

Legjobb Legjobb (Legelőcsőbb) PAP, PAP, PAP

GICHNER JANOS
papin, székely és kárpátoknál gyáros, szőnyeg, függöny, vas-bútor stb. nagy raktár.

Budapest, VII., Erzsébet-körút 20.
Árjegyzékét kérésre ingyen és bérmentve küldök. Vidéki megrendeléseket postakész csomagolással, csak tiszta áruk beszállítás-ának, vagy a páns visszaszállítására.

Ezen specialista legjobban ajánlható szerfelett gazdag tapasztalatai alapján, melyeket a kórház húgyszervi és bujakóros osztályán való működése alatt számos éven át szerzett.

Dr. FABINYI
specialista nemi bajokban emertált kórházi orvos

gyökeresen és rövid idő alatt gyógyít a rendszer foglalkozás megzavarása nélkül mindennemű

titkos betegséget
(hugycsőfolyást, sebeket, syphilit és önfertő-zésből támadt idegbajokat).

Megleő az eredmény FÉRFIU GYEN-EGESÉGNEI (IMPOTENTIA) még öre-gobb egyéneknek is.

Biztos siker folytán honorárium utólag is fizethető.

Levelekre díjtalanul válasz; kívánsára gyógyszereszek Rendelés délelőtt 9—3-ig, este 6—8-ig.

Budapesten, Erzsébet-körút 12. sz.
Főemelet; bejárát a Upe-sónál. Külön váróterem

BUTOROKI
úgy készpénzért, mint részletfizetésre

leggyorsabbított a leginább kivittell legújtanysággal

Ehrenten és Fuchs
testvérekéni,

BUDAPEST,
VI., Teréz-körút 3.

Képes árjegyzék ingyen és bérmentve.

Titkos betegségek
gyógyítására legjobban ajánlható 28 éven át szerzett kórházi és magánorvosi tapasztalatai alapján

Dr. KAJDACSÝ
v. cs. és kir. ezredorvos és kórházi főorvos

Biztos sikerrel rövid idő alatt gyógyít: hugycsőfolyást, hólyaggyűjt, sebeket, syphilit, bőrbajokat, elyengült férfierők, időségeknek is electro Massage vagy Psychropn által. Onfor-tózt és annak utóbajait: ideg- és hátrginc-bajt és minden női bajokat.

— Rendel: 9 óráltól 4-ig és este 7—8-ig. —

Budapesten, Kigyó-utca 5.
Clotild-palota (I. emelet).
Ájtáró ház — Lift használhat.
Levelekre válassz, gyógyszereszekről gondoskodik.
Levél utólag is biztos gyógyívalker.

— 2 napokban hozta el a sajátát: —

„Bizalmas Barát”
éimű könyvetek, mely mindennemű férő-és női nemi-bajokban kellő sikerrel gyógyít. Kapható a szerzőnél: (Dr. Kajdacsý József). Ára csak 1 kor. Vidéki megrendelések 20 fillérral drágábbak

Schicht-szappan

Mindenütt kapható!

Bevásárlásnál különösen arra ügyeljünk, hogy minden darab szappan a „Schicht” névvel és a fenti védjegyek egyikével legyen ellátva.

Nyomatott a „Patria” irodalmi vállalat és nyomdai részvényitársaság körtorgóépén, Budapest, IX., Lilió-út 25

